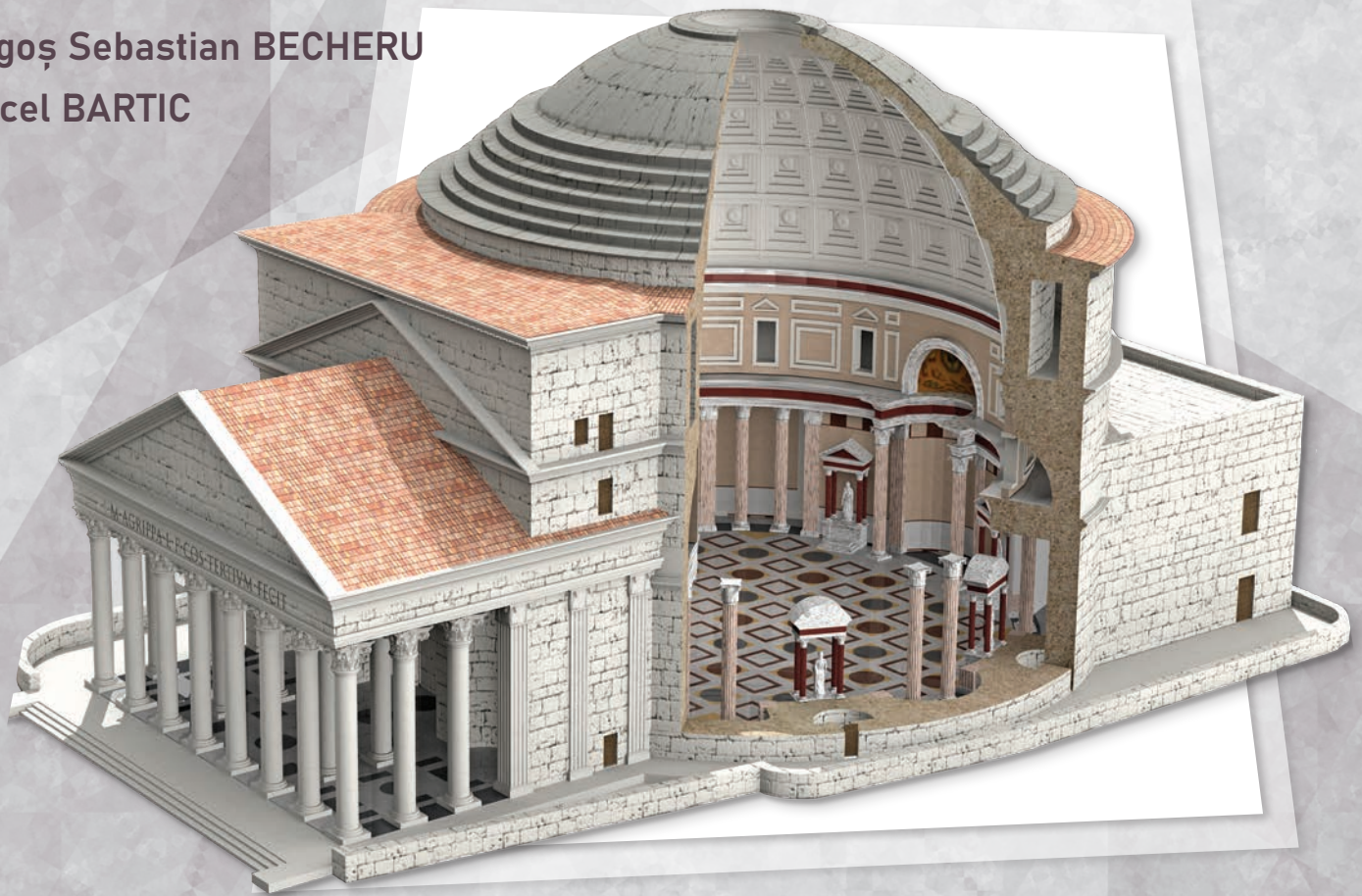

MINISTERUL EDUCAȚIEI

Stan STOICA

Dragoș Sebastian BECHERU

Marcel BARTIC

Istorie

Manual pentru clasa a V-a

5

EDITURA CD PRESS
www.cdpress.ro

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației.

Manualul a fost aprobat prin ordinul ministrului educației nr. 5383/08.09.2022.

Acest proiect de manual școlar este realizat în conformitate cu Programa școlară aprobată prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 3393/28.02.2017.

116.111 – numărul
de telefon de asistență
pentru copii

MINISTERUL EDUCAȚIEI

Stan STOICA
Dragoș Sebastian BECHERU
Marcel BARTIC

Istorie

Manual pentru clasa a **V**-a

EDITURA CD PRESS
www.cdpress.ro

ISTORIE. Manual pentru clasa a V-a

Editor: dr. Costin DIACONESCU

Layout, tehnoredactare și hărți: Clara ARUȘTEI

Grafică: Arhiva CD PRESS

Coordonator tehnic și IT: Răzvan SOCOLOV

ISBN 978-606-528-609-2

Referenți științifici:

- prof. univ. dr. **CAROL CĂPIȚĂ**, Universitatea din București, Facultatea de Istorie, Dept. de Istorie Antică, Arheologie și Istoria Artei
- prof. dr. **SERGIU-CONSTANTIN ENEA**, Liceul Teoretic „Ion Neculce”, Târgu Frumos; arheolog expert
- prof. drd. **ELENA PREDĂ** – inspector școlar disciplina istorie – Inspectoratul Școlar Județean Neamț
- prof. **CORNEL-MARIUS VOINAGHI**, I.S.J. Maramureș, C. N. „Dragoș Vodă” Sighetu Marmăției

Credite foto/ilustrații:

- © Editura Humanitas, ilustrații de Radu Oltean: pag. 55, *Cetatea Callatis*; pag. 90, *Geții lui Burebista*; pag. 94, *Columna lui Traian*.
- © Muzeul Național de Istorie a României, București (MNIR): pag. 89, jos, *Coiful getic de aur de la Coșofenești, sec. IV î.H.*; pag. 89, sus, *Rhyton-ul de la Poroina, com. Poroina Mare, jud. Mehedinți, sec. III-II î.H.*, foto Marius AMARIE; pag. 127, centru, *Cloșca cu puui de aur, obiecte din Tezaurul de la Pietroasa, sec. IV î.H.*
- Cristina Sirotenco: pag. 88, *Zona sacră a cetății Sarmizegetusa (reconstituire 3D)*
- Wikimedia: pag. 49, sus, Megistias, Classical Numismatic Group, Inc., <http://www.cngcoins.com>; Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0; pag. 93, jos, Classical Numismatic Group, Inc., <http://www.cngcoins.com>; Wikimedia Commons, CC BY-SA 2.5; AMII static pag. 93, imagine dreapta jos, Classical Numismatic Group, Inc., <http://www.cngcoins.com>; Wikimedia Commons, CC BY-SA 2.5; pag. 5, dreapta sus, Sharon Mollerus, Wikimedia Commons, CC BY 2.0; pag. 27, stânga jos: Phillip Maiwald, CC BY-SA-3.0; pag. 51, centru, © Giovanni Dall'Orto (G.dallorto); pag. 76, dreapta sus, Wikimedia Commons CC BY-SA 2.0; dreapta jos: Wikimedia Commons CC BY 3.0; pag. 76, jos: GerardM, Wikimedia Commons, CC BY-SA 3.0; pag. 84, dreapta jos: Wikimedia Commons CC BY 2.5;
- © Sol90 Images: pag. 22, jos stânga, jos dreapta; pag. 23, jos stânga, jos dreapta; pag. 24, jos; pag. 29, jos; pag. 31; pag. 44-45, jos; pag. 50, jos; pag. 51, jos; pag. 75, jos; pag. 77; pag. 80; pag. 97, jos; pag. 98; pag. 99; pag. 100; pag. 101, dreapta; pag. 110-111, jos; pag. 112-113, jos; pag. 118-119, sus; pag. 115, jos; pag. 116, jos stânga, secțiune catedrală; pag. 117; AMII static pag. 29, *Locuință sumeriană urbană – secolul III î.H.*; AMII static pag. 30, *Construirea piramidelor*; AMII static pag. 35, *Templul lui Solomon*; AMII static pag. 45, *Oikos – locuința grecilor înstăriți*; AMII static pag. 80, *„Casa faunului” din Pompei* – imagine stânga; AMII static pag. 99, *Kaaba*; AMII static pag. 101 – Recapitulare; imagine stânga sus;
- Alte imagini: Dreamstime, Wikimedia Commons - Domeniu Public, arhiva CD PRESS.

Credite video:

- © Asociația Însemne, proiectul *Educație la înălțime*: pag. 47, *Ruinele cetății Troia*; pag. 54, *Cetatea Histria*; pag. 87, *Sarmizegetusa Regia*; pag. 92, *Monumentul Tropaeum Traiani, Adamclisi*; pag. 93, *Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa*; pag. 124, *Castelul Bran*;
- © Muzeul Național de Istorie a României (MNIR), București: pag. 89, *Coiful dacic de aur de la Coșofenești, sec. IV î.H.*;
- Asociația Terra Semper Fidelis, *Perspectivă pentru Viitor, parte din proiectul Tomis Reborn*: pag. 80: *Reconstituire: Viața într-un oraș roman*; pag. 78: *Reconstituire a unui oraș roman: Tropaeum Traiani*; pag. 83: *Reconstituire: Basilica cu transept din Tropaeum Traiani*; pag. 84: *Reconstituire. Orașul Tomis în epoca romană*;
- Alte materiale video: Dreamstime, Storyblocks, Audioblocks, arhiva CD PRESS.

REVISTE • CARTE ȘCOLARĂ •
MANUALE DIGITALE • DOTĂRI ȘCOLARE

Prima alegere în domeniul produselor și al proiectelor educaționale românești de calitate pentru școală și familie

Scanează codul și consultă catalogul complet de titluri al Editurii CD PRESS.

Activități digitale interactive și platformă de e-learning: www.ClasaDigitala.ro

Editura CD PRESS

București, str. Logofătul Tăutu nr. 67, sector 3, cod 031212
Tel.: 021.337.37.17, 021.337.37.27, 021.337.37.37
e-mail: office@cdpress.ro • www.cdpress.ro
• Editura CD PRESS

Comenzi:

• comanda@cdpress.ro • 021.337.37.37
• www.cdpress.ro

Inspectoratul Școlar al Județului/Municipiului
Școala/Colegiul/Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT DE:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*	
				format tipărit	
				la primire	la predare
1					
2					
3					
4					

*Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat.**

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Deșteaptă-te, române!

Versuri: Andrei Mureșanu

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost' pământ!

Ghid de utilizare a manualului tipărit / 6-7
Ghid de utilizare a manualului digital / 8
Ghid de utilizare a manualului. Investigația. Proiectul. Prezentarea. Portofoliul / 9
Fișă de observare / 10

Competențe specifice	Unități de învățare	Lecții	Metode complementare de evaluare
		<i>Recapitulare inițială / 11</i>	
		<i>Test inițială / 12</i>	
1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2	Unitatea 1 ALFABETUL ISTORIEI. RECONSTITUIREA TRECUTULUI	L1 Ce este Istoria? Izvoare istorice / 14 L2 Timpul istoric. Cronologia / 15 L3 Spațiul istoric / 16 <i>Recapitulare / 17</i> <i>Test / 18</i>	PROIECT. Imagini reprezentative pentru epoci istorice
1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2	Unitatea 2 PREISTORIA	L1 Primii oameni / 20 L2 Revoluția neolitică / 22 L3 Inventarea metalurgiei / 24 <i>Recapitulare / 25</i> <i>Test / 26</i>	PROIECT. Evoluția uneltelor în Preistorie
1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2	Unitatea 3 ORIENTUL ANTIC	L1 Mediul natural și viața cotidiană în Orientul Antic / 28 L2 Temple și piramide / 30 L3 Orașul-stat Babilon / 31 L4 Popoare și civilizații pe harta Orientului Antic / 32 L5 Chinezii / 34 L6 Evreii / 35 L7 Inventarea scrierii – de la pictograme la alfabet / 36 L8 Epopeea lui Ghilgameș / 38 L9 Codul lui Hammurabi / 40 <i>Recapitulare / 41</i> <i>Test / 42</i>	PROIECT. Invenții realizate în Orientul Antic PROIECT. Temple și piramide PROIECT. Invenții realizate de chinezi
1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2	Unitatea 4 CIVILIZAȚIA GREACĂ ȘI SINTEZA ELENISTICĂ	L1 Mediul natural și ocupațiile grecilor / 44 L2 Ceramica: între utilitate și artă / 46 L3 Adevăr și legendă: miturile grecilor / 47 L4 Polisul – apariția și organizarea internă / 48 L5 Sparta / 50 L6 Atena / 51 L7 Procesul de colonizare / 52 L8 Histria, Tomis și Callatis / 53 L9 Războaiele medice / 56 L10 Bătălia de la Maraton / 57 L11 Războiul peloponeziac / 58 L12 Alexandru Macedon și civilizația elenistică / 60 L13 Frumos și cunoaștere în lumea greacă / 62 L14 Acropola ateniană / 64 L15 Moștenirea lumii grecești / 65 L16 Jocurile Olimpice / 66 <i>Recapitulare / 67</i> <i>Test / 68</i>	PROIECT. Ceramica greacă. Ce spun vasele de lut despre civilizația greacă? PORTOFOLIU. Zeii Olimpului PREZENTARE. Arta greacă
1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2	Unitatea 5 LUMEA ROMANĂ	L1 Fondarea Romei / 70 L2 Statul roman: expansiunea / 71 L3 Statul roman: apogeul / 72 L4 Statul roman: decăderea și dispariția / 74 L5 Armata romană / 75 L6 Viața cotidiană în lumea romană / 76 L7 Orașul și monumentele publice / 78 L8 Pompeii, orașul îngropat de viu / 80 L9 Colosseum și gladiatorii / 81 L10 Zeii și templele romanilor / 82 L11 Creștinismul / 83 L12 Romanizarea / 84 <i>Recapitulare / 85</i> <i>Test / 86</i>	PROIECT. Turist în orașul Roma INVESTIGAȚIE. „Cetatea Eternă” INVESTIGAȚIE. Luptele dintre gladiatori PORTOFOLIU. Templele romanilor

Competențe specifice	Unități de învățare	lecții	Metode complementare de evaluare
1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2	Unitatea 6 GETO-DACII	L1 Geții și dacii – rânduieli, obiceiuri, credințe / 88 L2 Burebista / 90 L3 Decebal. Războaiele daco-romane / 92 Recapitulare / 95 Test / 96	PROIECT. Sarmizegetusa, capitala regilor daci PORTOFOLIU. Obiecte din aur și argint provenite de la daci. PREZENTARE. Columna lui Traian
1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2	Unitatea 7 CIVILIZAȚIA ISLAMICĂ	L1 Islamul – credința, apariția și expansiunea sa / 98 Recapitulare / 100 Test / 101	PREZENTARE. Invenții orientale transmise de arabi europenilor PORTOFOLIU. Invenții sau descoperiri ale lumii musulmane
1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2	Unitatea 8 EUROPA MEDIEVALĂ	L1 Formarea popoarelor europene și etnogeneza românească / 104 L2 Europa creștină în mileniul I / 106 L3 Creștinarea francilor. Carol cel Mare / 108 L4 Imperiul Bizantin / 109 L5 Viața cotidiană în Evul Mediu / 110 L6 Domeniul feudal / 112 L7 Cavalerism și onoare / 114 L8 Orașul medieval – spațiu al libertății / 115 L9 Catedrale și universități / 116 L10 Cruciadele – prima expansiune europeană / 118 L11 Statele medievale / 120 L12 Lumea românească. Statele medievale românești / 122 L13 Diversitate culturală în lumea românească / 124 Recapitulare / 125 Test / 126 Recapitulare finală / 127 Test final / 128	PROIECT. Cavalerii medievali PREZENTARE. Istoria orașului Constantinopol. INVESTIGAȚIE. Cum au dispărut cavalerii medievali? PREZENTARE. Richard Nimă de Leu, regele cavaler PROIECT. Transilvania, spațiu multicultural

Acestea sunt competențele pe care le vei dobândi în acest an școlar la orele de **Istorie**:

Competențe generale

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor și reprezentărilor de timp și spațiu
2. Utilizarea critică și reflexivă a limbajului de specialitate și a surselor istorice
3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienței istorice și a diversității socio-culturale
4. Folosirea autonomă și responsabilă a instrumentelor necesare învățării permanente

Competențe specifice

1. Utilizarea în contexte diverse a coordonatelor și reprezentărilor de timp și spațiu

- 1.1. Ordonarea pe criterii cronologice a faptelor/proceselor istorice
- 1.2. Identificarea diferențelor temporale dintre evenimente și procese istorice
- 1.3. Localizarea în timp și în spațiu a faptelor și/sau a proceselor istorice

2. Utilizarea critică și reflexivă a limbajului de specialitate și a surselor istorice

- 2.1. Folosirea termenilor de specialitate în descrierea unui eveniment/proces istoric

- 2.2. Relatarea unui eveniment/proces istoric, utilizând informații din surse istorice

- 2.3. Stabilirea de asemănări și deosebiri referitoare la evenimente/procese istorice, pe baza unor surse diferite

3. Manifestarea comportamentului civic prin valorificarea experienței istorice și a diversității socio-culturale

- 3.1. Asumarea de roluri în grupuri de lucru
- 3.2. Descrierea rolului unor personalități în desfășurarea evenimentelor istorice

4. Folosirea autonomă și responsabilă a instrumentelor necesare învățării permanente

- 4.1. Folosirea unor tehnici de învățare în rezolvarea sarcinilor de lucru
- 4.2. Utilizarea resurselor multimedia în scopul învățării

Ghid de utilizare a manualului tipărit

Manualul cuprinde:

Varianta tipărită + Varianta digitală (similară cu cea tipărită, care include, în plus, activități multimedia interactive de învățare – AMII)

Manualul are o structură inedită și modernă, care permite studierea istoriei similar cu metodele de investigație ale unui istoric. Pornind de la textul lecției, manualul tipărit și cel digital oferă o selecție de documente foto și video care reproduc cât mai fidel și clar izvoare istorice relevante pentru lecția respectivă (construcții, resturi de obiecte, fragmente de ceramică, tablouri, arme, bijuterii, fotografii, desene pe pereții peșterilor etc., hărți, monede, inscripții pe diverse suporturi – plăcuțe de lut, papirus, pergament sau hârtie – adunate în cărți, scrisori, jurnale, povestiri etc.). Aceste documente sunt însoțite, de cele mai multe ori, de o scurtă descriere (tipul sursei, locul unde poate fi văzut în original subiectul etc.), precum și de **exerciții, aplicații, întrebări** care pot fi rezolvate pornind direct de la respectivul document.

Manualul este organizat în unități de învățare. Fiecare unitate cuprinde lecții de predare și învățare și se încheie cu o lecție de recapitulare și o evaluare.

Studiu de caz

Este focalizat pe un anumit subiect, cu grad ridicat de relevanță pentru înțelegerea temei.

Întrebare de deschidere a lecției. Are rolul de a-i crea elevului o stare de interes și așteptare activă.

Pagină de predare-învățare

Care crezi că au fost primele imperii?

Pictogramele colorate indică prezența a cel puțin unui tip de AMII pe pagina dublă deschisă a manualului digital.

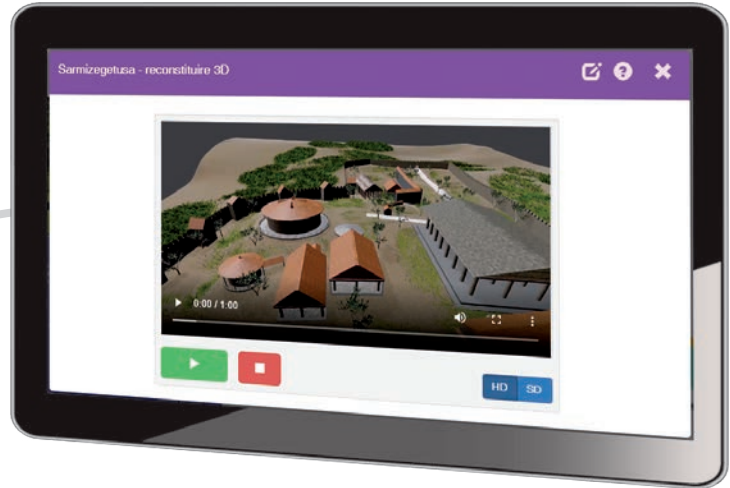
Descrierea sursei

Învățăm direct din izvoare istorice – citate din diferite texte (cronici, poeme, tratate etc.)

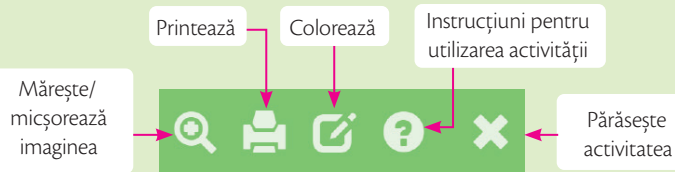
Aplicații și întrebări pornind direct de la documentul-sursă

Ghid de utilizare a manualului digital

Cu un singur clic pătrunzi în minunata lume a manualului digital. Aici vei descoperi numeroase activități multimedia interactive de învățare (AMII) legate de tema lecției. Acestea sunt evidențiate în varianta digitală și în cea tipărită prin simbolurile următoare:

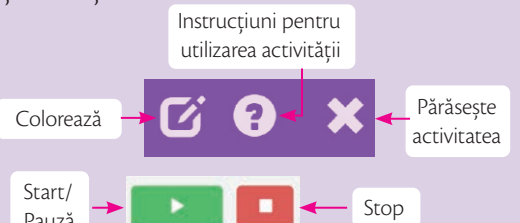

AMII STATICE Tipărești fișe de lucru și teste, le completezi și le adaugi la portofoliu.

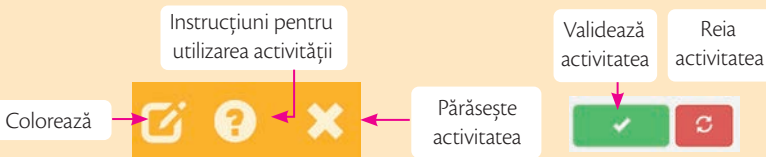

AMII ANIMATE

Urmărești secvențe video spectaculoase și animații 3D.

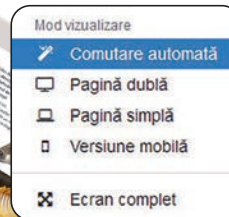

AMII INTERACTIVE Te autoevaluezi prin teste cu feedback rapid.

Mod vizualizare

Textul se adaptează și îl poți citi ușor de pe orice dispozitiv.

Ghid de utilizare a manualului

Investigația. Proiectul. Prezentarea. Portofoliul

Pe parcursul acestui an, la orele de **Istorie** vei realiza proiecte, prezentări, investigații, te vei autoevalua cu ajutorul fișei de observare și vei crea un portofoliu de lucrări.

Investigația este o cercetare atentă cu scopul de a descoperi răspunsuri la întrebări importante (de exemplu, dacă filmele artistice reflectă corect viața și luptele gladiatorilor).

Cele trei etape ale investigației sunt: definirea problemei cercetate, alegerea metodei de strângere a informațiilor (de exemplu, accesând internetul, biblioteca școlii etc.) și prezentarea rezultatelor (concluziilor) investigației.

Pentru a te autoevalua, poți verifica dacă tu și colegii ai cooperat (în cazul unei investigații de grup), dacă ai urmat pașii investigației și ai lucrat îngrijit/organizat, dacă ai dat dovadă de creativitate în găsirea de soluții.

Proiectul presupune realizarea unei cercetări sau a unui produs (de exemplu, o expoziție de imagini însoțite de explicații) pe o anumită temă. Proiectul poate fi produsul unei munci individuale sau colective care se întinde pe o perioadă mai lungă de timp (câteva săptămâni, un semestru sau chiar un an) și necesită organizare și consecvență. Etapele proiectului sunt:

- stabilirea temei
- colectarea datelor (sau a unor imagini și obiecte ilustrative)
- organizarea datelor sau a obiectelor
- definitivarea produsului.

Elementele de conținut ale unui proiect sunt:

- titlul/tema
- cuprinsul (organizarea pe secțiuni)
- introducerea (în cazul proiectelor scrise)
- elementele de conținut (idei sau obiecte, organizate pe categorii)
- concluziile/ideea de bază pe care o descoperim
- lista surselor folosite
- anexe (după caz, pot fi grafice, tabele, chestionare, fișe de observare, fișe de inventar).

Proiectul poate fi realizat în format digital, pe hârtie sau ca un produs (obiect sau grupuri de obiecte).

Prezentarea

Realizarea unei prezentări îți oferă posibilitatea de a afla mai multe despre un anumit subiect din domeniul istoriei, dar și de a-ți exercita exprimarea și limbajul istoric.

Prezentarea poate fi în format tipărit sau digital. Pentru a realiza o prezentare pe orice temă, urmează pașii:

Pasul 1. Documentarea. Află cât mai multe lucruri despre tema prezentării. Folosește diverse surse (enciclopedii tipărite sau digitale, reviste, site-urile oficiale ale unor muzee etc.).

Pasul 2. Redactarea

- Realizează un plan al prezentării (minimum 3 idei legate de temă).
- Redactează textul și adaugă fotografii reprezentative.

Pasul 3. Prezentarea.

Prezintă rezultatul în fața clasei, folosind mijloace clasice sau digitale

Pasul 4. Autoevaluarea. Cum îți apreciezi prezentarea?

Completează răspunsurile la întrebările de mai jos și păstrează-le alături de prezentare.

Ai urmat pașii de realizare? Da/Nu

Ai respectat tema? Da/Nu

Ai lucrat îngrijit? Da/Nu

Portofoliul

Păstrează ordonat, într-un singur loc (o mapă, o cutie, într-un calculator etc.) prezentările, testele, fișele de lucru, proiectele, investigațiile, fișele de observare realizate pe parcursul anului școlar la ora de **Istorie**.

Fișă de observare

Descarcă și completează fișa de observare din manualul digital la finalul fiecărei unități de învățare pentru a te autoevalua.

Fișă de observare

Titlul unității: _____

I. Alege o activitate realizată în cadrul lecțiilor din unitate.

Rezolvă cerințele.

- Menționează două lucruri pe care consideri că le-ai făcut bine.
- Menționează un lucru pe care l-ai schimba la activitatea ta.
- Notează un lucru pe care l-ai înțeles foarte bine și un lucru pe care nu l-ai înțeles complet.

II. Metoda 3-2-1

Notează trei termeni noi pe care i-ai învățat în cadrul acestei unități de învățare, două idei despre care ai dori să afli mai multe în continuare, o abilitate sau o pricepere pe care consideri că ai dobândit-o în urma activităților desfășurate.

III. Apreciază lucrările din unitate. Poți folosi tabelul ca model.

	Satisfăcător 	Bine 	Excelent
Comportament în timpul orei și efort	<i>Câteodată am folosit vocea de interior, eu și colegii am colaborat.</i> ☐	<i>În mare măsură, am folosit vocea de interior, eu și colegii am colaborat.</i> ☐	<i>În totalitate, am folosit vocea de interior, eu și colegii am colaborat.</i> ☐
Creativitate și originalitate	<i>Nu mi-am dat silința foarte mult, am folosit o parte din ideile altora.</i> ☐	<i>Majoritatea ideilor au fost ale mele.</i> ☐	<i>Toate ideile au fost ale mele.</i> ☐
Respectarea subiectului, a pașilor de lucru, a cerințelor	<i>Câteodată am fost neatent/neatentă, trebuie să mă străduiesc mai mult.</i> ☐	<i>Am respectat majoritatea cerințelor și am progresat.</i> ☐	<i>Am fost foarte atent/ atentă, am respectat toate cerințele și am progresat.</i> ☐

Descarcă fișa din varianta digitală a manualului. Completează fișa de observare și păstrează-o în portofoliu.

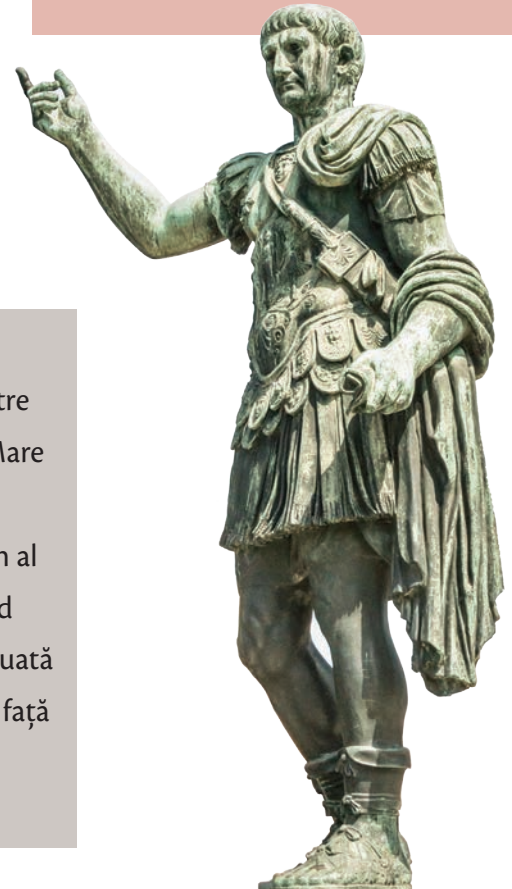
Recapitulare inițială

Completează spațiile libere cu expresiile și cuvintele potrivite din lista de mai jos.

Istoria comunităților umane de pe teritoriul țării noastre se întinde din Preistorie până în Epoca Contemporană. „Povestea” Istoriei este scrisă de _____, pe baza descoperirilor _____, a documentelor găsite și a altor _____ istorice. Astfel, știm că strămoșii noștri cei mai îndepărtați au fost _____ și că în Europa au existat de-a lungul timpului multe alte comunități legate prin limbă și teritoriu. Prin contopirea geto-dacilor cu romanii s-a format _____.

La începutul secolului al XX-lea a izbucnit un nou război în Europa. Cunoscut sub numele de _____, acesta a opus două grupări de state: pe de o parte, Antanta, pe de altă parte, _____. Luptând de partea Antantei, în anul _____ România a reușit să realizeze Marea _____, prin unirea _____, Bucovinei și a Transilvaniei cu România.

În Evul Mediu s-au format primele _____ românești: Transilvania, Moldova și _____. Ele au fost conduse de voievozi și domnitori, printre care Mircea cel Bătrân, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare sau _____. Mai târziu, în Epoca Modernă, românii au realizat unirea Țării Românești cu _____, formându-se astfel România. Primul domn al României a fost Al.I. Cuza, care a realizat reforme importante, punând bazele modernizării țării. După Al.I. Cuza, conducerea țării a fost preluată de tânărul prinț german _____. România își proclamă independența față de Imperiul Otoman în anul _____, apoi cunoaște o dezvoltare și o modernizare pe toate planurile.

Listă de cuvinte și expresii

Am completat corect ____ spații libere, din totalul de 16.

1877	Carol de	izvoare	Primul Război	Țara Românească
1918	Hohenzollern	Mihai Viteazul	Mondial	Unire
arheologice	geto-dacii	Moldova	Puterile Centrale	
Basarabia	istorici	poporul român	state	

Test inițial

Organizează

I. Marchează pe axa cronologică de mai jos anii: 100 î.H., 50 î.H. și 300 d.H.

II. Stabilește dacă enunțurile de mai jos sunt adevărate sau false, notând **A** (pentru Adevărat) sau **F** (pentru Fals) în dreptul acestora.

1. Secolul are 10 ani.
2. Mașinile au apărut în Epoca Preistorică.
3. Romanii construiau apeducte.
4. Jocurile Olimpice au fost create de fenicieni.
5. Columna lui Traian se găsește la Roma.

III. Stabilește ordinea cronologică a epocilor istorice, scriind în casetele libere cifrele de la 1 (cea mai veche epocă) la 5 (prezent):

Epoca Antică	Epoca Modernă	Epoca Preistorică	Epoca Contemporană	Epoca Medievală

Spune-ți părerea

Exprimă-ți opinia cu privire la inventarea telefonului și a radioului, în Epoca Modernă. Crezi că au avut un rol în progresul omenirii? Argumentează răspunsul tău, în două-trei fraze.

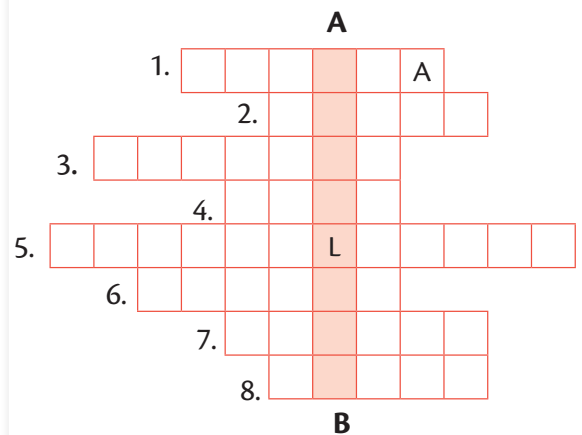
Aplică

Alcătuiește enunțuri istorice cu fiecare dintre cuvintele de mai jos:

- *templu;*
- *daci;*
- *stat;*
- *greci.*
- *popor;*

IV. Rezolvă rebusul de mai jos, folosind definițiile date. Vei putea afla astfel cum se numeau luptătorii din Evul Mediu.

1. Domn al Țării Românești care s-a luptat cu turcii conduși de sultanul Baiazid.
2. Arma cea mai folosită în Evul Mediu.
3. Stat medieval românesc care are ca stemă capul de bour.
4. Domn român care aplica pedeapsa tragerii în țeapă.
5. Stat medieval românesc în care locuiau mai multe etnii.
6. Construcție care servea drept reședință pentru un nobil.
7. Întrecere militară specifică Evului Mediu, desfășurată în fața spectatorilor.
8. Primul domn care a unit țările române.

AUTOEVALUARE	SUBIECT	ORGANIZEAZĂ: 50 de puncte	SPUNE-ȚI PĂREREA: 20 de puncte	APLICĂ: 20 de puncte	OFICIU: 10 puncte
	Punctaj maxim	I. 3 x 3 = 9 puncte II. 5 x 3 = 15 puncte III. 5 x 2 = 10 puncte IV. 8 x 2 = 16 puncte	20 de puncte	5 x 4 = 20 de puncte	10 puncte
	Punctajul tău				TOTAL:

Alfabetul istoriei.

Reconstituirea trecutului

Cercetare arheologică

Imagine dintr-un muzeu

În această unitate vei învăța:

- Ce este Istoria
- Ce sunt izvoarele istorice
- Cum se măsoară timpul istoric
- Care sunt epocile istorice
- Cum influențează mediul viața oamenilor

Proiect multianual (pentru clasele V-VIII)

Realizează un dosar cu informații despre vizitele tale la muzee și la alte obiective istorice, care să cuprindă fotografii, date despre anumite exponate și impresiile personale, sub forma unui jurnal.

Proiectul unității

Adunați, din cărți sau de pe internet, imagini care să ilustreze epocile istorice. Pentru fiecare epocă istorică identificați cel puțin două imagini reprezentative, însoțite de o scurtă descriere. Respectați indicațiile de realizare a unui proiect, de la pagina 9.

Ce este Istoria? Izvoare istorice

Amintește-ți câteva tipuri de izvoare istorice.

Istoria este știința care reconstituie povestea unei vieți. A vieții întregii omeniri. De la nașterea ei, adică de la apariția omului pe Pământ, până în prezent. Din tot trecutul urmărim mai ales ceea ce a dus la **evoluția** societății omenești.

Simțim nevoia de a cunoaște trecutul pentru a înțelege prezentul. Și pentru a construi viitorul, pe baza unei experiențe de viață! Cei care se ocupă cu aflarea trecutului sunt **istoricii**.

„Magia” pe care o fac istoricii, de a afla ce s-a întâmplat în urmă cu mii de ani... sau mai recent, se bazează pe **izvoare istorice**. Acestea sunt dovezi, urme materiale, mărturii care ne-au rămas de la oamenii din trecut. Ele sunt surse de informații. Pe baza lor se scrie Istoria.

Izvoarele sunt clasificate, îndeosebi, în două categorii:

Izvoare scrise: inscripții, documente vechi, cărți, hărți, ziare, monede, scrisori;

Izvoare nescrise: ruinele unor construcții, morminte, unelte, arme, podoabe, vase de ceramică, picturi rupestre.

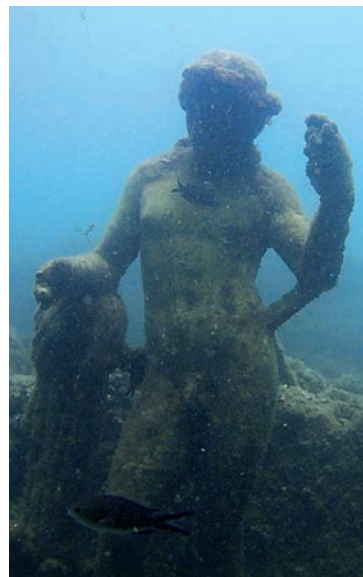
Alături de acestea există și **izvoare orale**, adică mărturii directe ale unor oameni care au participat la evenimente.

Ulterior, sunt păstrate în muzee, arhive, biblioteci, laboratoare de cercetare.

Sursa 3 (▲) Scriere hieroglifică egipteană, însoțită de imagini

- Crezi că pentru istorici este un avantaj dacă, pe lângă un text vechi, se găsesc și imagini? Explică de ce.

Sursa 1 (◀) Vestigii ale orașului roman Baiae (sudul Italiei), parțial scufundat.

- Crezi că arheologia subacvatică este mai dificilă decât cea terestră? Argumentează răspunsul.

Sursa 2 (▲) Ruinele cetății Palmyra, Siria

- Imaginează-ți că ești istoric. Ce ai putea spune despre un oraș antic din care au rămas vestigii precum cele din imagine? Cum l-ai caracteriza, într-o singură frază?

1. Rezolvă rebusul din manualul digital pentru a afla un sinonim al cuvântului *evoluție*.

2. Joacă-te pe manualul digital! Împarte izvoarele istorice în cele două categorii: scrise și nescrise.

Timpul istoric. Cronologia

Amintește-ți organizarea calendarului actual, pe săptămâni, luni și ani.

Istoricii sunt preocupați de ordinea în care s-au petrecut evenimentele din trecut, pentru a le putea înțelege. Anii sunt numărați, în mod convențional, folosind ca reper nașterea lui Iisus Hristos.

Disciplina care stabilește ordinea evenimentelor istorice se numește **cronologie**.

Unitățile cronologice sunt anul (365/366 de zile), deceniul (10 ani), secolul (100 de ani), mileniul (1 000 de ani) și erele (înainte de Hristos și după Hristos).

Instrumentul folosit de istorici pentru a marca ordinea evenimentelor este **axa cronologică**. Aceasta este o scară a timpului pe care sunt însemnate principalele evenimente.

Timpul istoric este împărțit în epoci istorice. Acestea se deosebesc între ele prin modul de organizare și de viață al oamenilor, nivelul de dezvoltare tehnologică, relațiile sociale, preferințele estetice etc.

Epocile istorice sunt: Epoca Preistorică, Epoca Antică, Epoca Medievală (Evul Mediu), Epoca Modernă și Epoca Contemporană.

APLICAȚII INTERDISCIPLINARE

I. Cum numărăm secolele și mileniile? Cum încadrăm anii în milenii și secole?

Totul este foarte simplu, dacă știm că un secol are 100 de ani, iar un mileniu, 1000.

Exemple

Pentru secole: 1-100 – secolul I (...)
1201-1300 – secolul al XIII-lea

Pentru milenii: 1-1000 – mileniul I (...)
3001-4000 – mileniul al IV-lea

Cum încadrăm anii în milenii și secole?

De exemplu, anul **1453** îl descompunem astfel:

1	4	5	3
1000 de ani = 10 sute de ani, adică 10 secole	400 de ani, adică 4 secole	50 de ani, adică jumătate de secol	3 ani

10 secole + 4 secole = 14 secole până în anul 1400

Se înțelege că anul 1453 se încadrează în:

- ✓ secolul al XV-lea, adică între 1401 și 1500
- ✓ mileniul al II-lea, adică între 1001 și 2000

II. Cum calculăm duratele istorice?

Să presupunem că vrem să aflăm cât timp s-au desfășurat Jocurile Olimpice antice. Prima ediție a acestora a avut loc în anul 776 î.H., iar ultima, în anul 392 d.H.

Pentru a înțelege mai ușor cum calculăm, punem acești ani pe o axă cronologică.

Calculăm astfel: $776 + 392 = 1168$ de ani

Reținem: când perioada de timp se întinde în ambele ere (înainte de Hristos și după Hristos) **anii se adună**.

Când perioada de timp se află într-o singură eră (fie înainte de Hristos, fie după Hristos), **anii se scad** ca în exemplul de mai jos.

Cât timp a trecut de la inaugurarea Constantinopolului (330) până la cucerirea lui de către turci (1453)?

$1453 - 330 = 1123$ de ani

Pe baza modelelor de calcul de mai sus, rezolvați următoarele cerințe:

1. Stabiliți în ce secol și în ce mileniu se încadrează anii: a. 313; b. 1789.
2. Calculați câți ani a durat domnia împăratului roman Octavianus Augustus, dacă aceasta a început în anul 27 î.H. și s-a încheiat în anul 14 d.H.
3. Calculați cât timp a durat domnia lui Ștefan cel Mare, dacă acesta a domnit între anii 1457 și 1504.

Spațiul istoric

Amintește-ți care sunt elementele unei hărți.

Spațiul istoric este mediul geografic în care au evoluat comunitățile umane. Formele de relief, clima, prezența sau absența apelor au influențat ocupațiile, modalitățile de comunicare, de transport și chiar de organizare ale oamenilor.

Mai ales în Epoca Preistorică, dependența oamenilor de resursele din natură (vegetație, faună) a fost totală.

Majoritatea civilizațiilor antice au apărut în zone de câmpie și în apropierea unor mari fluvii. În aceste locuri, oamenii puteau să-și producă hrana cultivând pământul și irigând ogoarele. Puteau pescui și transporta mărfuri pe apă.

Spațiul istoric este reprezentat prin **hărți istorice**. Acestea pot reda zonele de răspândire ale unor popoare sau religii, granițele unor state, direcția de deplasare a unor populații.

Sursa 1 (▲) Harta lumii desenată de Pietro Coppo, Veneția, 1520

Sursa 2 (▲) Harta lumii în anul 2020: continentele locuite

1. Calculează cât timp a trecut între realizarea celor două hărți.
2. Observă detaliile hărților. Care dintre ele crezi că este mai precisă? Argumentează răspunsul dat.

APLICAȚIE

LUCRU ÎN ECHIPĂ

Formați echipe de câte 3-4 elevi, realizați o comparație între o așezare de munte și una situată într-o zonă de câmpie, pe malul

unui fluviu. Veți putea înțelege mai bine legătura dintre om și mediu.

Timp estimat: 20 de minute

Etape

Pe o foaie A4, realizați un tabel, după modelul alăturat.

Completați spațiile libere din tabel, folosind exemplele date ca model.

Fiecare echipă afișează tabelul.

Discuție liberă cu tema: *Care dintre cele două așezări credeți că are șanse mai mari să se dezvolte? Opiniile sunt exprimate individual, pornind de la experiența lucrului în echipă. Argumentați răspunsul dat.*

Resurse și avantaje	Așezare situată în zonă de munte	Așezare situată în câmpie, pe malul unui fluviu
Materiale de construcție		lut, stuf
Alte resurse existente	minereu de fier	
Ocupații posibile		Cultivarea plantelor
Avantaje oferite	poziție mai ferită de atacuri și invazii	
Riscuri existente		

Recapitulare

Completează spațiile libere cu expresiile și cuvintele potrivite din lista de mai jos.

Istoria este știința care studiază _____ societății omenеști.
Simțim nevoia să cunoaștem trecutul pentru a înțelege _____.
Scrierea Istoriei se bazează pe izvoare istorice. Izvoarele pot fi _____ sau _____.
Urmele materiale ale vieții oamenilor din trecut sunt scoase la lumină de _____.
Ele sunt păstrate în arhive, biblioteci, laboratoare de cercetare și _____.

Unitățile de timp istoric sunt anul (365/366 de zile), deceniul (10 ani), _____ (100 de ani), mileniul (1 000 de ani) și erele (înainte de nașterea lui Hristos și după nașterea lui Hristos).

Anii de dinainte de Hristos se numără în ordine _____.
Instrumentul folosit de istorici pentru a marca ordinea evenimentelor este _____.

Formele de relief, clima, prezența sau absența apelor au influențat _____, modalitățile de comunicare, de transport și chiar de organizare ale oamenilor.

Spațiul istoric este reprezentat prin _____.

Timpul istoric este împărțit în epoci. Epocile istorice sunt: Epoca _____, Epoca _____, Epoca Medievală, Epoca _____ și Epoca _____. Spațiul istoric este mediul geografic în care au evoluat comunitățile umane.

Listă de cuvinte și expresii

Am completat corect ___ spații libere, din totalul de 15.

Antică	Contemporană	hărți istorice	nescrise	prezentul
arheologi	descrescătoare	Modernă	ocupații	scrise
axa cronologică	evoluția	muzee	Preistorică	secolul

Axă cronologică a epocilor istorice

Anul 1

Nașterea
lui Hristos

EPOCA
PREISTORICĂ

EPOCA
ANTICĂ

EPOCA
MEDIEVALĂ

EPOCA
MODERNĂ

EPOCA
CONTEMPORANĂ

La finalul unității de învățare, tipărește această pagină din manualul digital și rezolvă cerințele. Verifică răspunsurile în varianta digitală a manualului. Completează fișa de observare de la începutul manualului pentru unitatea aceasta. Aduăgă fișa și testul la portofoliul tău.

TEST

Organizează

I. Stabilește corespondența dintre coloanele A și B.

A

1. Secol
2. Deceniu
3. Mileniu

B

- a) 1 000 de ani
- b) 100 de ani
- c) 10 ani

II. Organizează exemplele de izvoare istorice de mai jos în două categorii: scrise și nescrise.

Listă de izvoare istorice: hărți, monede, unelte, cărți, podoabe, arme, morminte, inscripții.

Izvoare scrise	Izvoare nescrise

III. Precizează mileniul și secolul în care se încadrează anii 509 î.H. și 313 d.H.

IV. Precizează primul și ultimul an din secolul XX d.H.

V. Observă imaginile și completează pentru fiecare denumirea epocii istorice corespunzătoare.

Epoca _____

Epoca _____

Epoca _____

Epoca _____

Epoca _____

Spune-ți părerea

Identifică două avantaje (resurse, facilități) oferite de un mare fluviu locuitorilor de pe malurile sale. Spune-ți părerea, folosind circa 100 de cuvinte, despre modul în care acesta poate influența viața oamenilor.

Aplică

Analizează datele din tabel. Calculează căror ani din calendarele ebraic și musulman îi corespunde anul 1492 d.H., când Cristofor Columb a descoperit America. Folosește, din manualul digital, fișa *Modele de calcul cronologic*.

Calendarul	Evenimentul de la care începe măsurarea timpului	Anul celui eveniment, raportat la era creștină
Calendarul bizantin	Facerea Lumii	5508 î.H.
Calendarul musulman (Hegira)	Începutul activității lui Mahomed	622 d.H.

AUTOEVALUARE	SUBIECT	ORGANIZEAZĂ: 60 de puncte	SPUNE-ȚI PĂREREA: 10 puncte	APLICĂ: 20 de puncte	OFICIU: 10 puncte
	Punctaj maxim	I. $3 \times 5 = 15$ puncte II. $8 \times 1 = 8$ puncte III. $4 \times 3 = 12$ puncte IV. $2 \times 5 = 10$ puncte V. $5 \times 3 = 15$ puncte	10 puncte	$2 \times 10 = 20$ de puncte	
	Punctajul tău				TOTAL:

Unitatea Preistoria

2

Pictură rupestră, peștera Lascaux, Franța

Desene în piatră, Tanum, Suedia

Pictură rupestră, peștera Lascaux, Franța

Proiectul unității

Folosind mijloace digitale, realizați un proiect cu titlul „Evoluția uneltelor în Preistorie”. Alegeți un tip de unealtă (ex. topor) și urmăriți evoluția acesteia în Paleolitic, Neolitic și Epoca metalelor. Citiți cu atenție instrucțiunile privind realizarea unui proiect, la pagina 9.

Reconstituirea
lui Ötzi,
omul preistoric
descoperit înghețat
în Munții Alpi

În această unitate vei învăța:

- Ce este Preistoria
- Cum a apărut omul
- Cum a fost descoperită agricultura
- Pentru ce a fost inventată metalurgia

Primii oameni

Amintește-ți principalele epoci ale istoriei.

Preistoria este prima epocă istorică și cea mai lungă. Ea durează de la apariția omului și până la inventarea scrisului.

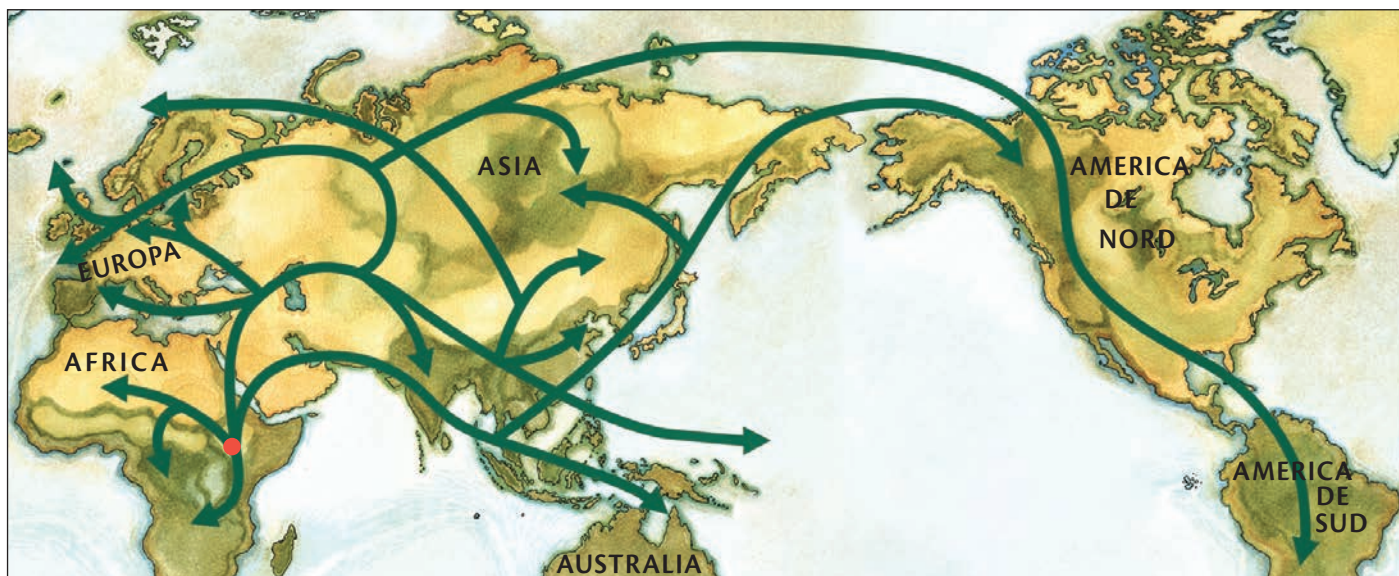
Conform **teoriei evoluției**, elaborată de **Charles Darwin**, oamenii au apărut în urma evoluției organismelor prin supraviețuirea celor adaptate mai bine la mediu.

Specia umană își are originile în Africa de Est, într-o zonă de **savană**. Cel mai vechi strămoș cunoscut al omului (*australopitecul*) are o vechime de peste 3 milioane de ani. Rămășițele sale au fost descoperite recent în Etiopia. Astfel, trecând de la un mediu cu copaci la ierburi înalte, strămoșii omului au evoluat către mersul **biped**, învățând să folosească mâinile pentru treburi utile supraviețuirii, precum procurarea hranei și apărarea de prădători.

Din Africa, oamenii s-au răspândit pe tot cuprinsul planetei, adaptându-se la mediu și modificându-l pentru nevoile sale de adăpost și hrană. În zonele reci sau ploioase ei își creau îmbrăcăminte pentru căldură și protecție din piei și blănuri de animale, dar și din frunze și scoarță uscată.

Prin **cioplirea pietrei** sau a oaselor de animale, aceștia obțineau primele unelte ascuțite, utilizate în special la vânătoare, pescuit și prelucrarea hranei. Ulterior au fost inventate arcul cu săgeți și praștia, pentru vânătoare și apărare de la distanță. Această primă perioadă a Preistoriei a fost denumită de istorici **Paleolitic**, sau „epoca veche a pietrei”.

Sursa 3 (▼) Harta răspândirii omului pe glob

- Care au fost primele zone ocupate de oameni? Dar ultimele? De ce?

Sursa 1 (▲) Unelte preistorice din piatră

- Descrie 2-3 activități la care puteau fi utilizate aceste unelte de piatră de către primii oameni.

Sursa 2 (▼)

Învățăm direct din izvoare istorice

„[Evoluția este] o lege generală, care duce la dezvoltarea tuturor ființelor organice, și anume, [că] se multiplică, se diversifică, lasă pe cel mai puternic să trăiască și pe cel mai slab să moară.”

Charles Darwin, *Originea speciilor*

- De ce crezi că Darwin compară procesul evoluției cu o „lege generală”?

O specie sau mai multe?

Homo sapiens sau omul modern a apărut în urmă cu cel puțin 200 000 de ani și mult timp a fost vecin în Asia și Europa cu rudele sale *Homo neanderthalensis* și Denisovanul și, cel mai probabil, alte **specii** de oameni, cu care s-a și amestecat parțial. Au rămas, însă, specii diferite și *Homo sapiens* a supraviețuit până azi pentru că s-a adaptat la mediu cel mai bine și mai rapid.

Oamenii preistorici erau **vânători-culegători nomazi**, migrând frecvent în căutarea de plante hrănitoare și animale sălbatice ușor de vânat, pentru a-și asigura supraviețuirea.

Sursa 5 (▲) Viața în peșteră a omului preistoric (reconstituire)

- Descrie cel puțin două activități ale omului preistoric care reies din imagine, precum și cel puțin două obiecte sau unelte folosite de acesta.

În general, omul preistoric se adăpostea pentru odihnă în corturi din oase și piei de animale, pe care le aducea cu sine pe oriunde călătorea în căutarea hranei. Însă, în zonele reci și odată cu schimbarea anotimpurilor, grupuri de oameni **se adăposteau în peșteri**. În peșteră, oamenii își petreceau o mare parte din timpul în care nu căutau hrană. La lumina și căldura focului purtat în torțe, primii oameni spuneau povești, realizau unelte, pregăteau mâncarea și decorau pereții cu picturi și desene. Acestea reprezintă primele creații de artă ale omenirii, dovadă a inteligenței și imaginației.

Sursa 4 (▲) Omul de Neanderthal (stânga) și omul modern

- Alcătuieste o listă cu 2-3 deosebiri dintre *Homo sapiens* și *Homo neanderthalensis*.

DICTIONAR

Biped = (mers) pe două picioare, cu spatele drept.

Nomad = care se deplasează în căutarea resurselor

Savană = zonă de vegetație în regiuni calde, tropicale, cu ierburi înalte și dese și puțini copaci.

Specie = totalitatea organismelor suficient de apropiate biologic între ele, astfel încât să poată avea urmași.

APLICAȚII

1. JOC DE ROL. Lucrând în perechi, realizați un mic scenariu care presupune întâlnirea întâmplătoare, undeva într-o pădure, a unui *Homo sapiens* și a unui *Homo neanderthalensis*.

Cum ar reacționa la prima vedere? Prin ce gesturi ar putea comunica? Ce relații ar putea stabili? Cele mai reușite scenarii pot fi interpretate în fața clasei.

2. DEZBATERE: Ce era mai eficient, cortul sau peștera? Împărțiți-vă în două echipe care să susțină fiecare avantajele adăpostirii în corturi preistorice /peșteri. Organizați o dezbatere în care să identificați cel puțin un avantaj și un dezavantaj pentru fiecare.

Revoluția neolitică

Amintește-ți cu ce se hrăneau primii oameni.

Nicio descoperire nu a influențat dezvoltarea speciei umane atât de mult precum **agricultura**. Prin agricultură înțelegem obținerea hranei prin cultivarea plantelor și creșterea animalelor.

Trecerea omului de la vânător-culegător la agricultor s-a petrecut treptat și la momente diferite pe cuprinsul globului. Primii pași către **domesticirea** animalelor și cultivarea plantelor au fost îngrădirea turmelor și culegerea selectivă a plantelor. Au fost alese sursele de hrană care asigurau cel mai mare aport de energie și care puteau crește repede.

Apariția și dezvoltarea agriculturii a adus cu sine **sedentarizarea** grupurilor umane, necesară exploatării recoltelor și a animalelor, precum și pentru **stocarea surplusului de hrană**.

Surplusul de hrană a permis eliberarea unor membri din comunitate de obligația de procurare a hranei, aceștia putând să se specializeze în alte ocupații, precum confecționarea uneltelor, producerea de podoabe sau realizarea ritualurilor religioase prin care să explice cum funcționa lumea înconjurătoare. Între ocupațiile apărute în **Neolitic** se numără **olăritul și țesutul**.

La începutul neoliticului, în regiunea cunoscută drept „Semiluna Fertilă”, a avut loc o adevărată „**revoluție**” agricolă, care a permis dezvoltarea de noi tehnologii și idei care s-au răspândit spre zonele învecinate, dând naștere primelor **civilizații**.

Sursa 2 (▼) Semănatul și culesul cerealelor (reconstituire)

Primele unelte erau realizate din lemn, iar primele cereale cultivate au fost orzul și grâul.

Sursa 1 (▲) Colibă de stuf (reconstituire)

- Care crezi că sunt avantajele unor locuințe permanente față de viața nomadă? Dar dezavantajele?

DICȚIONAR

Civilizație = o societate (grup) de oameni care au tradiții, reguli, interese, limbă, scriere și formă de conducere comună

Domesticire = schimbări ale trăsăturilor fizice și ale comportamentului animalelor sălbatice după ce sunt capturate, îngrijite și crescute de oameni pentru nevoile acestora.

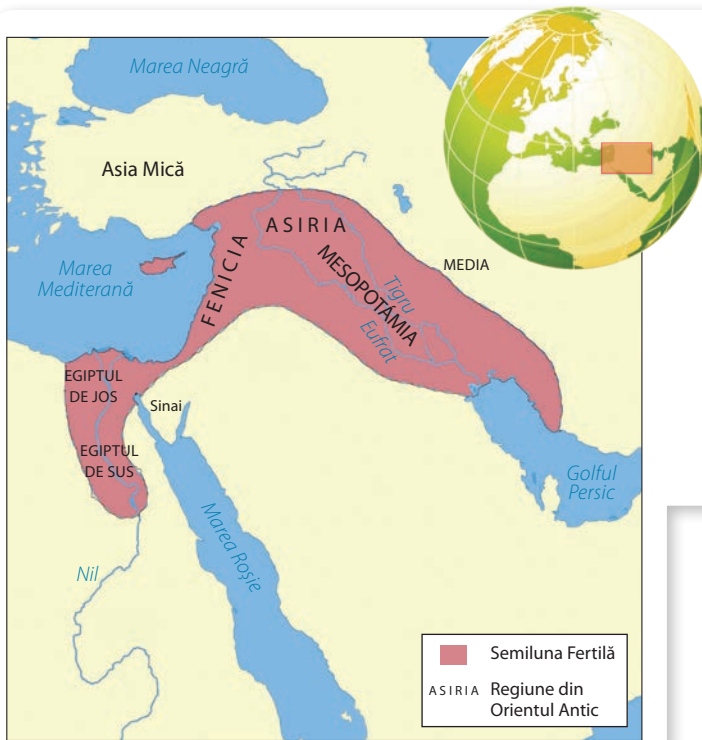
Neolitic = „Epoca nouă a pietrei”, datând din mileniul VIII î.H. către 4000–2000 î.H.

Sedentarizare = așezarea unor populații nomade într-o regiune, prin construirea de locuințe permanente (case grupate în sate sau așezări).

Sursa 3 (▲) Măcinatul semințelor (reconstituire)

- Pe baza surselor 2, 3 și 6, identifică tipul de activități realizate de către bărbați și de către femei. De ce crezi că erau astfel împărțite? Ce alte activități crezi că mai erau realizate de către femei? Dar de către bărbați?

Sursa 4 (◀) Semiluna Fertilă

Este o regiune din Orientul Mijlociu care cuprinde Palestina, Israel, Irak, Siria, Liban și sudul Iranului. Aici au avut loc domesticirea celor mai multe animale și cultivarea primelor plante utile omului, dând naștere primelor civilizații înfloritoare ale omenirii. Alte zone de apariție ale civilizațiilor agricole sunt văile fluviilor Indus, Yangtze sau Nil.

- Crezi că era mai avantajoasă creșterea animalelor decât vânărea lor? Argumentează răspunsul dat.

Sursa 5 (▲) Folosirea animalelor domestice pentru tracțiune și utilizarea resturilor vegetale ca hrană a lor

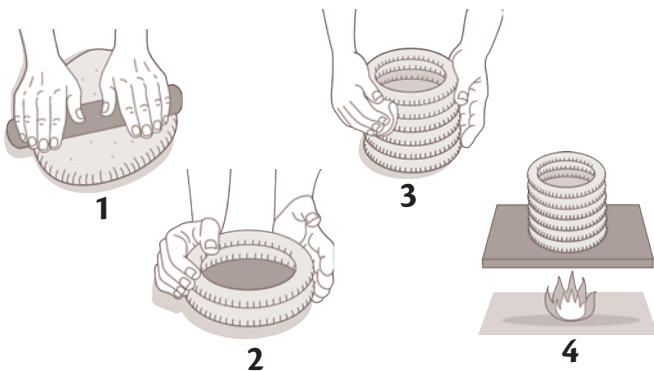

Sursa 6 (▲) Primele țesături au fost realizate din lâna obținută de la oi (reconstituire)

- Crezi că erau mai avantajoase hainele din lâna și din fibre vegetale decât cele din blănuri și piei de animale? Argumentează răspunsul.

Oamenii modelau vase de ceramică pentru a păstra surplusul recoltei și pentru a prepara diferite mâncăruri.

- Frământarea:** făceau o bilă de lut pe care o întindeau.
- Modelarea:** tăiau lutul în fâșii pe care le suprapuneau în cercuri.
- Netezirea:** frecau modelul cu o pânză umedă pentru a netezi marginile.
- Arderea:** lutul era apoi ars la temperaturi înalte, în cuptoare.

APLICAȚII

DEZBATERE. Care ocupație e mai importantă? Cultivarea plantelor sau creșterea animalelor? Formați două grupuri. Primul grup va aduce argumente în favoarea cultivării plantelor, iar cel de-al doilea, în favoarea creșterii animalelor.

Inventarea metalurgiei

Amintește-ți ce fel de unelte foloseau primii oameni.

Cea mai importantă **inovație tehnologică** a omului preistoric a fost metalurgia, însemnând prelucrarea și utilizarea metalelor în scopul îmbunătățirii vieții. Din metale, omul a făcut unelte agricole, arme, materiale pentru construirea locuinței, dar și podoabe, obiecte de artă și de uz religios.

Primele metale utilizate au fost cuprul, **cositorul** (metal argintiu foarte flexibil) și **aurul**, datorită ușurinței cu care acestea puteau fi topite, modelate și adaptate nevoilor de zi cu zi. În mine sau exploatarea de suprafață, metalele se găseau sub formă de roci numite **minereuri** (amestec de metale cu impurități), din care oamenii

extrăgeau metalele prin topire cu ajutorul cuptoarelor folosite și pentru ceramică. În natură, minereurile conțin mai multe metale, iar oamenii au descoperit că, amestecând mai multe metale cu diferite proprietăți, pot obține materiale mai bune. Aceste amestecuri de metale se numesc **aliaje**. Cel mai folosit aliaj a fost, la începutul epocii metalelor, **bronzul** (amestec de cupru și cositor sau plumb).

Înlocuirea treptată a uneltelor de piatră cu cele de metal a ușurat muncile agricole, aducând recolte mai bune cu efort mai puțin. Metalele au fost folosite și la construirea locuințelor mai rezistente și la îmbunătățirea vieții de zi cu zi. La fel de important, metalurgia a permis crearea unor arme mult mai rezistente, mai puternice și mai eficiente decât cele de dinainte. Folosirea bronzului a fost urmată de cea a fierului. Armele și unelte de **fier** sunt mai puternice decât cele din bronz, fiind mai grele și mai dure, dar și mai sensibile la deteriorare (rugină). În confruntare directă, armele de fier le tăiau, rupeau sau găureau pe cele de bronz, asigurând un avantaj pe câmpul de luptă, putând garanta **victoria militară**.

Sursa 1 (▲) Unelte de bronz (reconstituire)

1. Identifică în imagine cel puțin două tipuri de unelte.
2. Menționează două avantaje ale utilizării uneltelor de metal față de utilizarea celor de piatră.

APLICAȚII

JOC DE ROL

Imaginează-ți că trăiești la începutul epocii metalelor și că întâlnești un om din alt trib care încă mai folosește unelte din piatră.

Ce i-ai spune despre unelte de metal, astfel încât să-l convingi că sunt mai bune? Dacă-l ajuți să evolueze, poți avea și tu avantaje?

Sursa 2 (◀) Turnarea și prelucrarea metalelor în Preistorie (reconstituire)

Recapitulare

Completează spațiile libere cu expresiile și cuvintele potrivite din lista de mai jos.

_____ este prima epocă istorică, cuprinzând perioada dintre apariția omului și _____.
Teoria _____ a lui Charles Darwin explică apariția omului prin adaptarea la _____ a strămoșilor săi. Omul modern a trăit în același timp cu alte _____ umane, Denisovanul și _____, care au dispărut ulterior.
Primii oameni erau _____, deplasându-se constant în căutarea hranei.

Cu timpul, oamenii au început să controleze sursele de hrană, ducând la _____ animalelor și cultivarea plantelor hrănitoare sau utile pentru munca sa.

Agricultura a asigurat un _____ de hrană care putea fi depozitat pentru a fi consumat ulterior, determinându-l pe om să se _____.

Asta a permis oamenilor să dezvolte noi ocupații, precum perfecționarea uneltelor.

Inițial, acestea erau realizate prin _____ și ascuțirea _____ sau a oaselor.

Apoi, prin inventarea _____, acestea au fost realizate din cupru, _____, _____, plumb sau alte metale ușor de topit.

Prin combinarea diferitelor metale, se obțineau _____ mai rezistente, precum _____.

Continuând să-și dezvolte tehnologia, comunitățile umane au înlocuit treptat bronzul cu _____, mult mai dur și mai rezistent.

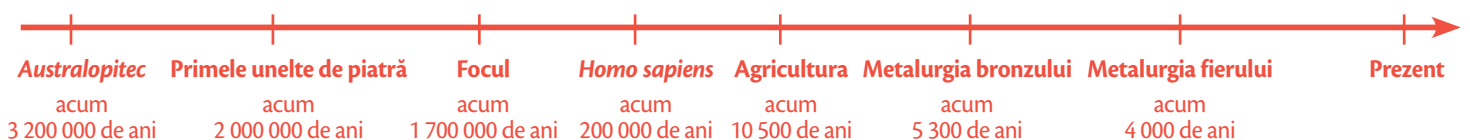
Folosind avantajele uneltelor de metal, omul și-a îmbunătățit viața de zi cu zi, realizând arme, dar și _____.

Listă de cuvinte și expresii

Am completat corect ___ spații libere, din totalul de 19.

aliaje	cositor	inventarea	<i>Homo</i>	podoabe	vânători-
aur	domesticirea	scrisului	<i>neanderthalensis</i>	sedentarizeze	culegători
bronzul	evoluției	mediu	pietrei	specii	
cioplirea	fierul	metalurgiei	Preistoria	surplus	

Axă cronologică a Preistoriei

Test

La finalul unității de învățare, tipărește această pagină din manualul digital și rezolvă cerințele. Verifică răspunsurile în varianta digitală a manualului. Completează fișa de observare de la începutul manualului pentru unitatea aceasta. Aduăgă fișa și testul la portofoliul tău.

Organizează

- I. Stabilește ordinea în care au fost folosite materialele de mai jos pentru producerea uneltelor. Scrie în casetele libere, cifrele de la 1 (primul material din această listă din care s-au realizat unelte) la 5 (ultimul din această listă din care s-au confecționat unelte):

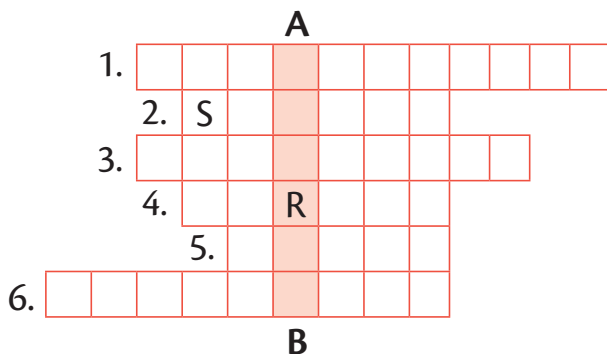
bronz	piatră	lemn	fier	cupru

- II. Asociază cuvintele din lista de mai jos modului de viață nomad sau modului de viață sedentar, așezându-le în tabel. Listă de cuvinte: *vânătoare, metalurgie, cules, agricultură, peșteră, casă.*

Nomad	Sedentar

- III. Completează rebusul de mai jos pe baza definițiilor oferite. Vei obține, pe verticala **A-B**, denumirea unui meșteșug apărut în neolitic.

1. Omul modern (denumirea speciei – 2 cuvinte)
2. Armă preistorică din lemn, cu vârf ascuțit
3. Ocupația care avea ca scop procurarea hranei, la începutul Epocii Preistorice
4. Continentul de origine al omului, conform teoriei evoluționiste
5. Tip de mers, specific uman
6. Animale crescute de om

- IV. Subliniază, din lista de mai jos, termenii care arată o ocupație sau o activitate în care oamenii se foloseau de foc:

- a) Apărarea împotriva animalelor sălbatice
- b) Confecționarea uneltelor din metal
- c) Confecționarea uneltelor din piatră
- d) Cultivarea pământului
- e) Prepararea hranei

Spune-ți părerea

Ce părere ai despre introducerea uneltelor din metal în agricultură? Care crezi că au fost urmările acestui fapt? Exprimă-ți opinia în 3-4 enunțuri.

Aplică

Alcătuiește un text, de circa 10-15 rânduri, cu titlul *Agricultură și sedentarizare în neolitic*. În cadrul textului folosește și cuvintele: *animale, casă, foc, hrană, lână, piatră, pământ, plante, țarc, țesut*. Pentru a verifica mai ușor dacă ai folosit cuvintele, le poți evidenția prin subliniere, în cadrul textului.

SUBIECT	ORGANIZEAZĂ: 60 de puncte	SPUNE-ȚI PĂREREA: 10 puncte	APLICĂ: 20 de puncte	OFICIU: 10 puncte
Punctaj maxim	I. $5 \times 3 = 15$ puncte II. $6 \times 2 = 12$ puncte III. $6 \times 3 = 18$ puncte IV. $3 \times 5 = 15$ puncte	10 puncte	$10 \times 2 = 20$ de puncte	10 puncte
Punctajul tău				TOTAL:

Unitatea Orientul Antic

3

Marele Zid Chinezesc

Masca mortuară a lui Tutankhamon

Nobili persani

Proiectul unității

Folosind mijloace digitale, realizați un proiect cu titlul „Invenții realizate în Orientul Antic”. Citiți cu atenție instrucțiunile privind realizarea unui proiect, la pagina 9.

În această unitate vei învăța:

- Care a fost rolul mediului în apariția civilizației
- Cum au luat naștere orașele și imperiile
- Cum au evoluat cele mai vechi religii
- Cum a apărut scrisul și care au fost primele texte

Mediul natural și viața cotidiană în Orientul Antic

Amintește-ți în ce zone s-a dezvoltat agricultura prima dată.

Primele **așezări sedentare permanente** din zona „Semilunii Fertile” și zonele învecinate au urmărit **accesul la apă**, atât pentru alimentarea locuințelor tot mai numeroase, cât și pentru irigarea culturilor. Fluvii ca Nil, Tigru și Eufrat aduceau măt bogat în minerale importante pentru obținerea recoltelor. Aceste fluvii inundau frecvent malurile și se retrăgeau apoi, lăsând în urma lor pământ ușor de lucrat și foarte productiv.

Nu toți oamenii au ales ca loc de trai câmpiile situate de-a lungul râurilor. Mulți s-au stabilit pe văile munților și în zonele deluroase înalte (Podișul Iranian, Munții Caucaz, Anatolia), ducând o viață **seminomadă**. Ei trăiau mai ales din creșterea animalelor (oi, capre, cai) și se deplasau în căutare de pășuni. Construiau așezări temporare (tabere) sau își mutau corturile.

Cele două tipuri de societăți (cultivatorii și păstorii) exploatau resursele mediului și făceau **schimburi** între ele, ducând la o răspândire largă a ideilor și invențiilor. Însă, deoarece mediul natural se deteriora din cauza activităților umane, diverse societăți au ajuns să **concuze între ele** pentru terenuri și apă. Ca urmare, au izbucnit războaie de cucerire și jaf, ceea ce a dus la crearea orașelor înconjurată de ziduri, la perfecționarea armelor și la ridicarea imperiilor. Aceste conflicte au dus la **împărțirea societăților** pe categorii de avere și putere. În vârf se aflau conducătorii (căpetenii, regi sau împărați), urmați de aristocrație (cei bogați), locuitorii orașelor și țărani (care munceau pământul). În plus, prizonierii de război și datornici erau transformați în sclavi (oameni fără libertate, obligați să muncească pentru stăpânii lor).

Sursa 1 (▲) Negustori ducând pâini, pești și vânat la piață pentru vânzare; pictură murală antică descoperită în Egipt

Invențiile Orientului Antic

Vechii locuitori ai Orientului au descoperit și inventat lucruri pe care le folosim și astăzi: calendarul (inițial bazat pe mișcările Lunii), primele biblioteci, tratamentele medicale și chirurgia, legile publice, școala și manualele.

1. De ce crezi că oamenii au continuat să vâneze animale sălbatice și după inventarea agriculturii?
2. Imaginează-ți că ești negustor în Egiptul antic, pe malul fluviului Nil, și plănuiești o călătorie către o comunitate de păstori din munți. Ce produse ai lua cu tine să vinzi? Ce ai căuta să cumperi?

Sursa 2 (◀) Peisaj contemporan din Valea Nilului, Egipt

Succesul **civilizațiilor fluviale** s-a bazat pe exploatarea unor suprafețe tot mai mari de pământ pentru culturi. Pentru aceasta, oamenii au defrișat păduri, au netezit dealuri și au desecat mlaștini.

- De ce crezi că vechii egipteni au construit așezările în apropierea fluviului?

Locuințele

Oamenii își construiau locuințele din materiale aflate la dispoziție acolo unde se așezau.

În zonele rurale, locuințele erau rudimentare, asemănătoare bordeielor îngropate în pământ și acoperite cu stuf sau paie.

Cel mai întâlnit material de construcție în văile râurilor era **lutul**, modelat sub formă de cărămizi uscate la soare sau arse în cuptoare. Cărămizile erau apoi lipite și tencuite cu mortar din var sau tot cu lut. Casele din lut erau foarte bine izolate, păstrând răcoare vara și căldura iarna. Mobilierul era simplu, scund, făcut mai ales din nuiiele împletite. Mesele erau joase, iar oamenii stăteau așezați pe podea, pe covoare sau rogojini. Mâncarea era preparată într-o cameră separată, care avea un cuptor din lut pentru pâine, principalul aliment. Carnea pe care o consumau oamenii simpli era, de obicei, de pasăre.

Sursa 4 (▼) Locuință sumeriană urbană de la sfârșitul mileniului III î.H.

- Enumeră în scris cel puțin trei deosebiri dintre locuințele rurale și cele urbane.

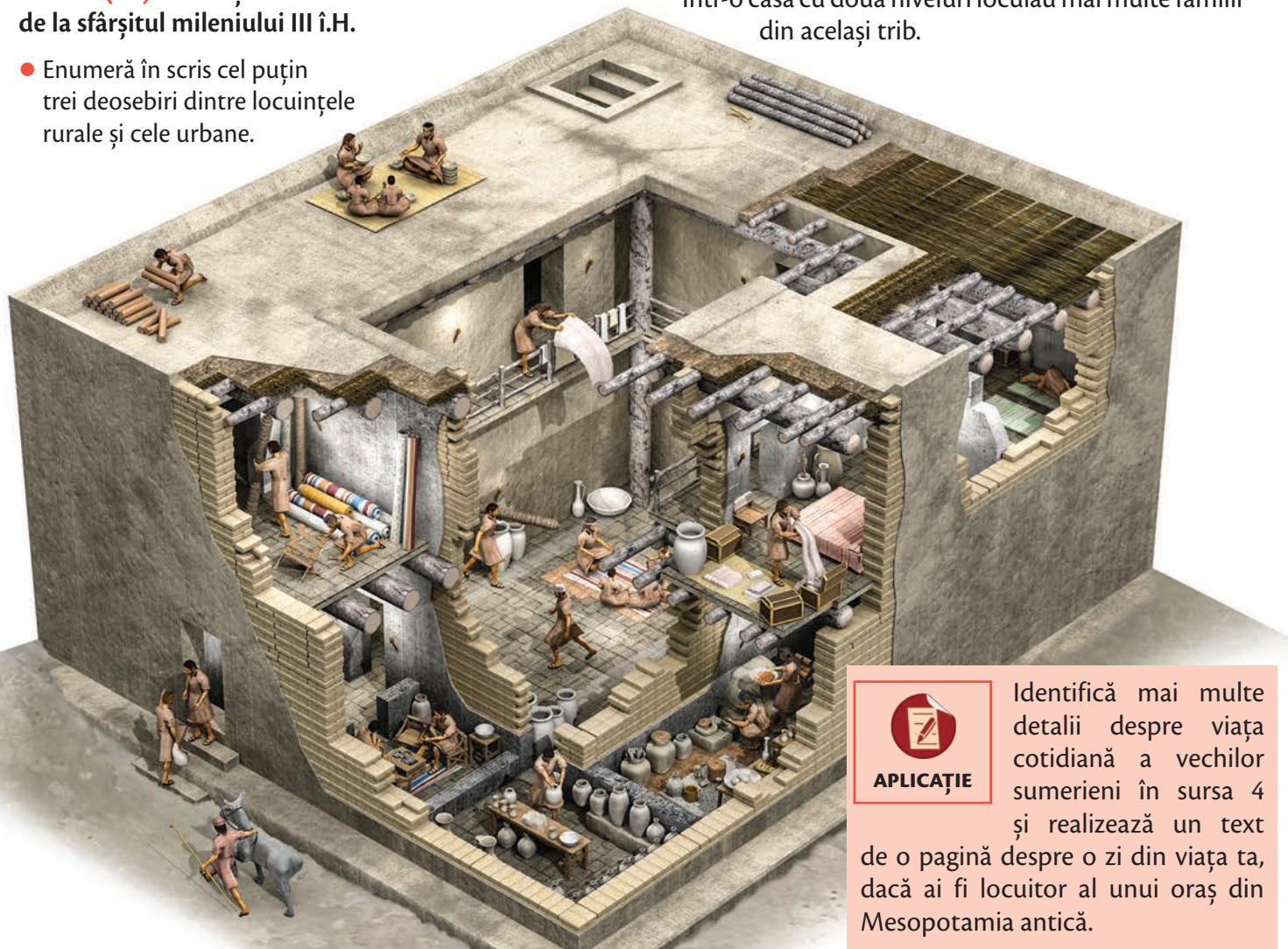

Sursa 3 (◀) Chip de bărbat mesopotamian, basoreliev, mileniul III î.H.

Viața cotidiană a oamenilor din Orientul Antic era puternic influențată de **religie**. Ei venerau mai mulți zei, care îndeplineau roluri legate de aspecte precum fertilitatea, sănătatea sau norocul.

- Pornind de la imagine, descrie în 1-2 propoziții înfățișarea vechilor mesopotamieni.

Deși variau de la o regiune la alta, majoritatea caselor aveau acoperișuri plate, unde se desfășurau activități casnice în timpul zilei. Există și o curte interioară pentru a pătrunde lumina soarelui și aerul proaspăt în locuința fără ferestre. Într-o casă cu două niveluri locuiau mai multe familii din același trib.

APLICAȚIE

Identifică mai multe detalii despre viața cotidiană a vechilor sumerieni în sursa 4 și realizează un text de o pagină despre o zi din viața ta, dacă ai fi locuitor al unui oraș din Mesopotamia antică.

STUDIU

Amintește-ți din ce erau construite clădirile în Orientul Antic.

DE CAZ

Societățile Orientului Antic au construit **monumente** impunătoare pentru a cinstea atât zeii, cât și suveranii care erau considerați reprezentanții zeilor pe pământ.

Conducătorii orașelor-state sau ai regatelor Orientului Antic cheltuiau resurse importante pentru viața spirituală a societăților pe care le conduceau.

- Ce alte exemple de monumente la care participă întreaga comunitate cunoști?

Sursa 1 (▲) Ziguratul din Ur (reconstituire), Irak

Ziguratele au apărut în Mesopotamia și vestul Iranului în mileniul III î.H. ca monumente religioase ale orașelor-state. Ele erau realizate din cărămizi de lut uscat la soare pe interior și lut ars la exterior. Forma piramidală în trepte era menită să susțină greutatea clădirii masive și să tindă spre cer, lăcașul zeilor. Ziguratele cuprindeau temple și clădiri administrative importante pentru funcționarea orașului-stat.

- De ce crezi că templele și administrația erau situate în același loc în orașele-stat mesopotamiene?

Locuitorii Orientului Antic considerau că bunăstarea societății și succesul militar al regatului depindeau de bunăstarea monarhului ca împuternicit (trimis) al zeilor.

Zeci de mii de muncitori au fost **angajați** să proiecteze și să construiască piramidele, templele și ziguratele pentru care întreaga comunitate contribuia prin impozite.

Sursa 2 (▲) Templul de la Abu Simbel, Egipt, datând din secolul XIII î.H.

Templele reprezentau clădiri dedicate cultului unuia sau al mai multor zei, construite special pentru a permite credincioșilor să venereze divinitățile prin rugăciuni, ritualuri și ofrande.

Preoții asigurau o permanentă activitate religioasă în temple pentru a atrage bunăvoința zeilor asupra regatului.

- De ce crezi că era important pentru conducători ca templele să fie cât mai mari și mai bine decorate?

Piramidele au fost morminte regale ale suveranilor Egiptului antic, construite pentru a-i ghida către viața de apoi, aceștia fiind **venerați ca zei** încă din timpul vieții. Înainte de piramide, regii egipteni erau înmormântați în construcții de lut de tip *mastaba*, iar după renunțarea la piramide, în morminte săpate în stâncă.

Sursa 3 (◀) Mastaba lui Seshemnufer IV (sec. XXIV î.H.) în prim-plan; în plan secund, Marea Piramidă a lui Keops (sec. XXVI î.H.), Gizeh, Egipt

- Precizează în scris două asemănări și două deosebiri între piramide și zigurate.

APLICAȚIE

PROIECT. Realizează un proiect de 1-2 pagini despre o piramidă din Egipt sau despre un templu din altă zonă a Orientului Antic, în care să descrii contextul, tehnicile de construcție și importanța pentru societatea care a construit edificiul. Include câteva imagini și o descriere de o jumătate de pagină care să explice prin ce se deosebește de celelalte construcții asemănătoare.

STUDIU Amintește-ți ce însemna „Semiluna Fertilă”.

DE CAZ Ce este un stat?

Statul reprezintă o formă de organizare a societăților umane apărută pentru prima dată în rândul orașelor din Orientul Antic. Statul are o forță militară proprie, conducători, legi scrise, proprietăți (bunuri, clădiri, pământ, averi), precum și angajați ai săi numiți funcționari. Aceștia se ocupă de aplicarea legilor, de **adunarea impozitelor** de la cetățeni (sub formă de bani, bunuri sau muncă). Funcționarii întrețin bunurile statului (domeniul public) și sunt plătiți din impozite, fie că sunt medici, scribi, profesori, perceptori de taxe, astrologi, preoți, judecători, matematicieni, constructori, artiști sau arhitecți.

Babilonul a fost cel mai longeviv și mai prosper dintre orașele **mesopotamiene** care și-au creat state. Fondat în jurul anului 2300 î.H., Babilonul a concurat pentru resurse cu alte așezări din regiune, pe care le-a cucerit, devenind un **imperiu** (1894–1595 î.H.). Babilonul a cunoscut perioade de creștere și descreștere sub diferite dinastii. Deși a fost ocupat de mai multe ori, a supraviețuit și a renăscut ca un nou imperiu sub dinastia caldeeană (626–539 î.H.).

Sursa 1 (▼) Reconstituirea orașului Babilon în sec. VII î.H.

Zigguratul Etemenanki

Avea 90 de metri pătrați la bază și 90 de metri înălțime, fiind împărțit în 7 etaje.

Grădinile Suspendate

Conform legendelor, Nabucodonosor al II-lea a ordonat construirea lor în anul 600 î.H. Ele au fost distruse de cutremure în secolul II î.H.

Orașul-stat Babilon

Profitând de poziția lor, conducătorii Babilonului au folosit **comerțul și surplusul de hrană** pentru a crea o societate înfloritoare, unde locuitorii se împărțeau după rolul și responsabilitatea lor în **ierarhii** rigide și stabile, în vârful căreia stătea monarhul (numit *lugal* sau „om mare”). Așezările rurale din afara zidurilor și celelalte orașe supuse produceau resurse și **întrețineau prosperitatea** Babilonului. În sec. VI î.H., acesta a fost ocupat de persani și a devenit oraș provincial. Schimbarea mediului și concurența altor orașe noi au dus la decăderea Babilonului și abandonarea sa (275 î.H.).

DICȚIONAR

Imperiu = stat format prin cucerirea unor popoare și teritorii învecinate, din motive economice, religioase sau politice.
Mesopotamia = nume dat de greci în Antichitate regiunii dintre fluviile Tigru și Eufrat.

APLICAȚIE

JOC DE ROL. Imaginează-ți că ești regele Babilonului. Ce indicații ai da judecătorilor? Dar celor care adună taxe și profesorilor?

Popoare și civilizații pe harta Orientului Antic

Amintește-ți pe văile căror fluvii au apărut primele civilizații.

Ce este un popor?

Fiecare popor din Orientul Antic era un grup numeros de oameni, vorbitori ai aceleiași limbi, cu un trecut comun și **solidaritate** de grup. Ei aveau tradiții, obiceiuri și valori comune, se organizau și acționau în interesul comunității lor.

Limba este principalul element de identitate pentru popoare. Oamenii care vorbesc aceeași limbă împărtășesc idei și planuri comune, ferite de străinii care vorbesc alte limbi. Inclusiv comerțul a permis **împrumuturile** de cuvinte și scrieri, transformând popoare și identități.

Imperii care se succed

Popoarele și civilizațiile Orientului Antic s-au dezvoltat separat și adesea au **conviețuit**, concurând pentru aceleași resurse, fie că era vorba de teren fertil, apă, pășuni, păduri, mine sau poziții strategice.

Aceste popoare **s-au întrecut** pentru influență, putere politică și militară, dominând pe rând regiunea și celelalte popoare învecinate. Competiția dintre comunități a dus la numeroase conflicte, dar și la apariția unor invenții, sisteme de valori, tehnici de exploatare a pământului sau arme noi.

VECHII INDIENI

CHINEZI

EGIPT

AKKAD

ASIRIA

HITIȚI

VECHIUL BABILON

NOUL BABILON

MEZI ȘI PERȘI

EVREI

FENICIENI

SUMER

4500 3000 2500 2000 1500 1000 500 1 d.H. 500 1000

1. Conform graficului, care este cea mai veche civilizație? Dar cel mai recent apărută?
2. Identificați perioada sau perioadele în care au existat simultan cele mai multe civilizații.

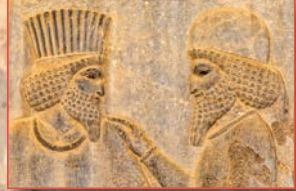
Sursa 1 (▲) Popoarele și civilizațiile Orientului Antic

A fi asimilat = a se contopi cu alte populații, pierzând unele trăsături originale ca limba, cultura sau religia.

CHINEZI

MEZI ȘI PERȘI

VECHII INDIENI

Popoarele Orientului Antic se împart în mai multe categorii, în funcție de limbă: **semiți, hamiți, indo-europeni**. **Semiții** au fost cei mai numeroși în regiune, lăsând ca principali urmași **popoarele arabe și evreii**. Urmașii **hamiților** sunt astăzi comunitățile de **creștini din Egipt** și câteva **triburi nomade din Nordul Africii**. **Indo-europenii** au creat civilizația **persană** și cea **indiană**, extinzându-se și în cea mai mare parte a Europei. O parte dintre civilizațiile Orientului au fost izolate lingvistic (fără grupuri înrudite) și, de cele mai multe ori, au sfârșit prin a fi asimilate de către cuceritori. Cele mai cunoscute exemple sunt **sumerienii și vechii indieni**.

Sursa 2 (◀) Harta Orientului Antic și a principalelor civilizații și popoare

1. Identifică pe hartă principalele fluvii pe lângă care au apărut civilizațiile Orientului Antic.
2. Enumeră cel puțin două civilizații care au apărut în zona numită „Semiluna Fertilă”.

APLICAȚIE INTERDISCIPLINARĂ
Realizați o listă de popoare ale Orientului Antic, pe criteriul geografic, citind harta (sursa 2) de la vest spre est. Care este cel mai apropiat popor de Europa? Dar cel mai îndepărtat? Care dintre popoare s-a dezvoltat în Africa? Dar în Asia?

Chinezii

STUDIU DE CAZ

Amintește-ți de ce erau importante fluviile pentru primele civilizații.

Chinezii reprezintă o **civilizație străveche**, apărută în secolele XVIII–XVII î.H. pe câmpiile din nord-estul Chinei de astăzi. Dezvoltarea regiunii s-a datorat unei **agriculturi eficiente**, bazată în special pe cultivarea meiului și apoi a **orezului**.

Pe teritoriul locuit de chinezi s-au succedat numeroase **dinastii** de conducători (inițial regi), între care dinastiile Shang (sec. XVI–XI î.H.) și Zhou (sec. XI–III î.H.). Începând cu secolul V î.H., regiunea a trecut printr-o puternică dezbinare politică, cunoscută sub numele de „**Epoca Statelor Combatante**”, când 8 regate se luptau între ele pentru putere și teritorii.

În 221 î.H., regatul **Qin** a reușit să se impună, cucerindu-le pe celelalte, iar regele Qin Shi Huang Di s-a proclamat împărat. El începe construcția celebrului **Zid Chinezesc** din nordul Chinei de azi pentru a se proteja de atacurile popoarelor nomade.

De la numele dinastiei Qin provine **numele** de astăzi al țării – **China**.

Civilizația chineză a dezvoltat propriul său **sistem de scriere** și a adus omenirii mai multe **invenții** și descoperiri, precum hârtia, țesăturile de mătase, busola sau praful de pușcă, ceaiul, porțelanul.

Conform legendei, **mătasea** ar fi fost descoperită când un vierme de mătase a căzut dintr-un dud în ceaiul unei împărătese chineze, iar firele din „gogoșa” din jurul viermelui s-au desfăcut.

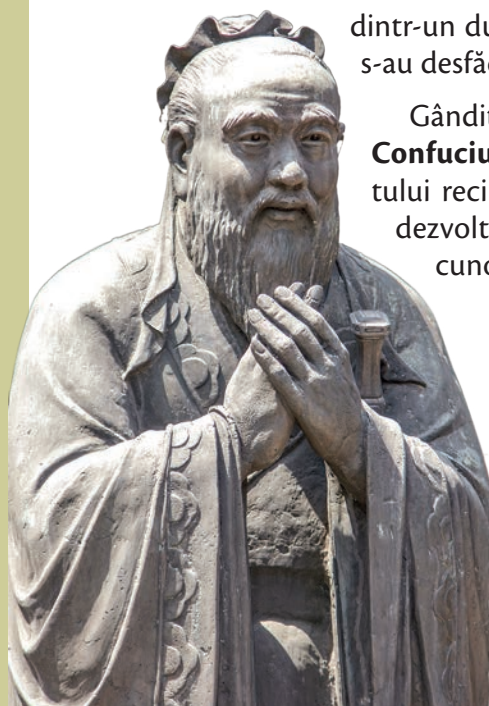
Gânditorul **Kong Qiu** (551–479 î.H.), cunoscut de către europeni sub numele de **Confucius**, a influențat gândirea politică și morală a Chinei, promovând ideea respectului reciproc, față de ierarhia de stat și membrii familiei. Filosofia gândită de el a fost dezvoltată de adepții săi, căpătând forma unei religii – **confucianismul**. Poate cea mai cunoscută zicală a sa rămâne „ce ție nu-ți place, altuia nu-i face”.

Sursa 1 (▲) Soldații de teracotă din mormântul primului împărat chinez, Qin Shi Huang Di (221–210 î.H.)

Sursa 2 (▲) Plantații de orez dispuse pe terasamente (imagine contemporană)

Sursa 3 (◀)
Statuia de bronz
a lui Confucius
Templul lui Confucius,
Shanghai, China

DICTIONAR

Dinastie = familie de conducători politici ai unui stat, care își transmit puterea din tată în fiu.

APLICAȚIE

PROIECT. Lucrând în echipă, realizați un proiect despre una dintre invențiile realizate de chinezi. Arătați felul în care aceasta a contribuit la evoluția societății. Urmați instrucțiunile privind realizarea unui proiect, de la pagina 9.

Evreii

STUDIU
DE
CAZ

Amintește-ți ce popoare locuiau în Semiluna Fertilă.

Vechii evrei erau o populație vorbitoare de limbi **semite**, apărută din rândul triburilor nomade care au migrat către **Palestina** în jurul secolului XIII î.H. Evreii sunt **primul popor monoteist** (care venerau un singur zeu) din istorie.

Biblia menționează fuga din Egipt a „poporului ales” al zeului Yahve către „pământul făgăduinței”. În timpul migrației către Palestina, Moise (conducătorul evreilor) ar fi primit de la Dumnezeu *Decalogul* („Cele 10 porunci”), pe care se bazează și religia creștină.

Triburile evreiești stabilite în Palestina au format regatele Israel și Iudeea, care s-au unit în jurul anului 1000 î.H. Un rol important în dezvoltarea regatului l-a avut regele David, iar maxima dezvoltare a fost atinsă în vremea regelui Solomon, fiul lui David, care construiește și Templul din Ierusalim.. La moartea acestuia regatul se împarte din nou în două. Decăderea celor două regate duce la cucerirea regatului Israel de către Imperiul Asirian în 722 î.H. și a Iudeei de către babilonienii în 586 î.H. Israeliții au fost răspândiți în Asiria și au fost asimilați, pe când iudeii au fost luați ca sclavi și duși în Babilon, fără să-și piardă însă identitatea religioasă.

Sursa 2 (◀) Moise și Cele 10 Porunci, vitraliu dintr-o biserică din Dinant, Belgia

Povestea lui Moise și a fugii din Egipt e importantă pentru toate cele trei mari religii monoteiste: iudaism, creștinism și islam.

- Care dintre cele 10 porunci vorbește despre existența unui singur Dumnezeu?

Sursa 4 (◀) Sulurile cu Tora, cartea sfântă a evreilor

Cele cinci „cărți” din *Tora* (*Geneza*, *Exodul*, *Leviticul*, *Cartea Numerelor* și *Deuteronomul*) sunt incluse și în *Vechiul Testament* al *Bibliei* creștine.

- Ce componentă are *Biblia* în plus față de *Tora*?

Sursa 1 (◀) David învingându-l pe Goliat, vitraliu dintr-o biserică, Ungaria

Înainte de a fi rege, David l-a învins pe uriașul războinic filistin Goliat. Ajuns rege peste evrei pentru această faptă, întărește regatul prin victorii împotriva vecinilor și cucerește Ierusalimul, transformându-l în capitală.

- Ce învățătură transmite povestea luptei lui David cu Goliat?

Sursa 3 (▼)

Învățăm direct din izvoare istorice

„...cât despre populația Babilonului care, fără voința divină, a îndurat un jug care nu le era merit; le-am alinat slăbiciunile; i-am eliberat din lanțurile lor. Marduk, marele stăpân, a fost bucuros de faptele mele...”

Inscripție de pe *Cilindrul lui Cyrus cel Mare*, 538/539 î.H., British Museum, Londra

La cucerirea Babilonului de către Imperiul Persan, regele Cyrus al II-lea a ordonat **eliberarea** tuturor sclavilor evrei, permițându-le să se întoarcă la Ierusalim. Cilindrul lui Cyrus reprezintă o inscripție considerată de unii istorici drept **primul decret** din istorie dedicat drepturilor omului.

- Precizează explicația adusă de regele persan Cyrus pentru eliberarea sclavilor din Babilon.

APLICAȚIE

Alcătuiește un text de o jumătate de pagină despre o sărbătoare sau un obicei al culturii evreiești, menționând cel puțin două asemănări și două deosebiri față de obiceiurile și sărbătorile tradiționale românești.

Inventarea scrierii – de la pictograme la alfabet

Amintește-ți ce anume separă Preistoria de Antichitate.

De ce a apărut scrisul?

Omul a căutat încă din Preistorie să exprime gânduri, emoții și idei și să le reprezinte prin sculpturi, picturi, desene sau simple semne.

Pentru ce era utilizat scrisul?

Scrisul a fost inventat de către societățile dezvoltate pentru **scopuri practice**, precum evidența impozitelor, a plăților și a datoriilor cetățenilor față de conducători.

Foarte rapid, a devenit o invenție utilă pentru negustorii care țineau **liste de produse** sau pentru preoții care notau ritualuri și **rugăciuni**. Au apărut profesii noi, precum **scribul** și funcționarul care realizau inscripțiile, apoi profesorul care-i învăța pe viitorii funcționari sau **scribi** cum să scrie simbolurile. Conducătorii au folosit scrisul pentru a comunica **legi** populației, pentru a transmite **scrisori** și pentru a-și arăta puterea prin **inscripții** publice.

Sursa 1 (◀) Desene preistorice în piatră, Wadi Rum, Iordania

Inventarea scrisului a permis utilizarea inscripțiilor ca garanție a caracterului oficial al unor obiecte sau drepturi. Cel mai bun exemplu pentru inscripții care dau valoare oficială unor obiecte îl reprezintă inventarea monedei (circa 750 î.H.). **Primele inscripții** preistorice mai complexe redau povești și idei prin înșiruirea unor **desene**, pentru a sugera **mișcare**, acțiuni sau cauze.

- Ce ar putea sugera desenul din imagine?

Cea mai veche scriere cunoscută este cea **sumeriană**, datând de la mijlocul mileniului IV î.H. Se scria pe **tăblițe de lut**, prin zgârierea pe lutul moale a unor semne de forme și adâncimi diferite cu un instrument din os ascuțit. După inscripționare, tăblițele erau arse în cuptoare pentru ceramică, pentru a păstra scrisul întreg.

Primele tăblițe cuprindeau o scriere **pictografică**, unde simbolurile reprezentau desene ce exprimau idei și cuvinte. Către anul 3000 î.H., scrierea pictografică a evoluat spre cea **cuneiformă**, cu simboluri stilizate pentru cuvinte.

Limba sumeriană a dispărut treptat ca limbă vorbită, dar scrierea cuneiformă a fost **preluată** de alte popoare și folosită în continuare în Orient timp de 3 000 de ani. Datorită flexibilității ei, scrierea cuneiformă putea reda atât limbi semite, cât și indo-europene.

Sursa 2 (▲) Scriere cuneiformă sumeriană, datând din secolul XXVI î.H., British Museum, Londra

- Alege 1-2 semne de pe tăbliță și spune-ți părerea despre ce fel de idei ar putea reprezenta aceste semne. Argumentează-ți opinia, în 1-2 enunțuri.

DICȚIONAR

Papirus = material asemănător cu hârtia, obținut din miezul (tulpina) trestiei de papirus.

Pergament = suprafață de scris obținută din piele de animale răzuită, bătătorită și uscată.

Scrib = tip de funcționar antic care notează documente, copiază și transcrie informații.

Stelă = coloană de piatră cu inscripții publice, folosită și ca piatră de mormânt.

Sursa 3 (▶) Reproducere contemporană după scrierea hieroglifică egipteană

Scrierea egipteană oficială, numită **hieroglifică**, a apărut în secolul XXXII î.H. și se baza pe aproape 1 000 de semne care redau atât idei, cât și sunete. Scrierea hieroglifică era rezervată pentru a decora **pereții templelor**, mormintele regale și **stelele** cu decrete faraonice. Treptat, scrierea hieroglifică a fost adaptată pentru scrierea de mână pe **pergament**, lemn sau **papirus**. Urmașii vechilor egipteni vorbesc și acum o limbă asemănătoare cu vechea egipteană.

- Recunoașteți în caracterele scrierii hieroglifice imagini cunoscute? Dați exemple. Ce credeți că înseamnă sau vor să transmită?

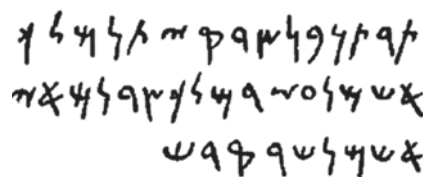

Sursa 4 (◀) Piatra de la Rosetta, inscripționată în 196 î.H. în Egipt, acum la British Museum, Londra

Piatra cuprinde trei secțiuni ce conțin **același text**, în trei scrieri diferite. Secțiunile de sus și mijloc cuprind texte în limba egipteană, scrise cu hieroglife și, respectiv, cu scriere **demotică** – o variantă de scriere egipteană. Secțiunea de jos este scrisă în limba **greacă**. Deoarece limba greacă veche era cunoscută savanților, descoperirea pietrei de la Rosetta le-a permis să descifreze atât hieroglifele, cât și scrierea demotică. Textul cuprindea un decret care anunța regulile venerării conducătorului egiptean ca zeu.

- De ce crezi că textul a fost inscripționat în cele trei forme de scriere?

Sursa 5 (▶) Scriere în alfabetul fenician din secolul IV î.H., aparținând regelui Bodashtart din Sidon (Liban)

Fenicienii sunt primii care scriu cu un alfabet, adică o scriere în care atât consoanele, cât și vocalele sunt reprezentate de către **un singur simbol**. În limba feniciană se scria de la dreapta spre stânga, la fel ca în scrierile semite de azi. Datorită comerțului intens desfășurat de fenicieni în tot Orientul Antic, scrierea lor a fost **împrumutată** de alte popoare și adaptată pentru limba lor vorbită. Alfabetul fenician este strămoșul următoarelor alfabetice: grec, latin, chirilic (slavon), arab și evreiesc. Cuvântul *alfabet* vine de la primele două litere din limba greacă: *alpha* și *beta*, care sunt preluate din literele feniciene *aleph* și *bet*.

- Imaginează-ți că ești negustor în Orientul Antic și faci comerț frecvent cu fenicienii. Explică în scris, în 3-4 enunțuri, de ce ai vrea să înveți limba și alfabetul lor.

Sursa 6 (▲) Scriere contemporană chineză tip hanze, realizată pe lemn

Celelalte civilizații și-au dezvoltat **sisteme proprii** de scriere. În China, scrierea a apărut în mileniul II î.H. În scrierea chineză, simbolurile au înțeles atât de cuvânt vorbit, cât și de sens logic, pentru că limba avea multe cuvinte similare ca pronunție. Chinezii au scris inițial pe lemn de bambus și apoi pe hârtie.

APLICAȚIE

DEZBATERE

Organizați pe grupe de elevi o dezbatere în care o grupă susține nevoia ca toți oamenii

din lume să scrie în același alfabet sau scriere, iar cealaltă grupă să fie pentru păstrarea fiecărui sistem de scriere.

STUDIU Amintește-ți care erau cele mai importante civilizații din Mesopotamia.

DE CAZ

Cea mai veche poveste păstrată până în ziua de azi în forma sa scrisă este *Epopoea lui Ghilgameș*. Se estimează că prima formă a poveștii ar fi început să fie elaborată în secolul XXI î.H. **Ghilgameș** ar fi fost un rege al orașului-stat **Uruk**, domnind cândva între secolele XXVIII și XXVI î.H. El a fost **venerat ca zeu** după moartea sa, iar legendele și poveștile au devenit epopee (poveste amplă, în versuri, despre eroi care fac fapte mărețe).

Epopoea descrie soarta lui Ghilgameș, **regele aspru al Urukului**, care-și asupra supușii. Ascultând rugăciunile acestora, zeii nemulțumiți îl trimit pe sălbaticul Enkidu ca să-l pedepsească pe rege pentru cruzimea sa. Dar Ghilgameș îl învinge pe Enkidu și cei doi se împrietenesc.

Ghilgameș îl convinge pe Enkidu să îl ajute împotriva uriașului semizeu **Humbaba**, care păzea Pădurea de Cedri. Cei doi îlucid pe Humbaba și taie copacii imenși, din care Enkidu construiește o poartă pentru templul zeului Enlil.

Zeita Innana se îndrăgostește de Ghilgameș, dar acesta o respinge, determinând-o să trimită Taurul Cerului ca să îi pedepsească pe Ghilgameș și Enkidu.

Cei doi răpun taurul și o insultă pe zeiță. Apoi, zeii se decid că Enkidu trebuie să moară, ca pedeapsă pentru faptele celor doi. Ghilgameș e îndurerat de pierderea prietenului său și decide să îl caute pe **Ut-napiștim**, unul dintre supraviețuitorii **Marelui Potop** din trecut, care ar fi deținut un *leac al nemuririi*.

Ghilgameș călătorește până la „capătul Pământului” și își varsă furia pe animale și persoanele care-i stau în cale, în încercarea de a obține secretul nemuririi. Ut-napiștim îi povestește lui Ghilgameș despre cum a salvat el toate animalele de la Potop construind o barcă imensă, la indicațiile zeului Enki, pentru care a fost recompensat cu nemurirea. Îl ceartă pe Ghilgameș pentru încercarea sa de a evita soarta fiecărui om muritor, dar îi oferă totuși șansa de a obține nemurirea.

Provocarea lui Ghilgameș pentru a obține secretul nemuririi este să nu adoarmă timp de 6 zile și 6 nopți, dar regele Urukului nu reușește să evite somnul. În ciuda eșecului, Ghilgameș află de la soția lui Ut-napiștim că există o plantă magică pe fundul mării care oferă **tinerete veșnică**. Ajuns înapoi în Uruk cu planta magică, când Ghilgameș face o baie, șarpele o fură de pe țărniș și dispăre cu ea pentru totdeauna. Ghilgameș este dezamăgit, dar bucurat să fie înapoi acasă.

Astfel, poemul descrie **lupta eroului cu soarta** inevitabilă, cu voința zeilor și cu forțele supranaturale în încercarea de a deveni nemuritor.

Sursa 1 (▲) Statuie asiriană simbolizând personajul Enkidu din *Epopoea lui Ghilgameș*, datând din sec. VIII î.H., aflată la Muzeul Luvru din Paris, Franța

- Care crezi că sunt învățăturile sau mesajul Epopeii lui Ghilgameș?

Sursa 2 (◀)

Tăblița a XI-a din *Epopoea lui Ghilgameș*, sec. IX–VII î.H., Muzeul Semitic Harvard, SUA

Aproape jumătate din cele **3 600 de versuri** originale ale poemului s-au păstrat pe 12 tăblițe de lut ars. Restul au fost distruse ori s-au pierdut. Textul epopeii a supraviețuit în biblioteca regelui asirian Assurbanipal, în versiunea sa akkadiană, în secolul al VII-lea î.H. Numeroase variante au fost traduse și păstrate de-a lungul secolelor în societățile antice mesopotamiene.

- Exprimă-ți opinia, în 2-3 enunțuri, despre cauza păstrării textului.

Sursa 3 (▼)

Învățăm direct din izvoare istorice

„Cel care a văzut totul până la marginea lumii,
Cel care a știut totul și a cunoscut totul,
Ghilgameș, a pătruns totodată și taina
tuturor lucrurilor.

El s-a împărtășit din toată înțelepciunea lumii;
A văzut ceea ce era tănuit și a cunoscut ceea ce a
rămas ascuns oamenilor.

A dat în vileag vremile dinaintea Potopului.
A trudit și a suferit străbătând Drumul cel Lung.
A săpat pe o stelă toate frământările sale.
El a fost cel care a poruncit să se ridice zidul
Urukului-celui-împrejmuit și sfânta piață
a sacralui Eanna [...]”.

Epopoea lui Ghilgameș, Tăblița I

1. Precizează trei merite ale lui Ghilgameș, ca rege.
2. Numește un alt tip de text în care întâlnim povestea eroului care călătorește pentru a descoperi secrete.

Sursa 4 (▲) Basoreliev cu Ghilgameș ca zeu, înconjurat de alți zei sau semizei, descoperit la Tel Halaf, aflat la Muzeul Arheologic din Alep, Siria.

1. De ce crezi că a fost considerat Ghilgameș drept zeu?
2. Putem considera că Ghilgameș a atins nemurirea prin păstrarea epopeii și studierea ei pentru mii de ani? Argumentează răspunsul.

APLICAȚIE

SPUNE PE SCURT POVESTEA!

Alcătuiește un rezumat al *Epopoeii lui Ghilgameș*, într-un text de 100-150 de cuvinte. Folosește expresii precum: *la început...*, *în timp ce...*, *mai apoi...*, *după aceea...*, *în cele din urmă*.

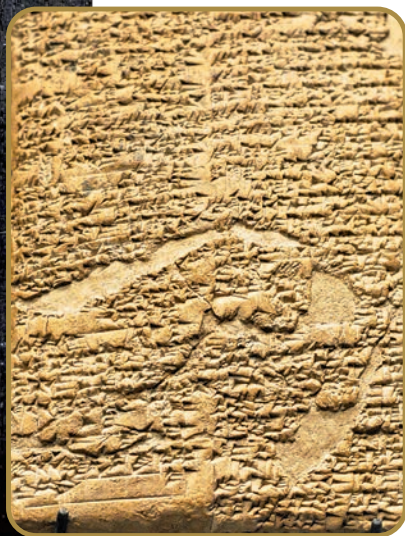

STUDIU DE CAZ

Amintește-ți care era rolul funcționarilor în Babilon.

Cea mai veche **lege scrisă** care a rămas în forma sa inițială este codul regelui babilonian **Hammurabi**, datând din jurul anului 1750 î.H. El s-a păstrat pe tăblițe de lut ars și stele de piatră de pe cuprinsul regatului său, sugerând că a fost și aplicat supușilor.

Codul se află la originea mai multor principii de drept care se păstrează până astăzi, precum **decretul**, respectarea unui contract, salarii corecte în funcție de munca depusă, regulile de moștenire, introducerea de amenzi și pedepse după principiul **talionului**, cât și prezumția de nevinovăție și judecata pe bază de dovezi.

Sursa 1 (▲) *Codul lui Hammurabi, stelă și tăbliță de lut cu scriere cuneiformă din secolul XVIII î.H. din Babilon, aflate la Muzeul Luvru din Paris, Franța*

Codul lui Hammurabi

Codul lui Hammurabi a fost preluat de vechii perși și utilizat, cu unele modificări, până la cucerirea macedoneană (în 330 î.H.).

Sursa 2 (▼)

Învățăm direct din izvoare istorice

„[...] dacă un om liber scoate ochiul unui alt om liber, să i se scoată lui ochiul, [...] dacă rupe osul unui om liber, să i se rupă lui osul [...] și să plătească o **mina**; [...] dacă un om scoate ochiul sau rupe osul unui sclav, să plătească proprietarului o jumătate de mina [...]”.

Fragment din *Codul lui Hammurabi*

1. Ce crezi că urmărea Hammurabi prin principiul „ochi pentru ochi”?
2. Explică în scris, în 3-4 enunțuri, de ce despăgubirea pentru un sclav era jumătate din cea pentru un om liber.

DICȚIONAR

Decret = ordin al conducătorului suprem (monarh) cu valoare imediată de lege.

Mina = unitate de măsură mesopotamiană pentru metale prețioase.

Talion = legea răzbunării, „ochi pentru ochi și dinte pentru dinte”.

APLICAȚII

1. Imaginează-ți că ești liderul unui oraș-stat antic și trebuie să dai un nou cod de legi. Realizează o listă de 10 reguli, incluzând pedepsele pentru încălcarea fiecăreia. Include și o explicație de o jumătate de pagină despre importanța legilor în societate.

2. Realizează un scurt text (de maximum 100 de cuvinte) în care să-ți exprimi părerea despre cât de corectă era *Legea talionului*.

Recapitulare

Completează spațiile libere cu expresiile și cuvintele potrivite din lista de mai jos.

Majoritatea civilizațiilor antice au apărut pe lângă mari _____, ce permiteau practicarea agriculturii și a _____. Zona din Orient cea mai densă în orașe-state a fost așa-numita „Semilună _____”. Locuințele erau construite, în Orientul Antic, din materiale aflate la îndemână: piatră, stuf și _____ din lut. Lemnul era destul de rar. Crediințele religioase ale oamenilor au dus la construcția templelor și a _____, care erau de fapt morminte ale faraonilor egipteni. Societățile antice erau urbanizate. Primele orașe au apărut în Mesopotamia, în jurul anului 3 000 î.H.

Cel mai longeviv și mai prosper dintre orașele din Mesopotamia a fost _____. Acesta era construit pe malul fluviului _____.

Din cauza concurenței pentru apă și _____, între popoarele Orientului Antic izbucneau deseori războaie.

După o perioadă de războaie între mai multe state chineze, a avut loc unificarea acestora sub conducerea lui Qin Shi Huang Di, care s-a proclamat împărat. Acesta a început construirea _____, pentru a apăra China de invaziile populațiilor din nord. Între invențiile chinezești se numără _____, hârtia și praful de pușcă.

La rândul lor, evreii s-au remarcat prin faptul că au creat prima religie _____. Cel care a primit Legea („Cele 10 Porunci”) a fost profetul _____. Organizați inițial în 12 triburi, evreii au fost unificați de către regele _____. Apogeul statului evreu a fost atins în vremea regelui _____, cel care a construit și Marele Templu din _____.

Una dintre cele mai importante creații ale Orientului Antic a fost scrierea. Sisteme proprii de scriere au apărut în China, Mesopotamia, Egipt, Fenicia. Cea mai veche scriere cunoscută este cea _____. Primul alfabet din lume a fost creat de _____. Scrierea a ajutat la păstrarea și transmiterea unor _____ și la dezvoltarea cunoașterii. Între creațiile transmise datorită scrierii se numără *Epopoea lui Ghilgameș* și *Codul lui Hammurabi*. *Epopoea lui Ghilgameș*, apărută în orașul-stat Uruk din Mesopotamia, este o _____ despre un rege-erou care-și dorește să devină _____. *Codul lui Hammurabi* este o culegere de _____. Codul este cea mai veche lege scrisă cunoscută.

Listă de cuvinte și expresii

Am completat corect _____ spații libere, din totalul de 21.

Babilon	comerț	fenicieni	Ierusalim	Moise	monoteistă	poveste
busola	David	fertilă	informații	Marele Zid	nemuritor	Solomon
cărămizi	Euftrat	fluvii	legi	Chinezesc	piramide	sumeriană
						terenuri

Axă cronologică a Orientului Antic

La finalul unității de învățare, tipărește această pagină din manualul digital și rezolvă cerințele. Verifică răspunsurile în varianta digitală a manualului. Completează fișa de observare de la începutul manualului pentru unitatea aceasta. Adaugă fișa și testul la portofoliul tău.

Test

Organizează

I. Plasează pe o axă, în ordine cronologică, următoarele evenimente istorice: a) Întemeierea Babilonului; b) Domnia lui David în Israel; c) Domnia lui Qin Shi Huang Di în China; d) Inventarea scrierii sumeriene; e) Apariția Codului lui Hammurabi.

II. Asociază creațiile și invențiile de mai jos cu popoarele care le-au creat.

A

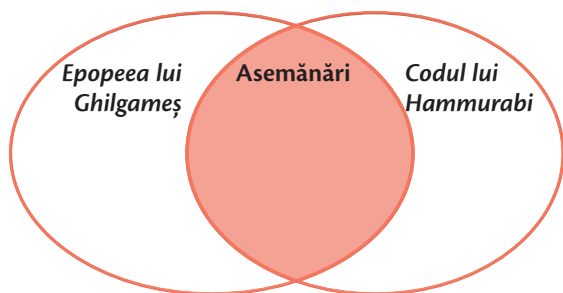
1. Hârtia
2. Primul alfabet
3. Prima religie monoteistă
4. Scrierea hieroglifică

B

- a. fenicienii
- b. evreii
- c. chinezii
- d. egiptenii

III. Completează diagrama de mai jos, astfel încât să reiasă asemănările și diferențele dintre *Epopeea lui Ghilgameș* și *Codul lui Hammurabi*. Folosiți termenii propuși.

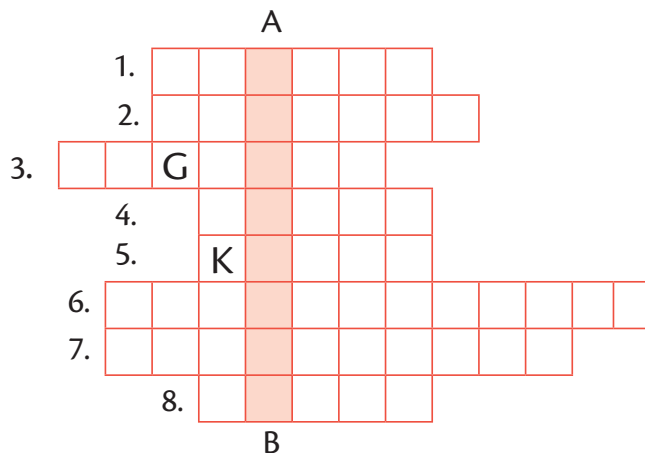
a) lege;	e) erou
b) poveste;	f) judecată;
c) Mesopotamia	g) Uruk;
d) tăblițe de lut;	h) Babilon.

Spune-ți părerea

Exprimă-ți opinia cu privire la piramidele egiptene, în 3-4 enunțuri. Crezi că era necesară realizarea unei asemenea construcții pentru a deveni mormântul unui faraon? De ce crezi că egiptenii procedau în acest fel?

IV. Completează rebusul de mai jos, pe baza definițiilor oferite. Vei putea afla pe coloana **A-B** una dintre cele mai importante creații ale umanității, apărută în Orientul Antic.

1. Invenție chinezească ce ne ajută la orientarea în spațiu
2. Cele 10 porunci
3. Construcție piramidală în trepte ce cuprindea mai multe temple și clădiri administrative, în Mesopotamia
4. Principalul element de identificare a popoarelor
5. Faraon egiptean care a construit cea mai mare piramidă
6. Scriere creată de egipteni
7. Scrierea sumeriană
8. Mare rege al evreilor

Aplică

Identifică pe hartă spațiile corespunzătoare Mesopotamiei, Egiptului, Feniciei și Persiei. Printează fișa din manualul digital și hașurează spațiile pentru fiecare popor.

AUTOEVALUARE	SUBIECT	ORGANIZEAZĂ: 50 de puncte	SPUNE-ȚI PĂREREA: 20 de puncte	APLICĂ: 20 de puncte	OFICIU: 10 puncte
	Punctaj maxim	I. 5 x 2 = 10 puncte II. 4 x 4 = 16 puncte III. 8 x 1 = 8 puncte IV. 8 x 2 = 16 puncte	20 de puncte	4 x 5 = 20 de puncte	
Punctajul tău					TOTAL:

Unitatea Civilizația greacă și sinteza elenistică

4

Monedă cu chipul
lui Alexandru Macedon

Partenonul din Atena

Femei cretane

În această unitate vei învăța:

- Cu ce se ocupau vechii greci
- Cum erau organizați politic
- Cum a apărut democrația
- Cum i-au învins grecii pe perși
 - Cum s-a răspândit cultura greacă în lume
 - Ce am moștenit de la civilizația vechilor greci

Proiectul unității

Folosind mijloace digitale, realizați un proiect cu tema „Ceramica greacă. Ce spun vasele de lut despre civilizația greacă?”. Citiți cu atenție instrucțiunile privind realizarea unui proiect, la pagina 9.

Mediul natural și ocupațiile grecilor

Amintește-ți cele două tipuri de societăți agricole.

Triburile grecești s-au așezat în zona Peninsulei Balcanice și a mărilor Egee, Ionică și Mediterană, începând cu sfârșitul mileniului III î.H. Ei au ocupat și asimilat mai vechea **civilizație miceniană**. De la micenieni au preluat o mare parte din vocabular, civilizația urbană, instituții, zei și navigația pe mare. Deși vorbeau dialecte diferite, triburile grecești împărțeau aceeași limbă, cultură și religie.

Migratorii greci au trebuit să se adapteze la o regiune **muntoasă**, cu țărături „ondulate” și o climă caldă. Verile uscate și iernile ploioase permiteau o agricultură concentrată mai ales pe cultivarea **măslinilor** și a viței-de-vie, completată cu creșterea turmelor de capre sau oi pentru lână, carne și lapte. Zăcămintele de metale, piatră, marmură și lut le-au permis grecilor să dezvolte numeroase **meșteșuguri** ridicate la rang de artă în lumea antică (ceramică, sculptură, metalurgie).

Pe lângă accesul la pescuit, deschiderea către mare i-a împins pe greci spre **comerț** la distanță pentru a obține produse noi de care duceau lipsă (cereale, anumite metale, blănuri, lemn) și pentru a le vinde pe cele care erau din abundență, precum uleiul de măsline, ceramica sau vinul.

Sursa 2 (▼)

Învățăm direct din izvoare istorice

„Vecinătatea mării este plăcută unui oraș, dacă avem în vedere numai prezentul; dar, cu vremea, ajunge de fapt neplăcută. Comerțul pe care îl înlesnește marea, ispita câștigului ce-l oferă și negustorii pe care îi atrage din toate părțile strică moravurile locuitorilor, le dau un caracter îndoielnic și viclean și alungă buna credință și încrederea din legăturile ce le au sau între ei, sau cu străinii. Avem un leac împotriva neajunsului acestuia în fertilitatea pământului, ce poate produce pentru toate trebuințele vieții; și cum, de altfel, terenul este accidentat, este evident că nu poate produce deodată un număr mare de bucate și din belșug fiecăruia.”

Platon, *Legile*

- Precizează un avantaj și un dezavantaj ale vecinătății mării, așa cum reies din sursă.

Sursa 1 (▲) Livadă de măslini în Insula Creta, Grecia

Una dintre cele mai **profitabile** ocupații pentru greci era prelucrarea măslinilor pentru obținerea uleiului. Folosit pentru gătit, iluminat, conservarea altor alimente, pentru igienă sau chiar ca medicament, uleiul grecesc de măsline era exportat în amfore la distanță, către alte civilizații din zona Mediteranei și chiar mai departe.

- Menționează cel puțin un motiv pentru care străinii erau interesați să cumpere uleiul de măsline grecesc.

DICTIONAR

Agora = piață publică în orașele grecești antice unde se aflau principalele instituții și unde se țineau adunările publice.

Chirpici = material de construcție modelat sub formă de cărămizi, făcut din lut și paie, uscat la soare și nears.

Locuințele grecilor, construite adesea din piatră sau **chirpici**, erau modeste, fiind organizate în jurul unei curți interioare, imitând organizarea orașului în jurul **agorei**, locul în care se desfășura viața publică a cetății. Pereții interiori erau decorați cu picturi sau tapiserii cu motive religioase, pentru a atrage **protecția zeilor** asupra casei și a familiei.

Locuințele bogate ale orașelor grecești, denumite *oikos*, aveau pereții realizați din piatră zidită cu mortar și livezi îngrijite de servitori și **sclavi**. Tavanul era susținut de grinzi de lemn și acoperișul era făcut, de obicei, din ierburi uscate sau, pentru nobilii greci, din țiglă, din piatră sau lut ars.

Casele conțineau mai multe camere de dormit, cu paturi simple de lemn, acoperite cu perne din pene sau lână. Pentru grecii bogați, dormitorul principal era cea mai mare, mai luxoasă și mai curată cameră, inaccesibilă majorității sclavilor. Aceștia ocupau o cameră cu bănci simple de lemn pentru odihnă sau pentru a desfășura sarcini precum gătitul sau țesutul.

Majoritatea sclavilor domestici erau femei, sclavii bărbați mergând alături de capul familiei prin oraș pentru a-l ajuta. Locuința grecilor avea și o baie alimentată cu apă, dotată cu o toaletă primitivă și o cadă pentru spălat.

APLICAȚIE

1. JOC DE ROL. Împărțiți-vă în două grupe de elevi. Primul grup va fi compus din nobili greci, iar celălalt din greci obișnuiți.

Realizați câte o descriere de circa 150 de cuvinte a vieții de zi cu zi a fiecărei categorii. La sfârșit, identificați cel puțin 2-3 diferențe între cele două categorii.

2. ACTIVITATE INDIVIDUALĂ.

Selectează toate cuvintele-cheie din textul lecției (cele îngroșate). Alcătuieste cu fiecare dintre acestea câte un enunț istoric.

Sursa 3 (▼)
Reconstituire
după o locuință
grecă (*oikos*)

- Identifică și notează pe caiet cel puțin trei deosebiri dintre locuința greacă și cea mesopotamiană, de la pagina 29.

STUDIU Amintește-ți la ce foloseau inițial cuptoarele.

DE CAZ

Pentru vechii greci, ceramica era folosită pentru **transportarea alimentelor** pe distanțe mari, dar și pentru **gătire**. Grecii pictau cea mai mare parte a ceramicii care nu era expusă focului cu desene elaborate din viața de zi cu zi, scene mitologice sau cu persoane reale care au trăit înaintea lor. Astfel, amfore, cupe de băut, platouri, ulcioare și vase deveneau opere de artă și obiecte de decorat casa.

Sursa 1 (▶) Amforă redând culesul măslinelor, datând din 520 î.H., descoperit la Volci, Italia

Amforele înalte erau folosite pentru a depozita atât mâncare (fructe, pește uscat, semințe), cât și ulei de măsline, vin sau miere. Erau nu doar **bogat ornamentate** cu picturi pe exterior, dar și lăcuite pentru rezistență la umezeală.

Grecii îmbinau rolul util al ceramicii cu posibilitatea folosirii ei ca o pânză de pictură pe care să își exprime **simțul artistic**. Astfel, nu doar conținutul vaselor de ceramică le conferea valoare, ci și exteriorul lor.

APLICAȚII

1. Alcătuieste un text de aproximativ o pagină în care să explici ce metode de depozitare ar fi folosit vechii greci dacă nu s-ar fi inventat ceramica. Explică cum ar fi fost diferită viața lor.
2. Vizitați atelierul unui meșter olar și, dacă este posibil, modelați cu mâinile voastre un vas care să semene cu cel de la Sursa 1. Dacă aveți talent îl veți putea picta, după uscarea într-un cuptor.

Ceramica: între utilitate și artă

Sursa 2 (▲) Negustori cântărind marfa, imagine de pe amforă grecească, sec. VI î.H.; Muzeul Metropolitan de Artă din New York

- De ce crezi că grecii pictau scene din viața de zi cu zi pe ceramică?

Sursa 3 (▲)(◀) Vas cu capac de ceramică din perioada 2600-1200 î.H. (sus); ulcior pictat (stânga), sec. XV î.H., Muzeul Arheologic din Heraklion, Grecia

- Ce fel de produse crezi că erau păstrate în aceste vase?

Adevăr și legendă: miturile grecilor

Amintește-ți ce roluri aveau zeii în Orientul Antic.

Deși grecii nu erau uniți într-un singur stat, aceștia împărtășeau aceeași religie, cu mici diferențe de la o regiune la alta. Vechii greci credeau că zeii lor locuiau pe Muntele Olimp din Grecia Centrală. *Olimpienii*, cum li se spunea, erau **12** în total, conduși de regele zeilor, **Zeus**. Legendele prezentau divinitățile grecești ca fiind pline de **defecte umane**, precum invidia, mânia, răzburarea, egoismul și minciuna. Atât Zeus, cât și ceilalți zei și zeițe aveau fiecare atributele și domeniile proprii (războiul, înțelepciunea, dragostea, vânătoarea etc.) peste care conduceau, și pentru care oamenii li se închinau și le adresau rugăciuni și sacrificii în speranța de a le atrage bunăvoința sau de a le evita mânia. Religia juca un rol foarte important în viața grecilor, care apelau inclusiv la preoți specializați în ritualuri pentru interpretarea voinței zeilor sau a viitorului (**oracole**).

Războiul troian

Poemul *Iliada* (presupus a fi compus de către poetul orb **Homer**) prezintă situația cetății **Troia (Ilion)**, aflată în război cu o alianță de orașe ale grecilor (numiți **ahai**). Răpirea Elenei (soția regelui Spartei) de către Paris, fiul regelui troian (Priam), duce la declanșarea conflictului. În războiul de zece ani dintre cele două tabere, zeii nu numai că se implică, dar sunt considerați și responsabili pentru declanșarea lui. Războiul e câștigat de greci printr-un **fals cadou (Calul Troian)**, după care distrug Troia. Dacă la început poemul *Iliada* prezenta numai fapte istorice reale, cu timpul acesta a devenit încărcat de legendă și supranatural, fiind tratat mai mult ca operă literară decât ca text istoric. Descoperirea de către arheologi, în 1871, a unor ruine presupuse a fi cele ale cetății Troia (în Turcia de azi) a dus la reconsiderarea *Iliadei*. Se estimează că războiul aheilor cu Troia ar fi avut loc în secolul al XII-lea î.H.

- Crezi că povestea Calului Troian este inspirată din realitate? Argumentează-ți opinia verbal, în 2-3 fraze.

Sursa 1 (▲) *Un copil bolnav este adus în templul zeului Asclepius*, tablou de John Waterhouse, 1877

- De ce crezi că grecii antici apelau la temple și zei pentru probleme de sănătate?

Sursa 2 (▲) *Calul Troian*, tablou de Henri-Paul Motte, 1874, Galeria de Artă Corcoran, Washington D.C., SUA

APLICAȚIE

PORTOFOLIUL

Printează din manualul digital fișa „Zei Olimpului”. Decupează imaginile și numele zeilor, apoi lipește-le pe foi A4 (câte 3 pe fiecare foaie).

Scrive în dreptul fiecărui zeu o întâmplare sau o acțiune care îi este atribuită în legendele grecilor. Adaugă lucrarea la portofoliul personal.

Polisul – apariția și organizarea internă

Amintește-ți cum erau organizate orașele-stat mesopotamiene.

Vechii greci nu erau organizați în state întinse sau imperii mari, ci în **polisuri** sau cetăți asemănătoare orașelor-stat din Orient. Cetățile grecești apar începând cu secolul VIII î.H., prin asocieri de sate învecinate sau când clanurile și triburile se organizează, fortificând așezările vechi cu ziduri de apărare.

Treptat, ei separă zonele de locuit de spațiile sacre și de **agora**. În afara zidurilor, fiecare polis avea terenuri agricole care aparțineau cetățenilor săi.

Astfel, orașul-stat nu se termina la zidurile sale, ci putea să cuprindă terenuri întinse, mine, sate și porturi. Pentru unele polisuri, cetatea fusese construită pentru a include o zonă înaltă (numită acropole), unde erau construite cele mai importante temple, precum și alte clădiri publice importante.

Acropola era zona unde se retrăgeau cetățenii în cazul în care inamicii treceau de zidurile exterioare ale orașului.

Sursa 1 (▼)

Harta principalelor polisuri din Grecia și Asia Mică

1. Analizează harta și scrie pe caiet numele a cel puțin cinci polisuri grecești.
2. De ce crezi că grecii au preferat să trăiască în preajma mării? Numește două avantaje și două dezavantaje ale locuirii în preajma mării.

Fiecare polis era **independent** și avea propria sa monedă și uneori chiar zeul propriu care patrona orașul. Cetățeni ai orașului erau **doar bărbații liberi** născuți din părinți cetățeni. Femeile și sclavii erau excluși din viața politică, la fel și străinii care veneau să facă comerț. Cu toate acestea, în multe dintre polisurile orientate spre comerț (precum Atena), străinii constituiau majoritatea locuitorilor orașului. Ei soseau în orașe mai bogate pentru a face comerț, a găsi clienți pentru meșteșugurile lor sau pentru a scăpa de amenințarea inamicilor.

La început, polisurile erau conduse de **monarhi** (regi) care conduceau orașele cu putere deplină, lăsându-le moștenire rolul de rege urmașilor. În unele orașe, dinastii de regi au rămas mult timp la conducerea polisului (de exemplu în Sparta). Dar în majoritatea polisurilor, cetățenii au început să înființeze **noi forme de conducere** și organizare a orașului-stat, care să reprezinte interesele lor. Cum cetățenii erau cei care urmau să lupte în armata orașului în caz de război, aceștia au decis să își aleagă conducătorii din rândurile lor. Acești **conducători aleși** (numiți adesea **arhonți**) dețineau puterea de decizie în cetate pentru o perioadă limitată (în general câteva luni sau un an). Arhonții erau fie aleși de către cetățeni prin **vot**, fie deciziți prin tragere la sorți. Pe lângă arhonți, puterea politică în polis era deținută și de către o „**Adunare generală**” (compusă din toți cetățenii) și un „**Sfat al bătrânilor**” (compus din liderii celor mai importante familii din oraș, adesea reprezentanți ai bogaților), care dezbăteau probleme și puteau adopta legi sau judeca procese, independent de arhonți sau regi.

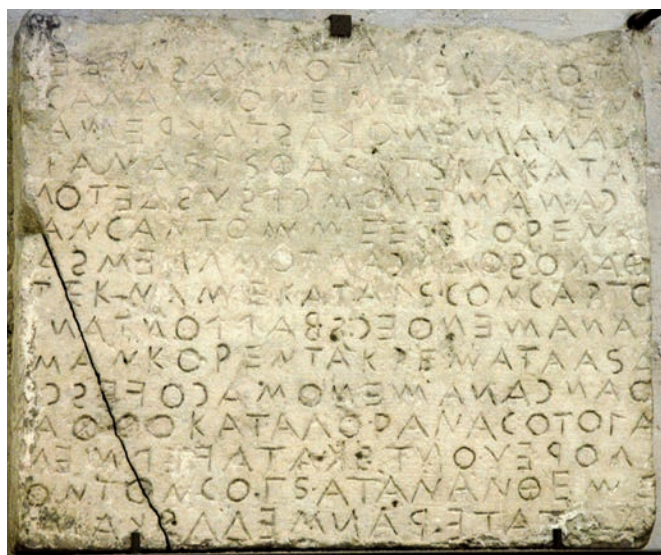
În funcție de categoria socială care deținea puterea în oraș, polisul putea avea mai multe forme de organizare politică. În polisurile **democratice**, puterea era controlată indirect de către cetățenii liberi proprietari de pământ (numiți demos sau „poporul”), care alegeau conducătorii.

În orașele în care unii cetățeni cu privilegii și influență (inclusiv financiară) ajungeau să controleze puterea asupra tuturor celorlalți, sistemul se numea **aristocrație** („puterea celor privilegiați”). Dar tipurile de organizare politică erau **schimbătoare**, uneori fiind înlăturate prin intervenția violentă a cetățenilor nemulțumiți sau prin intervenția militară a altor state.

Sursa 2 (▲) Monede din Theba, sec. V î.H.; scutul beotian (stânga) și chipul lui Hercule purtând pielea leului ucis (dreapta)

- De ce crezi că orașele puneau zei sau eroi pe monedele lor?

Sursa 3 (▲) Legea moștenirii, parte din Codul de lege al orașului Gortyn, din Insula Creta, secolul V î.H.

- Cât de importante crezi că erau legile scrise pentru polisurile antice? De ce? Argumentează-ți răspunsul în 2-3 fraze.

APLICAȚIE

DEZBATERE

Formați două grupe de elevi și organizați o dezbatere în care o grupă să susțină de ce era mai bine să trăiești într-un oraș-stat, iar cealaltă să susțină avantajele locuirii într-un mare imperiu condus de un monarh.

Sparta

Amintește-ți cum erau mediul și relieful Greciei antice.

Cetatea **Sparta**, numită și Lacedemonia, era un stat bazat pe o organizare politică și socială strict **militară**. Societatea spartană era foarte divizată. Singurii care primeau cetățenia erau bărbații liberi născuți în cetate (numiți *spartiați*). Aceștia se ocupau doar cu armata, lăsând treburile administrative, comerțul, agricultura și celelalte ocupații pentru **perieci** (oameni liberi fără statut de cetățeni) și **hiloți**. Aceștia din urmă erau sclavi ai statului, proveniți din populațiile cucerite din regiune și alcătuiau cea mai mare parte a populației cetății. Dacă perieci serveau în armata Spartei ca trupe **auxiliare**, hiloților le era interzis să poarte arme, fiind considerați un pericol de revoltă.

Sparta era condusă de doi regi, numiți *basilei*. Aceștia se revendicau urmași ai semizeului **Heracle** (*Hercule*). Dar puterea acestora nu era nelimitată, fiind supravegheată de cinci magistrați (*efori*), numiți de **Adunarea Generală** (*Apella*) a tuturor spartiaților de peste 18 ani. Apella alegea și **Sfatul Bătrânilor** (*Gerousia*), compus din 28 de bărbați cu vârsta de peste 60 de ani. Apella și Gerousia puteau iniția și opri legi, limitând puterea regilor. Spartanii erau educați să respingă luxul, arta și dezbaterile filosofice. Ei erau cunoscuți în Antichitate pentru că vorbeau foarte puțin, un tip de comportament denumit „laconic”, după regiunea Laconia, în care era situată Sparta.

Sursa 1 (▲) Licurg al Spartei, pictură de Jacques-Louis David, sec. XVIII, Muzeul de Artă din Blois, Franța

Licurg a fost un **legiuitor** al Spartei din secolul VIII î.H. care, conform legendei, ar fi dat spartanilor legile pe care se organiza statul. Legile ar fi fost bazate pe indicațiile Oracolului zeului Apollo de la Delfi care cerea „egalitate, pregătire militară și **austeritate**”. Legile sale ar fi dus la apariția educației spartane din **agoge** și împărțirea pământului între cetățeni.

- De ce crezi că Licurg a întrebat Oracolul despre cum să reformeze legile Spartei?

Sursa 2 (▼) O zi în agoge (reconstituire)

- Ce fel de activitate exersează cei doi elevi? De ce crezi că era importantă pentru conducerea Spartei?

DICȚIONAR

Agoge = sistemul de învățământ militar pentru băieții al Spartei.

Austeritate = mod de viață modest și econom.

Auxiliari = trupe de ajutor, mai puțin instruite.

APLICAȚIE

Exprimă o opinie despre modul de viață al spartanilor! Ți-ar fi plăcut să trăiești în această cetate? Argumentează răspunsul.

Atena

Amintește-ți care erau principalele polisuri grecești.

Atena era un oraș-stat din regiunea Attica, numit după **zeița Atena**, protectoarea orașului. După ce a fost condusă mult timp de către **tirani** (conducători care se impun prin forță și sunt autoritari), în secolul VI î.H., reformele lui **Solon** și **Clistene** au condus spre un sistem politic nou – **democrația**. În cadrul acestui sistem, puterea aparținea poporului de rând (*demosul*), care vota legile și își alegea conducătorii.

Atena era împărțită în mai multe clase sociale: **demosul** (bărbații liberi, născuți din părinți cetățeni), **metecii** (străini liberi, fără cetățenie) și **sclavii**. Pe măsură ce au crescut nevoile militare ale Atenei, influența vechii aristocrații a scăzut, în favoarea cetățenilor obișnuiți (demosului). Demosul se reunea în **Adunarea Cetățenilor** (numită *Ecclesia*). Aici, cetățenii discutau și votau legile pregătite de cei 500 de membri ai **Sfatului Cetății** (*Boulé*), după principiul „jumătate plus unu” din voturi. **Arhonții** (sau magistrații) erau aleși anual printr-un sistem de loterie pentru un mandat de un an.

Sursa 1 (▶) Desen cu monede ateniene din 490 î.H.

Pe o față a monedei era reprezentată zeița Atena, cu coiful, iar pe cealaltă, bufnița, simbol al înțelepciunii. Atena a devenit un mare centru comercial și o putere maritimă în estul Mării Mediterane.

- De ce crezi că atenienuii prețuiau înțelepciunea ca simbol?

Sursa 2 (▶) Ostrakon (ciob) cu numele lui Temistocles, 480 î.H.

Pentru a evita acumularea de putere de către un singur om și a preveni tirania, atenienuii votau secret **ostracizarea** (exilarea) temporară a unor cetățeni, în general pe 5 sau 10 ani.

Sursa 3 (▶) Academia lui Platon (reconstituire)

Școala de filosofie concepută de **Platon** în 388 î.H. și-a luat numele de la „Academos”, grecul în grădinile căruia se întruneau elevii și profesorul. În Academie se predă nu numai filosofie, dar și astronomie, medicină și matematică celor care aveau timp liber și doreau să învețe în plus față de educația oferită de stat sau de profesorii obișnuiți. Atena a fost cel mai important centru cultural grecesc, prosperitatea economică permițând dezvoltarea artelor (sculpturii, arhitecturii, literaturii), precum și a filosofiei. Moștenirea culturală ateniană influențează inclusiv societatea de astăzi.

- De ce crezi că instaurarea democrației a adus prosperitate Atenei?

APLICAȚIE

Realizează o diagramă care să cuprindă 3 deosebiri și o asemănare între Sparta și Atena, în privința organizării politice, a educației, a stilului de viață și religiei.

Procesul de colonizare

Amintește-ți care era rolul mării în viața vechilor greci.

În perioada 800-480 î.H., polisurile grecești din Marea Egee au întemeiat **colonii** pe țărmuri străine de pe cuprinsul Mării Mediterane și Mării Negre. La inițiativa comunității polisului, o parte a cetățenilor plecau din cetate și organizau o **cetate nouă** (colonie), construind orașul și împărțindu-și prin loterie pământul din afara zidurilor cetății preluat de la locuitorii autohtoni ai regiunii.

Grupuri întregi de cetățeni, majoritatea săraci sau excluși din viața politică a societății **metropolei** (cetății-mamă), alegeau să plece pentru a întemeia un nou oraș din cauza accesului limitat la pământul arabil din jurul polisurilor. Uneori, polisul organiza astfel de expediții de colonizare ca urmare a unei

crize economice locale, provocate de împărțirea în loturi prea mici a pământurilor între moștenitori. În aceste situații, o parte dintre fiii mai mici ai proprietarilor de pământ erau încurajați sau chiar instruiți de conducerea cetății să plece către viitoarea colonie.

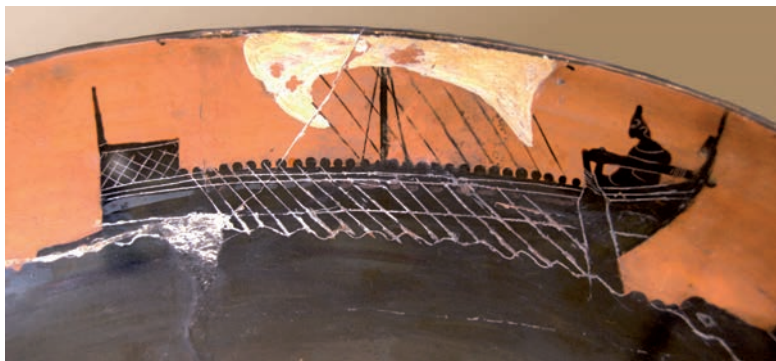
Coloniile create erau orașe-stat noi, **independente**, care, deși aveau o relație specială cu metropola, puteau să ia parte la alianțe împotriva intereselor cetății-mamă.

Coloniile erau principalele **piețe de desfacere** pentru produsele metropolei și își puteau crea la rândul lor colonii. Adesea, colonia adopta sistemul politic al metropolei. Însă, dacă intervenea o schimbare de regim politic în cetatea-mamă sau în colonie, putea izbucni inclusiv un război între metropolă și colonie.

Sursa 1 (▲) Harta zonelor locuite și colonizate de greci în Europa, Asia și Africa

- Precizează ce mediu natural preferau grecii pentru a-și stabili coloniile. Argumentează în scris, în 2-3 enunțuri.

Sursa 2 (◀) Barcă grecească desenată pe ceramică, cca 520 î.H.

- Privește imaginea bărcii și identifică cele două metode de deplasare pe care le folosea. Care crezi că era cea mai eficientă? Argumentează de ce.

Fiind create pe pământ străin, coloniile ajungeau să desfășoare comerț și schimburi de idei cu **barbarii**, răspândind civilizația greacă, valorile, religia și limba lor în rândul populațiilor vecine. Grecii au preluat, de asemenea, o serie de idei și obiceiuri de la popoarele vecine cu care făceau comerț. Ei le transmiteau, apoi, în restul lumii grecești.

DICTIONAR

Barbari = nume dat de greci celor care nu vorbeau limba greacă; de la sunetul repetitiv „bar-bar”, cum credeau grecii că sună limba străinilor.

Sursa 3 (◀) Fondarea cetății Massalia (sau Massilia, Marseille de astăzi, în Franța), gravură de Victor Duroy din sec. XIX.

Legenda spune că Gyptis, fiica regelui celților Segobrigi, s-a îndrăgostit de Protis, unul dintre navigatorii greci sosiți în zonă, și i-a acordat **pământurile necesare** pentru înființarea unei colonii. Noul oraș, Massalia, a devenit un important oraș comercial, prin care era exportat vinul din regiune către lumea grecească.

1. De ce crezi că „barbarii” le-au permis grecilor să se așeze în teritoriile lor și să creeze cetăți? Ce ar fi avut aceștia de câștigat?
2. Privește imaginea și descrie în 2-3 fraze care parte din legendă este redată aici.

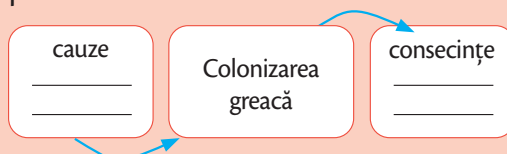

APLICAȚIE

Enunțurile de mai jos sunt fie cauze, fie consecine ale colonizării grecești. Plasează-le la locul potrivit, în schema dată.

1. dezvoltarea comerțului
2. insuficiența terenurilor

3. răspândirea culturii grecești
4. lipsa resurselor (sărăcia) și a drepturilor politice.

STUDIU Amintește-ți care au fost cauzele colonizării.

DE CAZ

Pentru greci, Marea Neagră a fost favorabilă, dovadă fiind numele pe care i l-au dat: *Pontus Euxinos* („Marea Primitoare”). În epoca mării colonizării, grecii au întemeiat pe țărmurile acesteia o mulțime de colonii, între care, pe țărmul românesc de astăzi, Histria, Tomis și Callatis. Acestea desfășurau un comerț intens, atât cu cetățile din patria-mamă, Grecia, cât și cu geții care trăiau în regiune.

Histria (sau Istria) a fost întemeiată în sec. VII î.H. Numele cetății vine de la Istros – cum numeau grecii Dunărea –, care se varsă în mare la circa 90 km mai spre nord. Ca mai toate coloniile grecești, Histria avea ca principală activitate comerțul, însă erau prezente și meșteșugurile, pescuitul și agricultura. Arheologii au descoperit ateliere de producere a sticlei și ceramicii, de prelucrare a fierului și a metalelor prețioase. Din sec. III-II î.H., cetatea a început să decadă, atât din cauza războaielor din zonă, cât și a închiderii treptate a golfului unde era așezată cetatea, ceea ce împiedica corăbiile să ajungă în port.

Callatis (Mangalia de azi) a fost întemeiată probabil în sec. VI î.H. Cunoaște o rapidă prosperitate, iar în sec. IV î.H. emite monedă proprie. În sec. III î.H., devine cea mai puternică dintre coloniile dobrogene, luptând cu Byzantionul pentru controlul asupra Tomisului.

Tomis a fost a treia colonie greacă, ca importanță. Fondată probabil în sec. VI î.H., ca punct comercial, începe să se dezvolte din sec. III î.H., fără a atinge nivelul Callatisului. Abia în epoca romană va cunoaște cu adevărat prosperitatea. Ruinele coloniei

grecești au fost acoperite de construcțiile din epoca romană, apoi de actualul oraș Constanța.

Grecii din coloniile vest-pontice aduceau din Grecia vase și bijuterii frumoase, ulei de măsline, marmură pentru construcții și vinuri. O parte dintre aceste produse erau livrate geților, la schimb cu alte produse. Grecii au avut un rol important în răspândirea civilizației la popoarele din zonă. O serie de elemente ale culturii grecești (scrierea, moneda, tehnicile ceramice și metalurgice) au fost preluate și de geto-daci.

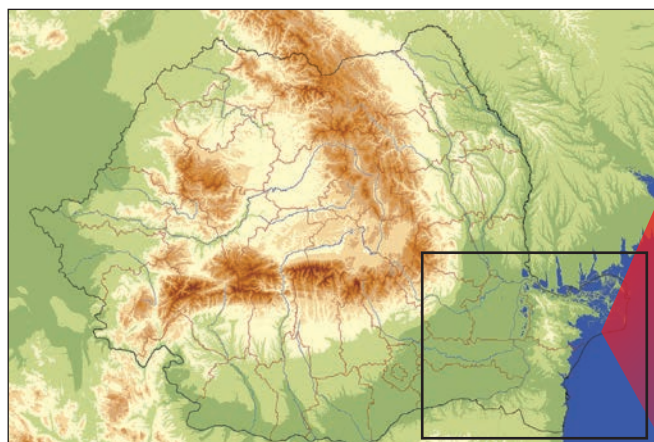
În sec. I î.H., cetățile grecești din vestul Mării Negre intră sub influența romană.

Sursa 1 (▶)

Fragment de ceramică de la Histria

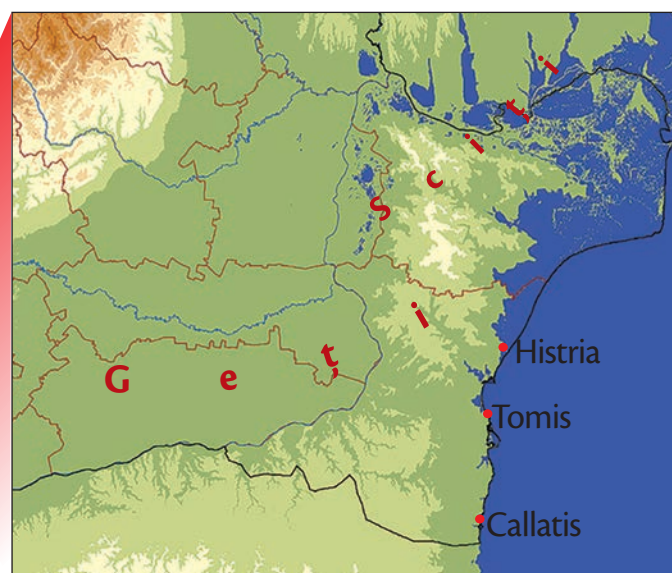
Ceramica produsă

în Grecia se găsea și la Histria. Cum explici acest fapt?

Sursa 2 (▲) (▶) Țărmul dobrogean al Mării Negre, sec. V î.H. (reconstituire)

- Citește de pe hartă, de la sud spre nord, numele coloniilor grecești.

Sursa 3 (▲) Cetatea Callatis, sec. III î.H. – reconstituire de Radu Oltean

APLICAȚII

Selectează din textul lecției informația pe care o consideri cea mai importantă pentru fiecare dintre cele 3 cetăți. Completează un tabel în caiet, după modelul dat. Verifică dacă aceste informații au fost selectate și de alți colegi.

Cetatea	Cea mai importantă informație din lecție
Histria	
Tomis	
Callatis	

Sursa 4. Învățăm direct din izvoare istorice

„În privința celor necesare vieții, ținuturile pontice [ale Mării Negre] ne dau vite și sclavi în număr foarte mare și de o calitate mărturisită de toți ca excelentă. Dintre articolele de lux, ne procură din belșug miere, ceară, pește sărat. În schimb, primesc din prisosul regiunilor noastre ulei și tot felul de vinuri; cu grâu fac comerț uneori dându-ne la vreme cuvenită, alteori luând de la noi.”

Polibiu, *Istoriei*, lucrare scrisă în sec. II î.H.

1. Numește cinci mărfuri pe care grecii le obțineau din zona Pontului Euxin.
2. Numește trei mărfuri pe care cetățile pontice le aduceau din Grecia.
3. Numește un produs pe care fiecare îl putea asigura pentru ceilalți.

Războaiele medice

Amintește-ți ce regate și imperii s-au succedat la sud de Marea Neagră.

Imperiul Persan ajunsese încă de la începuturile sale în vecinătatea lumii grecești prin cucerirea Lydiei, regatul căruia i se supuseră **cetățile ioniene** de pe coasta Asiei Mici (Turcia de azi). Grecii din Ionia au decis să se revolte împotriva perșilor, în 499 î.H., încurajați de atenieni. În 498 î.H., cu ajutorul **Atenei** și al cetății **Eretria**, ionienii au cucerit și incendiat orașul Sardes, capitala **satrapului** Lydiei. Ca răzbunare, perșii regelui **Darius** au distrus Miletul și Eretria. Flota persană a debarcat apoi, în 490 î.H., la Câmpia **Maraton**, la 42 de km de Atena. În bătălia care a urmat, perșii au fost înfrânți.

Perșii au organizat o a doua expediție în Grecia în 480 î.H., sub conducerea fiului lui Darius, **Xerxes**. Sub conducerea Spartei și a Atenei, o alianță de cetăți grecești a reușit să respingă expediția de cucerire a perșilor. La indicația Oracolului de la Delfi, regele spartan Leonidas a condus câteva mii de spartani și aliați în încercarea de a bloca armata persană la Termopile. Aceștia au luptat până la ultimul om, dar au fost învinși. După bătălia eroică a spartanilor la **Termopile**, Atena a fost evacuată și arsă de perși, dar armatele grecești au câștigat pe mare la **Salamina** și apoi pe uscat la **Plateea**, în 480 și 479 î.H. Apoi, grecii au trecut la contra-atac, încercând să-i elibereze pe ionieni de perși, dar spartanii au ieșit din alianță.

Pacea cu perșii a păstrat autonomia cetăților ionienilor, dar a divizat lumea greacă în două tabere (aliații Spartei și cei ai Atenei) și a dus la decăderea Imperiului Persan, care a renunțat la cuceriri noi.

Sursa 2 (▼) Imperiul Persan și lumea greacă în 490 î.H.

Sursa 1 (▼)

Învățăm direct din izvoare istorice

„Toți ceilalți îi împărtășeau părerea [lui Aristagoras, tiranul Miletului], propunând să se răscoale, dar logograful Hecataios nu-i lăsa, la început, să se ridice cu război împotriva regelui perșilor, înșirând toate semințiile peste care domnea Darius și puterea lui armată; dar pentru că nu-i înduplecă, le dădu, în al doilea rând, sfatul să lucreze măcar în așa fel ca să ajungă ei stăpânii mării [...]. Aristagoras [...] statornici în Milet egalitatea în drepturi, pentru ca milesienii de bunăvoie să i se alăture la răscoală [...] apoi porni el însuși cu o trimă spre Lacedemonia, pentru că avea nevoie să-și găsească o aliată puternică...”

Herodot, *Istorii*

1. Identifică în scris cum s-au pregătit milesienii pentru revolta împotriva perșilor.
2. De ce a renunțat Aristagoras la tiranie și a oferit drepturi egale milesienilor?

DICTIONAR

Satrap = conducător al unei provincii persane; adesea fostul rege al provinciei înainte de cucerirea persană.

APLICAȚIE

Selectează din textul lecției toate

datele (anii) menționați și notează în dreptul lor evenimentul petrecut în acel an, după modelul: 480 î.H. – bătăliile de la *Termopile* și *Salamina*. Ulterior, realizează o axă cronologică pe care să plasezi aceste evenimente.

STUDIU DE CAZ

Bătălia de la Maraton

Amintește-ți care erau cele mai puternice polisuri ale lumii grecești.

Debarcând în golful Maraton în 490 î.H., perșii urmăreau să reinstaureze pe fostul tiran atenian Hippias și să obțină trădarea celorlalte cetăți și **distrugerea Atenei**.

Pentru a evita orice trădare din partea spionilor și agenților persani din cetate, trupele grecești au plecat în întâmpinarea perșilor spre țărâm. Ele cuprindeau 9 000 de soldați atenieni alături de 1 000 de plateeni, plus sclavii pe care i-au eliberat în grabă pentru luptă.

Atenienii sperau să amâne bătălia, în așteptarea ajutorului spartan care, însă, nu a mai venit. **Fuga continuă** a armatei ateniene pentru a întâmpina inamicul persan a contribuit la tradiția alergării „maratonului”.

Sursa 2 (▼)

Învățăm direct din izvoare istorice

„Și cum Maratonul era locul cel mai potrivit din Attica pentru desfășurarea cavaleriei și cel mai apropiat de Eretria, Hippias, fiul lui Pisistrate, i-a condus în acel loc. Atenienii, când primiră aceste vești, porniră și ei spre Maraton, ca să se apere. În fruntea lor se aflau zece strategii; al zecelea era Miltiades [...] Atenienii se aruncară în iureș navalnic asupra dușmanilor [...]. Perșii, când îi văzură pe atenieni dând năvală, se pregătiră să-i întâmpine; dar când băgară de seamă cât de puțini sunt și că totuși aleargă spre ei în goană, fără cavalerie și fără arcași, îi socotiră pe atenieni de-a dreptul nebuni și cu totul pierduți [...] Atenienii, însă, [...] primii dintre toți elenii pe care îi cunoaștem, au pornit în iureș împotriva dușmanilor și, totodată, ei cei dintâi și-au ținut firea când au văzut îmbrăcămintea medă și pe bărbații care au purtat-o; până atunci elenilor le era teamă și de numele mezilor.”

Herodot, *Istorii*

1. Cum era organizată armata greacă?
2. Care e explicația lui Herodot pentru victoria atenienilor?

Sursa 1 (▲) Câmpia Maraton de lângă Atena, în prezent

Tumulul (movila) din mijloc reprezintă un mormânt colectiv al soldaților greci care au căzut în bătălia cu perșii. Proba sportivă denumită „maraton” a fost instituită ca omagiu adus alergătorului atenian **Filipides**, care ar fi alergat întâi de la Atena la Sparta pentru a cere ajutor și apoi de pe câmpul de bătălie înapoi la Atena, pentru a anunța victoria grecilor la Maraton.

Sursa 3 (▲) Imagine de pe un vas grecesc, reprezentând duelul dintre un hoplit grec (dreapta) și un *nemuritor* persan (stânga), sec. V î.H.

APLICAȚIE

Alcătuiește un text de 1-2 pagini, în care să îți spui părerea despre faptele alergătorului Filipides. De ce crezi că era important ceea ce a făcut? Ce ai fi făcut în locul său, ca mesager?

Războiul peloponeziac

Amintește-ți cum erau organizate Sparta și Atena.

Sursa 1 (▲)

Harta taberelor militare din Războiul peloponeziac, 431 î.H.

De partea Atenei era **Liga de la Delos**, formată din peste 200 de cetăți din insule și Ionia, decise să continue lupta împotriva perșilor. De partea Spartei erau cetățile **oligarhice** din Peloponez, grupate în **Liga Peloponeziacă**, între care mai importante erau Corint și Elis.

1. Ce interese crezi că i-au unit pe grecii din cele două tabere?
2. Cum erau poziționate cele două tabere pe hartă? Care era puterea pe uscat? Dar cea maritimă?

■	Liga Peloponeziacă
■	Liga de la Delos
■	state neutre
✕	bătălii majore

Ca urmare a victoriei împotriva perșilor, Atena și-a consolidat sistemul democratic și a construit o flotă egală cu cea a tuturor celorlalte cetăți grecești împreună. Între timp, Sparta și-a atras sau învins vechii inamici din Peloponez, asigurându-și supremația în regiune.

Deși cele două alianțe erau considerate defensive, ambele cetăți se pregăteau de război, din dorința de a-și impune nu doar **hegemonia** asupra lumii grecești, ci și pentru a impune propriul model de organizare politică.

Cele două alianțe s-au luptat din Italia de Sud și până pe coastele Asiei Mici, încercând să elimine aliați importanți ai celuilalt și să captureze resurse importante.

Sursa 2 (▼)

Învățăm direct din izvoare istorice

„Lacedemonienii convocară pe toți aliații ce aveau a se plânge de atenieni [...]. Lacedemonienii, după ce au ascultat învinuirile și răspunsul atenienilor, i-au poftit pe toți să părăsească adunarea și s-au sfătuit între ei. Cei mai mulți erau de aceeași părere: atenienii sunt vinovați și războiul trebuie început imediat [...]. Au votat lacedemonienii ruperea păcii și războiul, nu fiindcă erau dâșii așa de încredințați de vorbele aliaților, ci pentru că se temeau să nu ajungă prea puternici atenienii pe care-i vedeau deja stăpâni pe o mare parte din Elada”.

Tucidide, Războiul peloponeziac

- Menționează o cauză a deciziei spartanilor de a rupe pacea cu atenienii.

Hegemonie = stare de superioritate militară și politică asupra altora.
Oligarhie = conducerea politică aflată în mâinile „celor puțini” (nobili sau bogați).

Rezultatul conflictului a fost influențat de mai mulți factori, între care moartea lui Pericle, izbucnirea unei **epidemii de ciumă** în Atena, trădarea atenianului Alcibiade și intervenția persanilor în favoarea spartanilor.

Abandonată de unii aliați și epuizată după ani de război, **Atena a fost înfrântă**. Spartanii le-au impus inamicilor o conducere politică tiranică, eliminând democrația ateniană.

Sursa 4 (◀) Tucidide (460-400 î.H.)

A fost un strateg al Atenei care a scris prima lucrare de istorie militară, consacrand denumirea de „război peloponeziac”. Tipul său de istorie este considerat „științific”, spre deosebire de stilul „jurnalistic”, aproape literar al lui Herodot.

- De ce crezi că a scris Tucidide despre războiul în care era implicat?

Sursa 5 (▼)

Învățăm direct din izvoare istorice

„În Grecia, lacedemonienii, sfârșind războiul peloponeziac, au dobândit – cu învoirea tuturor – hegemonia pe pământ și pe mare [...]. Răsturnând democrațiile, Sparta voia să guverneze cetățile prin oligarhie. I-a silit pe cei învinși să plătească biruri; și cu toate că lacedemonienii mai înainte vreme nu se foloseau de monedă, cetatea lor strângea acum, anual, mai mult de o mie de talanți de pe urma impozitului.”

Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*

- Precizează o măsură impusă de spartani după câștigarea războiului.

Sursa 3 (▼) Principalele etape și evenimente ale Războiului Peloponeziac

478 î.H. – crearea Ligii de la Delos în jurul Atenei

431-421 î.H. – *Războiul Arhidamic* (prima parte din Războiul Peloponeziac), denumit după regele spartan Arhidamos al II-lea; Spartanii au invadat Attica, dar nu au putut să păstreze teritoriile, retrăgându-se repetat pentru a culege toamna recoltele și a reprima revoltele hiloților

430-426 î.H. – epidemia de ciumă la Atena, care a ucis o treime din populație, inclusiv pe conducătorul Pericle

425 î.H. – bătălia de la Sphacteria; Atena învinge o armată de spartani care se predau și devin prizonieri

421 î.H. – pacea lui Nicias; sfârșitul Războiului Arhidamic, fără un învingător clar

415-413 î.H. – Expediția nereușită a Atenei în Sicilia, împotriva Siracuzei, o cetate dorică (la fel ca Sparta)

414-404 î.H. – Imperiul Persan sprijină Sparta împotriva Atenei, inclusiv cu bani și nave de război

413-404 î.H. – a doua parte a Războiului peloponeziac

411-410 î.H. – regimul oligarhic „al celor 400” provoacă lupte pentru putere la Atena

410-406 î.H. – restaurarea democrației la Atena și refacerea imperiului naval atenian

404 î.H. – capitularea Atenei după înfrângerea flotei sale și pierderea imperiului său; victoria Spartei

1. Cum crezi că s-ar fi desfășurat războiul dacă nu izbucnea ciuma la Atena? Dar dacă Persia nu îi sprijinea pe spartani?
2. Explică în 2-3 enunțuri cum crezi că influențează epidemiile desfășurarea unui război.

Sursa 6 (▼) Discursul funerar al lui Pericle din 430 î.H. (după o pictură de Philipp Foltz, din 1852)

- Care crezi că este rolul discursurilor în istorie? Pot ele influența evenimentele?”

JOC DE ROL. Imaginați-vă fiecare că sunteți strategul Tucidide și considerați că războiul cu Sparta nu este o idee bună. Realizați un discurs de maximum o pagină, în care să convingeți cetățenii Atenei să evitați războiul. Tineți cuvântări în fața clasei și votați cele mai convingătoare discursuri.

Alexandru Macedon și civilizația elenistică

Amintește-ți cum s-au terminat războaiele medice.

Sursa 1 (▲ ▶)
Alexandru Macedon
luptând cu
Darius al III-lea
la Issos, mozaic de
secol I î.H., descoperit la
Pompei și aflat la Muzeul
Național de Arheologie
din Napoli, Italia.

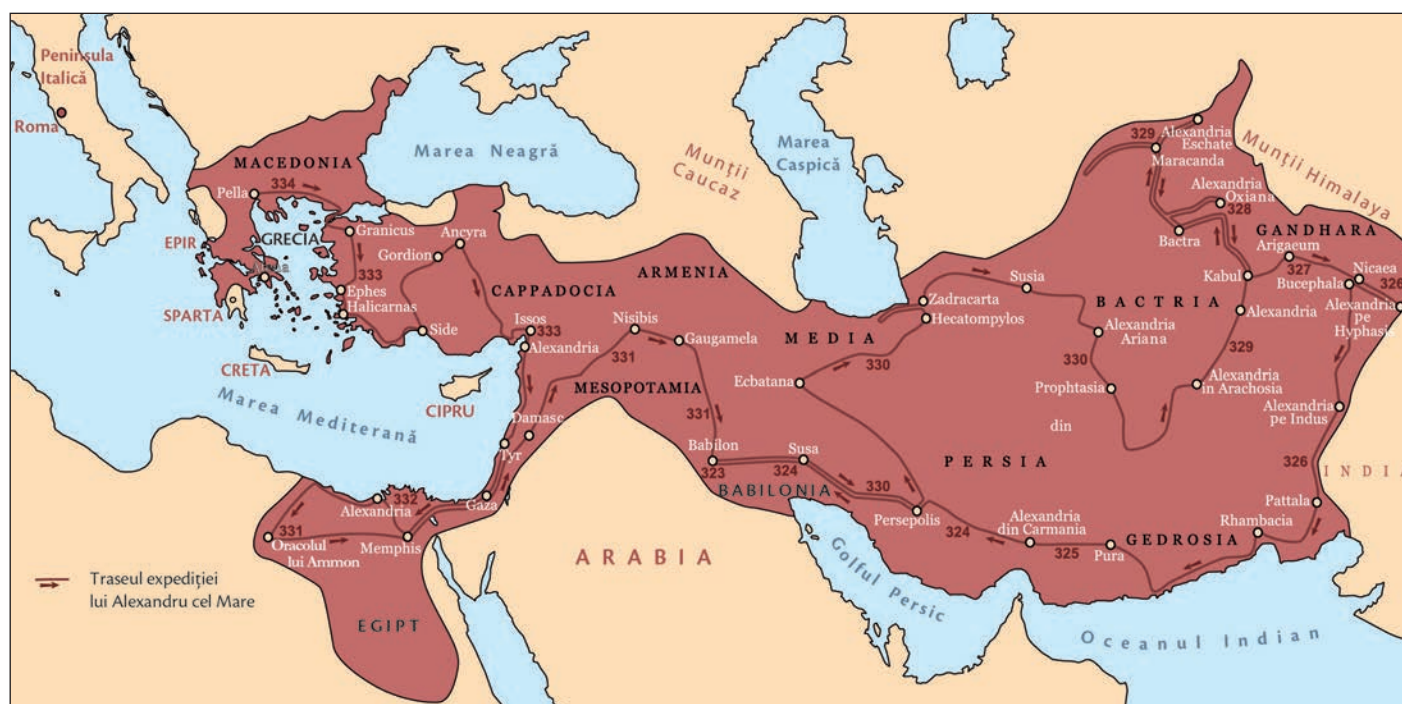

- Privește imaginile celor doi regi și prezintă o asemănare și o deosebire între ei.

Urmările războiului peloponezic au lăsat lumea greacă **divizată**, epuizată militar și economic. Înfrângerea Atenei a permis **regatului macedonean**, aflat în Nord-Vestul Greciei, să se impună în fața diferitelor orașe-state grecești, sub conducerea lui **Filip al II-lea**. Acesta i-a unit pe greci în Liga de la Corint, o alianță menită să răzbune expedițiile persane din Grecia. Filip a fost asasinat, însă, înainte să înceapă expediția. **Imperiul Persan** recuperase cetățile ioniene, dar se afla în criză, din cauza numeroaselor revolte și a luptei pentru putere.

Fiul lui Filip, **Alexandru** (care a domnit între anii 336 și 323 î.H.), a învins rând pe rând armatele persane ale regelui Darius al III-lea, distrugând Imperiul Persan și continuând cuceririle până în Egipt și India, spre marginile „lumii cunoscute”.

- Pe baza hărții, identifică în scris minimum 4 etape ale expediției lui Alexandru împotriva Persiei. Menționează anul sau anii și orașele sau provinciile traversate.

Sursa 2 (▲) Imperiul lui Alexandru Macedon și traseul expedițiilor sale militare

În drumul expediției sale, Alexandru a fondat 70 de orașe noi, dintre care în jur de 20 i-au purtat numele – **Alexandria**. Cea mai cunoscută cetate este cea din Egipt, unde se presupune că ar fi fost îngropat Alexandru Macedon după moartea sa, la numai 32 de ani.

Orașul a devenit unul dintre cele mai înfloritoare, găzduind celebra **Bibliotecă din Alexandria**. Imperiul lui Alexandru a inclus o serie de teritorii din Orient, moștenitoare ale unor culturi vechi și bogate în tradiții artistice, religioase și științifice. Astfel, filosofia și ingeniozitatea greacă au fost îmbogățite prin amestecul cu culturile mesopotamiană, egipteană și indiană. Influența greacă în Asia a creat nu doar popoare, regate și instituții noi, dar a introdus cultura, limba și ideile grecești până în inima Asiei. Comerțul le-a permis apoi meșterilor din toată lumea greacă să construiască orașe, palate și temple din sudul Italiei și până la curtea împăratului chinez.

La moartea lui Alexandru, imperiul se împarte între generalii săi: Ptolemeu devine rege în Egipt, Seleucus în Siria și Persia, iar Antigonos în Grecia și Macedonia. Regatele create de urmașii lui Alexandru vor prospera și vor contribui la dezvoltarea culturii și civilizației grecești, absorbind culturile locale și dând naștere unei noi civilizații: cea **elenistică**. La inițiativa conducătorilor, sau în mod natural, în lumea elenistică au apărut o serie de zei noi, îmbinând trăsături, nume și ritualuri orientale cu cele grecești.

1. De ce crezi că imperiul lui Alexandru nu a rămas unit după moartea sa?
2. Menționează în scris cel puțin două invenții care au provenit din Orientul Antic și puteau fi preluate de către macedonenii lui Alexandru.
3. De ce crezi că au preluat regii orientali limba și cultura greacă?

Sursa 4 (▼)

Învățăm direct din izvoare istorice

„La Susa, Alexandru se ocupă și de nuntă [...]. La toate aceste căsătorii, ceremonia a fost făcută după ritul persan: mirii s-au așezat mai întâi pe câte un scaun [...], iar după ce au băut, au apărut și miresele, care s-au așezat fiecare lângă mirele ei. Aceștia le-au luat în brațe și le-au sărutat, după exemplul regelui, întrucât toate căsătoriile s-au oficiat laolaltă [...], Alexandru le-a înzestrat pe toate [perechile], apoi a dat ordin să se întocmească o listă a tuturor macedonenilor care se căsătoriseră cu femei din Asia; și cu toate că numărul lor s-a ridicat la mai mult de zece mii, toți au primit de la el zestre.”

Arrianus, *Expediția lui Alexandru Macedon în Asia*

- De ce crezi că i-a încurajat Alexandru pe soldații săi să ia soții din Asia?

Sursa 3 (▼)

Civilizația elenistică a reprezentat un amestec de elemente ale civilizației grecești și ale civilizațiilor orientale cucerite de Alexandru și urmașii săi:

Elemente grecești și macedonene

- *Limba greacă (dialectul Koine)*
- *Textele gânditorilor greci*
- *Sculptura grecească (utilizarea marmurei, coloanele înalte și decorate)*
- *Zei Olimpului*
- *Arhitectura greacă (teatre, temple, agora)*
- *Instituții grecești (arhonți, Sfatul Bătrânilor etc.)*
- *Cunoștințe științifice (matematică, geometrie, inginerie etc.)*
- *Monedele de tip grecesc (drahme)*
- *Tehnicile militare (falanga macedoneană, cavaleria grea macedoneană, hopliții, trirema greacă)*

Elemente orientale

- ◆ *Textele egiptene, persane, indiene etc.*
- ◆ *Sculptura orientală (preocuparea pentru modele feminine)*
- ◆ *Zei orientali (Cybele, Serapis, Isis, Mithra, Buddha)*
- ◆ *Arhitectura orientală (temple, statui imense, palate regale etc.)*
- ◆ *Monarhia puternică (despotism oriental)*
- ◆ *Astrologia orientală (cunoașterea corpurilor cerești pentru navigația pe mare)*
- ◆ *Bibliotecile de tip oriental (egiptene, babiloniene)*
- ◆ *Tehnicile militare orientale (folosirea elefanților de luptă, folosirea mercenarilor, arcașii călare)*

1. Care dintre cele două categorii de elemente culturale ți se par mai importante? De ce?
2. Crezi că oamenii au avut mai mult de câștigat sau de pierdut după amestecul de civilizații între greco-macedoneni și orientali? De ce? Prezintă 1-2 argumente.

Frumos și cunoaștere în lumea greacă

Amintește-ți care era principala activitate economică a grecilor.

Grecii au însoțit schimbul intens de mărfuri din timpul călătoriilor pe mare cu schimbul reciproc de informații, cunoștințe, idei și invenții. În timpul perioadei de dezvoltare economică din sec. VII-V î.H., comerțul și meșteșugurile au putut asigura **prosperitatea** necesară ridicării unor construcții impresionante (temple, teatre, monumente publice) și plata unor artiști valoroși care să le înfrumusețeze.

Arta greacă

Nevoia de frumos specifică omului s-a manifestat în lumea greacă îndeosebi în arhitectură și sculptură, însă un rol important au avut și arta mozaicului, pictura și prelucrarea aurului.

În arhitectură s-au manifestat trei stiluri, diferite între ele prin aspect general și prin modul de realizare a **capitelurilor** coloanelor: stilurile **doric** și **ionic**, în perioada clasică, și cel **corintic**, în perioada elenistică.

Templele grecilor uimesc și astăzi prin ingeniozitatea soluțiilor tehnice, prin meticulozitatea și grija cu care au fost înfrumusețate, prin armonia proporțiilor. O inovație deosebită este introducerea **cariatidelor**. Atenienii au fost primii care au dorit să transforme coloanele în opere de artă de sine stătătoare.

Sculptura a atins un nivel înalt prin operele lui Myron (*Discobolul*), Fidiias (*Statuia lui Zeus din Olimpia*), Praxiteles (*Hermes cu Dionisos copil*), Alexandros din Antiohia (*Venus din Milo*) cei mai mari sculptori cunoscuți ai Antichității.

doric

ionic

corintic

Sursa 1 (◀) Capiteluri realizate în stilurile doric, ionic și corintic

- Care dintre stiluri vi se pare cel mai simplu? Dar cel mai elaborat?

Sursa 2 (▼) Cariatidele Erechteionului, templu de pe Acropola din Atena

Cariatidele reprezentau servitoare ale zeiței Atena, care purtau pe cap coșuri cu ofrande pentru zeiță.

Grecii prețuiau și **pictura**, însă nu o considerau o artă independentă, ci un auxiliar al arhitecturii, sculpturii și ceramicii. Erau realizate fresce pe pereții templelor sau ai caselor particulare. **Statuile** din marmură și statuetele din ceramică (numite „statuete de Tanagra”, după

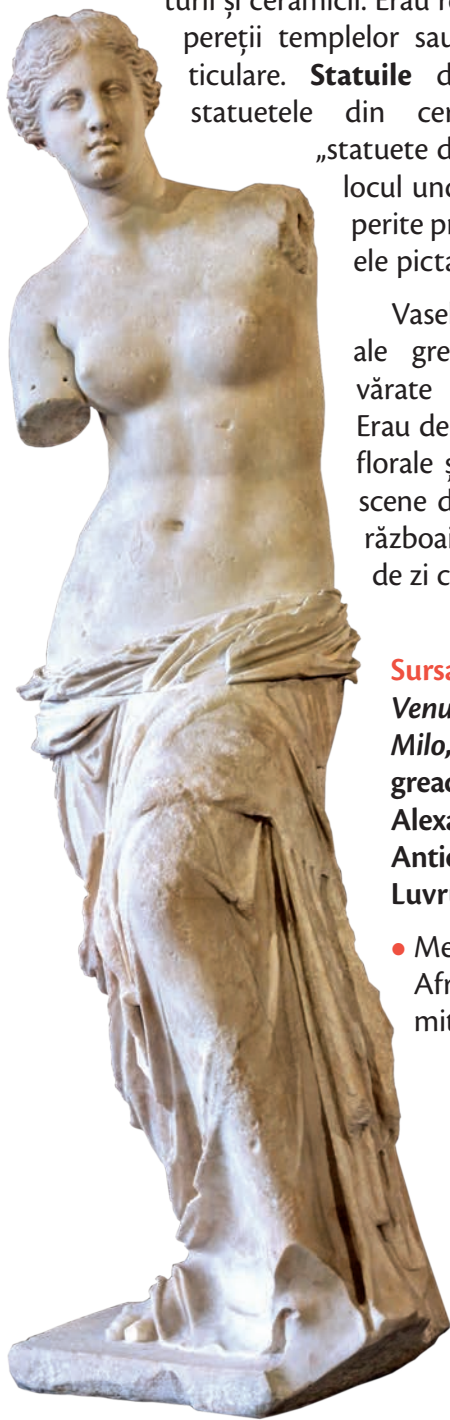
locul unde au fost descoperite prima dată) erau și ele pictate.

Vasele din lut pictate ale grecilor erau adevărate opere de artă. Erau decorate cu motive florale și geometrice, cu scene din mitologie, din războaie sau din viața de zi cu zi.

Sursa 3 (◀)

Venus (Afrodita) din Milo, celebră statuie greacă realizată de Alexandros din Antiohia; Muzeul Luvru din Paris

- Menționează rolul Afroditei în mitologia greacă.

Dorința de cunoaștere

Grecii sunt creatorii a ceea ce numim „școală”, adică locul unde un profesor transmite elevilor săi un set de cunoștințe și deprinderi, în mod sistematic și organizat. Cuvinte precum *Gimnaziu*, *Liceu*, *Academie*, *Muzeu*, pe care le folosim astăzi, își au originea în Grecia Antică.

Începuturile cunoașterii științifice au fost impulsionate de **filosofie** (iubire de învățătură, de cunoaștere). Încă din sec. VI î.H. au apărut învățați care încercau să explice ce este Universul și cum a fost creat, ce sunt legile, cum ar trebui să se organizeze și să trăiască oamenii. Filosofi precum **Socrate**, **Platon**, **Aristotel** au creat o bază pentru apariția unor științe care au avut o deosebită dezvoltare în perioada elenistică (sec. IV-III î.H.).

Civilizația greacă a lăsat ca moștenire discipline noi (istoria, geografia) și a dezvoltat domenii precum geometria, aritmetica, fizica, medicina. Prin artă și cunoaștere, Grecia a devenit cea mai avansată dintre civilizațiile antice.

APLICAȚII

1. PREZENTARE. TURUL GALERIEI

I. Organizați în echipe de 3-4 elevi, realizați un material de prezentare a **artei grecești**. Folosiți imagini (desene, fotografii etc.) ale celor mai reprezentative opere. Aveți la dispoziție o foaie de flipchart pentru a organiza materialele.

Nu uitați:

- ✓ Să dați un titlu sugestiv materialului vostru
 - ✓ Să notați denumirea operei de artă și, eventual, a artistului, la fiecare imagine în parte.
 - ✓ Să notați numele echipei pe foaia de flipchart.
- II. Expuneți foile de flipchart în sala de clasă, într-un loc accesibil. Consultați profesorul.
- III. Analizați, pe rând, materialele postate de celelalte echipe. Lăsați mici comentarii, pe sticky notes, despre ce v-a plăcut și ce ar fi putut să fie mai bine.
- IV. Analizați comentariile lăsate de elevii de la alte echipe pe marginea operei voastre. La sfârșit, răspundeți la întrebarea: *Dacă am repeta acest exercițiu, ce am face altfel?*

2. JOC DE ROL. Imaginează-ți un dialog între un atenian și un spartan, care s-au întâlnit întâmplător pe drumurile Greciei. Fiecare își prezintă laudativ cetatea. Notați 4-5 replici, apoi interpretați.

DICTIONAR

Capitel = partea de sus a unei coloane.

Cariatidă = statuie reprezentând o femeie, care susține structura unei construcții, asemenea unei coloane.

Acropola ateniană

STUDIU Amintește-ți ce erau cariatidele.

DE
CAZ

Sursa 1 (▲) Reconstituire virtuală a zonei Acropolei din Atena, așa cum probabil arăta în Antichitate

Inițial, **Acropola** era o fortăreață situată pe o înălțime (*akro* = înalt; *polis* = cetate), unde grecii se refugiau când erau invadați. Ulterior, după formarea *polisurilor*, a devenit „zonă sacră”, unde erau ridicate cele mai frumoase temple. Fiecare cetate greacă avea acropola sa.

Înălțimea la care erau construite templele sublinia **poziția zeilor** față de oameni. Templele erau, totodată, cele mai bogate locuri din cetate, datorită ofrandelor aduse zeilor, depozitate în încăperile lor.

Acropola din Atena întrecea cu mult în frumusețe acropolele altor cetăți. Se înălța deasupra orașului, pe stânca înaltă de 156 m. Majoritatea templelor de pe Acropolă erau **închinat Atenei**, zeița înțelepciunii, protectoarea orașului.

Între acestea, **Partenonul** (Templul Atenei *Partenos*, *Fecioara*) era cel mai mare și mai vizibil. Construit prin îmbinarea stilurilor doric (în exterior) și ionic (în interior), adăpostea tezaurul statului și o statuie a zeiței. Poate fi admirat și azi de către cei care vizitează Atena.

Un alt templu impresionant era *Erechtheionul*, construit pe locul unde grecii credeau că zeița Atena a sădit măslinul primit în dar de la atenieni. Intrarea este alcătuită din coloane ionice, iar în partea opusă se află un balcon cu celebrele cariatide.

Alte construcții ale Acropolei ateniene erau Templul *Atenei Niké* („Victorioasa”), *Calcoteca* (unde se păstrau ofrandele prețioase aduse zeilor) și *Propileele* (porticul de la intrarea pe Acropole).

Statuia Atenei *Promahos* („Luptătoare în primele rânduri”), înaltă de 10 m, realizată de Fidias, trona deasupra întregului complex. Strălucirea coifului și a vârfului lăncii, poleite cu aur, se vedea din depărtare.

Sursa 2 Erechtheion, Atena

- Precizează stilul arhitectonic în care este construit templul.

APLICAȚII

- DESCOPERĂ.** Caută pe internet o imagine actuală a Acropolei din Atena. Află câți turiști vizitează anual acest loc.
- Dacă ai fi ghid turistic, care ar fi cele mai importante cinci informații pe care le-ai comunica vizitatorilor Acropolei? Scrie-le pe caiet.

Moștenirea lumii grecești

Amintește-ți care a fost rolul prosperității economice în dezvoltarea artelor și științelor.

Prin realizările lor, grecii au îmbogățit civilizația universală. Ei sunt creatorii democrației, întrecerilor sportive, filosofiei, teatrului și ai unor științe.

Teatrul își are începuturile în ceremoniile dedicate zeului Dionisos. Treptat, a devenit un fenomen independent, apropiindu-se de forma sa din zilele noastre. Autori greci precum Eschil, Sofocle și Euripide au creat „tragedii” (*tragos* = „cântece ale țapilor”), iar Aristofan, comedii (*comos* = „cortegiu vesel”). Doar bărbații puteau fi actori. Ei purtau măști de femei, de înțelepți sau de nebuni, în funcție de rolul interpretat. Festivalurile de teatru erau pentru greci unele dintre cele mai plăcute evenimente.

Cunoașterea științifică

Prosperitatea perioadei grecești „clasice” și mai apoi a celei elenistice a impulsionat în mod deosebit cultura. Științe precum Istoria, Geografia, Fizica, Aritmetica, Geometria își au începuturile în Grecia clasică sau în perioada elenistică, pornind de la modul în care grecii abordau cunoașterea și filosofia.

Grecii au fost primii care au cercetat sistematic și au scris despre trecutul unor comunități (istoricul Herodot) și mediul geografic (Strabon, autorul lucrării *Geografia*).

Arhimede, unul dintre întemeietorii fizicii, a explicat de ce corpuri mari, precum o corabie, nu se scufundă, așa cum face o mică piatră. Euclid, Pitagora și Thales au enunțat teorii recunoscute în **matematică**, iar Eratostene a demonstrat că Pământul este rotund și a calculat destul de exact circumferința acestuia.

Medicul **Hipocrat** a creat o adevărată școală de medicină în Insula Cos și a lăsat un jurământ pe care absolvenții de Medicină îl rostesc și în zilele noastre la terminarea studiilor.

Sursa 1 (▲) Teatrul din Delfi

APLICAȚIE

LUCRU ÎN ECHIPĂ

Voi ați fost vreodată la teatru? Sau ați văzut o piesă de teatru înregistrată?

Lucrând în echipe de 3-4 elevi, realizați o listă cu două deosebiri și două asemănări între teatrul din Grecia antică și cel din prezent. Vă puteți documenta folosind surse digitale.

Sursa 2 (▼)

Învățăm direct din izvoare istorice

„Jur pe Apollo Vindecătorul, pe Asclepios, pe Hygieea, pe Panaceea și pe toți zeii și zeițele pe care îi iau ca martori, că voi îndeplini acest jurământ și porunca lui, pe cât mă ajută forțele și rațiunea:

[...] Voi folosi tratamentul să-i ajut pe bolnavi după forțele și rațiunea mea, dar niciodată cu gând de daună sau violență. Nici nu voi prescrie niciodată vreo otrăvă cuiva, chiar dacă mi se cere, și nici nu voi da sfat pentru asta [...].”

Jurământul lui Hipocrat

- Menționează un angajament pe care medicii și-l asumă, prin acest jurământ.

STUDIU Amintește-ți care era cel mai important dintre zeii grecilor.

DE CAZ

Orașele grecești închinau zeilor protectori anumite sărbători, prin cântece, dansuri, sacrificii rituale și **întreceri sportive**. Acestea erau evenimente la care participa doar comunitatea locală.

Existau însă și evenimente destinate tuturor grecilor, inclusiv celor din colonii. Cel mai important dintre acestea era Jocurile Olimpice, închinat lui Zeus „Olimpianul” („cel Slăvit”).

Grecii numărau anii începând de la primele Jocuri Olimpice (776 î.H.). Cuvântul „**Olimpiadă**” desemna intervalul de **patru ani**, dintre jocuri. Evenimentul sportiv dura **cinci zile**, din care prima zi era rezervată înscrierii sportivilor care doreau să concureze, iar ultima, **premierii** învingătorilor. Probele erau alergările, luptele libere, lupta cu pumnii (boxul), *pentatlonul* și cursele de care.

În cea mai importantă probă, pentatlonul, concurenții încercau să se dovedească cei mai buni la cinci întreceri: alergarea, aruncarea discului, aruncarea suliței, săritura în lungime și luptele.

Câștigătorii primeau o cunună din ramuri de măslin și o cupă cu ulei din livada sacră a templului zeiței Atena. Însă, cel mai important, deveneau faimoși. Sensul religios al jocurilor era foarte important; în timpul lor, erau sacrificați 100 de boi în cinstea lui Zeus.

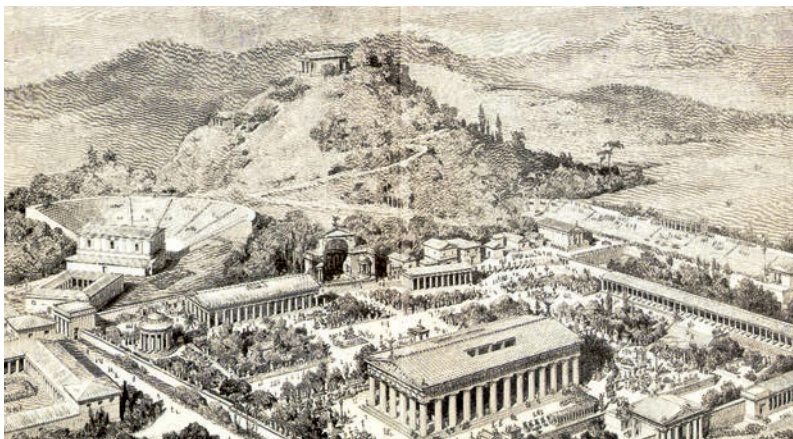
Cât timp se desfășurau Jocurile Olimpice, grecii **încetau războaiele** dintre ei. Uneori le reluau după încheierea jocurilor, alteori pacea era mai durabilă.

Jocurile Olimpice au fost interzise în sec. IV d.H., de către împăratul roman creștin Teodosios cel Mare. Au fost reluate în Epoca Modernă, fără a fi păstrată latura religioasă a acestora.

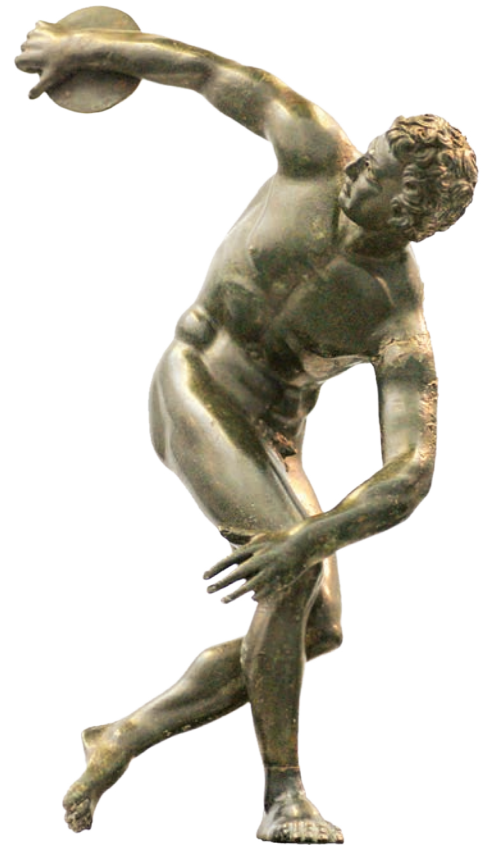
Sursa 2 (▼) Reconstituire a Templului lui Zeus din Olimpia

La Olimpia aveau loc Jocurile Olimpice, pe terenurile amenajate în jurul templului.

- De ce crezi că se încheia pacea între cetățile grecești în timpul Jocurilor Olimpice?

Jocurile Olimpice

Sursa 1 (▲) Discobolul, copie a celebrei sculpturi din bronz a lui Myron (sec. V î.H.), care s-a pierdut

Aruncarea discului era una dintre probele pentatlonului.

- Numește o probă sportivă din zilele noastre care seamănă cu aruncarea discului.

APLICAȚIE

EXPRIMĂ-ȚI OPINIA!

Deviza Jocurilor Olimpice antice, păstrată și pentru Jocurile Olimpice moderne, este „Mai rapid, mai înalt, mai puternic!” („Citius, altius, fortius”).

Care crezi că este semnificația acestor cuvinte?

Mai este valabilă în zilele noastre? Argumentează opinia.

Recapitulare

Printează această fișă din manualul digital. După ce o completezi, o poți adăuga la portofoliul personal.

Completează spațiile libere cu expresiile și cuvintele potrivite din lista de mai jos.

Civilizația greacă a luat naștere în Peninsula ____ și în insulele din Marea Egee. Relieful de aici este predominant _____. Ocupațiile grecilor erau ____ (înlesnit de accesul la mare), meșteșugurile și agricultura. Erau cultivate cereale, viță-de-vie și _____. Între meșteșuguri, un rol important îl avea _____. Forma de organizare a grecilor a fost _____, care era un oraș-stat independent economic și politic.

În cadrul orașelor grecești, cele mai importante erau zona sacră, numită _____, și piața publică, numită _____.

În sec. VIII-V î.H. a avut loc procesul de colonizare. Cauzele colonizării au fost insuficiența _____, înmulțirea populației și oportunitatea de a face comerț cu alte _____.

Dintre cetățile grecești, cele mai importante erau Sparta și Atena. Sparta avea o foarte bună organizare _____. Cetățenii Spartei se ocupau doar cu _____, lăsând pe seama străinilor și a sclavilor ocupațiile productive. Educația copiilor spartani se baza pe _____ militare. Atena a fost cea mai importantă dintre cetățile grecești.

El a cucerit Imperiul _____ formând, la rândul său, un imperiu. Între culturile greacă, persană și egipteană s-a realizat o sinteză, rezultând o cultură nouă, numită _____.

Civilizația greacă și-a pus amprenta asupra civilizației universale, fiind cea mai strălucitoare dintre civilizațiile antice. În arhitectura greacă s-au manifestat trei stiluri: doric, _____ și corintic.

Grecii au fost creatorii _____ și ai multora dintre științele de astăzi. Primul istoric a fost grecul _____. Tot grecii au inițiat Jocurile _____.

După mai multe reorganizări, în Atena a fost instaurat un regim politic _____. Atenienii iubeau arta, _____ și oratoria. Copiii atenieni erau educați în _____ unde învățau să scrie, să citească, să recite versuri și să socotească. Cele mai importante războaie ale grecilor au fost cele cu perșii (războaiele _____) și războiul peloponeziac. Cele mai importante bătălii cu perșii au fost la _____, Termopile, Salamina și Plateea. Grecii au câștigat războiul datorită faptului că și-au unit eforturile.

Războiul peloponeziac a avut loc între Sparta și Atena, fiecare având aliați în rândul cetățenilor grecești. Câștigătoare a fost _____, însă întreaga lume greacă a ieșit slăbită din acest conflict. Ca urmare, cetățile grecești au intrat sub dominația _____, conduși de Filip al II-lea.

Fiul său, Alexandru Macedon, a fost un conducător excepțional.

Listă de cuvinte și expresii

acropolă	comerț	Herodot	măslini	olăritul	popoare	teatrul
agora	democratic	ionic	medice	Olimpice	războiul	terenuri
antrenamente	elenistică	macedoneni'	militară	Persan	școli	
Balcanică	filosofia	Maraton	muntos	polisul	Sparta	

Am completat corect ____ spații libere, din totalul de 26.

Axă cronologică a Greciei Antice

Test

La finalul unității de învățare, tipărește această pagină din manualul digital și rezolvă cerințele. Verifică răspunsurile în varianta digitală a manualului. Completează fișa de observare de la începutul manualului pentru unitatea aceasta. Adu-gă fișa și testul la portofoliul tău.

Organizează

I. Ordonează cronologic următoarele evenimente:

- Războiul peloponeziac;
- Războaiele medice;
- Prima ediție a Jocurilor Olimpice;
- Războiul Troian;
- Crearea Imperiului Macedonean.

II. Recunoaște și scrie pe caiet denumirea stilului arhitectonic căruia îi aparțin capitellurile din imagine:

Spune-ți părerea

Ce crezi despre educația copiilor în Sparta și Atena? În care dintre cele două cetăți ți-ar fi plăcut să te naști și să fii educat? Argumentează alegerea.

Aplică

I. Indică pe harta alăturată, cu aproximație, locurile unde sunt situate Atena și Sparta.

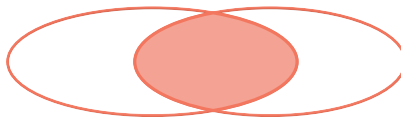
II. Alcătuieste o descriere a războaielor medice, folosind planul de mai jos:

- Precizează secolul în care s-au desfășurat evenimentele.
- Menționează rivalii aflați în război.
- Precizează care au fost principalele evenimente din timpul războaielor.
- Numește două personalități implicate și funcția/calitatea acestora.
- Precizează învingătorul.

III. Completează diagrama cu termenii enumerați, astfel încât să reiasă asemănările și deosebirile dintre Atena și Sparta:

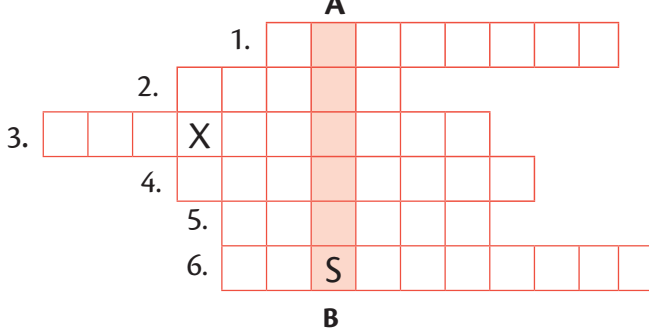
- democrația;
- austeritatea;
- limba;
- marea;
- monarhia;
- oratoria;
- războiul;
- religia;
- știința;
- uscatul.

Atena Asemănări Sparta

IV. Completează rebusul, folosind definițiile de mai jos. Veți afla pe coloana A-B numele unui mare sculptor grec.

- Zeița frumuseții
- Stil arhitectonic din epoca clasică
- Autor al sculpturii *Venus din Milo*
- Stil arhitectonic din epoca elenistică
- Artă interpretată de actori
- Sculptură a lui Myron care reprezintă un atlet aruncător al discului

AUTOEVALUARE	SUBIECT	ORGANIZEAZĂ: 50 de puncte	SPUNE-ȚI PĂREREA: 10 puncte	APLICĂ: 30 de puncte	OFICIU: 10 puncte
Punctaj maxim		I. 5 x 2 = 10 puncte II. 3 x 6 = 18 III. 10 x 1 = 10 IV. 6 x 2 = 12	10 puncte	2 x 5 = 10 puncte 5 x 4 = 20 de puncte	
Punctajul tău					TOTAL:

Unitatea Lumea romană

5

Forul roman. Arcul de triumf al lui Septimius Severus (stânga), ruinele templului lui Saturn (dreapta)

Arcul de triumf al lui Constantin cel Mare și Colosseumul

În această unitate vei învăța:

- Cum s-a născut „Cetatea Eternă”
- Cum au creat romanii un mare imperiu
- Despre viața cotidiană, armata, religia, orașele romane

Proiectul unității

Folosind surse clasice sau digitale, realizați un proiect cu tema „Turist în orașul Roma. Monumente construite în Antichitate ce pot fi văzute și în zilele noastre”. Citiți cu atenție instrucțiunile de la pagina 9 privind realizarea unui proiect.

Fondarea Romei

Amintește-ți câteva realizări ale romanilor, despre care ai învățat în clasa a IV-a.

Legenda întemeierii Romei

Romanii credeau că cetatea lor, de care erau foarte mândri, a fost întemeiată de gemenii **Romulus** și **Remus**, alăptați de o lupoaică.

Aceștia ar fi fost fiii zeului **Marte** și ai Rheeli Silvia, fiica regelui Numitor din Alba Longa.

Rhea Silvia i-ar fi născut pe cei doi gemeni în închisoare, deoarece tatăl ei fusese înlăturat de pe tron de fratele său, Amulius. Temându-se că într-o bună zi o să-i ia tronul, Amulius a poruncit să fie omorâți cei doi copii. Ostașului căruia i-a fost încredințată această sarcină i s-a făcut însă milă de copii și i-a abandonat într-un coș, pe malul fluviului **Tibru**.

Alăptați de o lupoaică ce-și pierduse puii, gemenii au fost găsiți de un păstor, Faustulus, care i-a crescut ca pe fiii săi. Gemenii au devenit doi tineri puternici și curajoși. După ce au aflat de la Faustulus cine sunt de fapt, ei l-au repus pe bunicul lor, Numitor, pe tronul cetății Alba Longa.

Deoarece cetatea era aglomerată, au primit de la rege permisiunea și sprijinul pentru a construi, alături de alți tineri din Alba Longa și din împrejurimi, o nouă cetate, pe locul unde au fost alăptați de lupoaică.

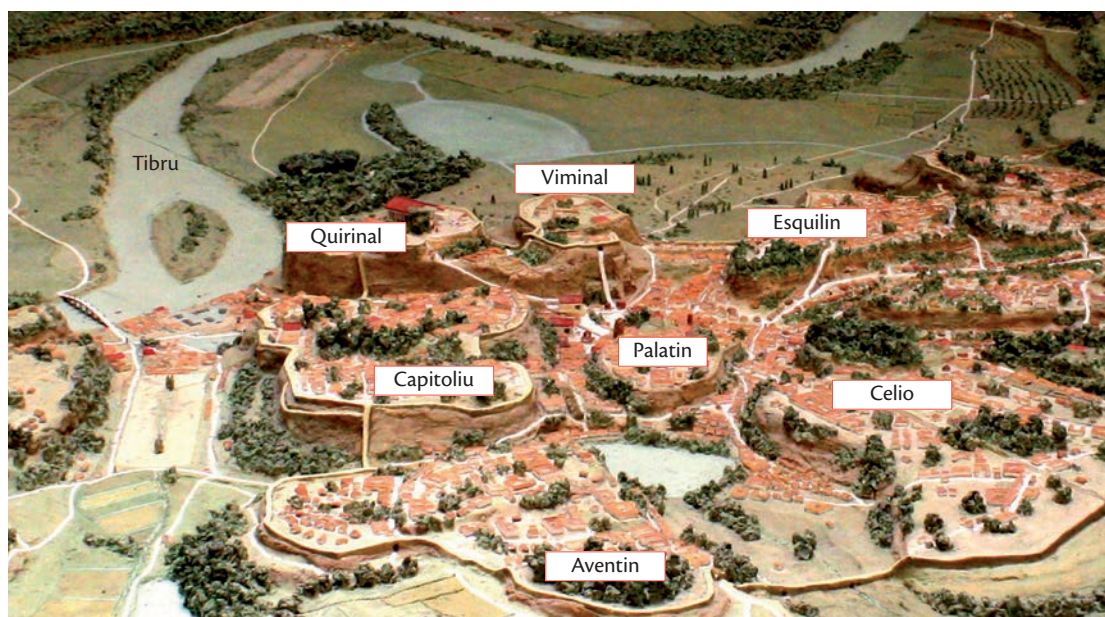
A fost construită astfel Roma, însă între cei doi frați a izbucnit un conflict în momentul în care s-a pus problema cine să fie rege. Au consultat voința zeilor, cu ajutorul preoților **auguri**. Remus a pierdut, deoarece a văzut pe cer doar șase vulturi, iar fratele său, 12. Romulus a devenit primul rege al Romei.

Sursa 1 (▲) *Lupoaica cu puii – simbol al civilizației romane*

Legenda întemeierii Romei a influențat spiritul romanilor. Convinși că primul lor rege a fost fiul zeului Marte și că laptele lupoaicei a contribuit la vigoarea neamului lor, romanii au devenit mari războinici și cuceritori.

În cinstea originilor legendare, au ridicat numeroase statui care reprezentau lupoaica alăptându-i pe cei doi gemeni.

Sursa 2 (◀) *Cele 7 coline pe care s-a format Roma*

1. Numiți cele 7 coline ale Romei.
2. Precizați numele colinei situate în partea centrală.

Adevărul istoric

Cercetările arheologice au confirmat unele informații din legenda întemeierii Romei, între care și faptul că orașul a fost construit în jurul anului 753 î.H. Peninsula Italică era locuită în sec. VIII î.H. de mai multe neamuri, unele înrudite între ele. Poporul roman s-a format prin contribuția **latinilor**, a **sabinilor** și a **etruscilor**.

Romulus, primul rege al Romei, a fost urmat la conducere de alți 6 regi, până în anul 509 î.H., când s-a schimbat organizarea cetății. În acest timp cetatea a crescut, întinzându-se pe 7 coline. A fost înconjurată cu un zid puternic, iar în centrul orașului a fost amenajat forul.

Importanța civilizației romane

Civilizația Romei antice stă la baza civilizației europene, alături de cea a Greciei. Romanii au contribuit la organizarea politică și administrativă, la sistemul juridic, în artă, literatură și organizare militară. Multe limbi europene de astăzi, inclusiv limba română, s-au născut prin evoluția limbii latine – limba romanilor.

Sursa 3 (▲) Forul roman astăzi

Forul era centrul social și politic al orașului, unde se aflau instituții publice, temple, monumente etc.

Sursa 4 (◀) Populațiile din Peninsula Italică în sec. VIII î.H.

Analizează harta pentru a obține informații, urmând pașii de mai jos:

1. Identifică Roma și popoarele învecinate.
2. Stabilește în ce parte a Peninsulei Italice se află Roma și observă distanța la care se află față de mare.
3. Precizează numele poporului care locuia în sudul Peninsulei Italice și în insula Sicilia. Pe baza cunoștințelor din unitatea anterioară, explică prezența acestui popor în aceste locuri.

APLICAȚIE

1. INVESTIGAȚIE. De ce este numită Roma „Cetatea Eternă”?

Urmând indicațiile de la pagina 9, realizați o investigație pentru a afla o explicație a acestui supranume. Porniți prin a calcula cât timp a trecut de la întemeierea cetății până în zilele noastre. În cadrul investigației, utilizați informații din domeniile religiei și artei. Sintetizați concluziile investigației într-o singură frază..

2. JOC DE ROL. Imaginează-ți un dialog cu 8-10 replici între Romulus și Remus, în momentul în care s-a pus problema cine să fie rege. Pentru a intra mai bine în lumea personajelor, citește integral legenda, pe internet.

DICȚIONAR

Auguri = preoți ce preziceau viitorul pe baza unor semne, între care și zborul păsărilor.

Marte = zeul războiului la romani.

Statul roman: expansiunea

Amintește-ți ce populații locuiau în Peninsula Italică.

În primele secole ale existenței sale, Roma s-a dezvoltat și s-a consolidat. Prima formă de organizare a fost **monarhia** (753–509 î.H.). Regele conducea alături de Senat, instituție alcătuită din cei mai de seamă **patricieni** (nobili romani). În această perioadă, cetatea este înconjurată de ziduri puternice, iar populația crește. Se dezvoltă meșteșugurile și comerțul. Însă unii dintre regi au abuzat de puterea lor. De aceea, ultimul rege a fost alungat și s-a decis schimbarea formei de guvernare.

În noul regim, **Republica** (509–27 î.H.), conduceau doi **consuli**, aleși anual de Senat. Ei puteau fi realeși. În caz de război, unul dintre ei primea puteri sporite timp de șase luni, fiind proclamat **dictator**. În perioada Republicii, Roma începe să se extindă, cucerind teritoriile învecinate. Însă romanii nu au fost doar învingători. Ei au pierdut câteva bătălii, în timpul războaielor pentru cucerirea Italiei (sec. IV–II î.H.), în fața samniților și a grecilor, însă de fiecare dată au reușit să revină și să câștige. Puterea romanilor s-a clădit pe tenacitate și organizare militară. În urma înfrângerilor, au învățat să lupte mai organizat și să ridice tabere fortificate.

Cele mai grele războaie au fost însă cele trei **războaie punice**, purtate cu cartaginezii (punii), în sec. III–II î.H. Cea mai mare înfrângere militară din istoria romanilor a avut loc la Cannae, în fața cartaginezilor conduși de Hannibal. Dar, și de această dată, romanii au reușit să se refacă.

Sursa 2 (▼)

Învățăm direct din izvoare istorice

„Neînțelegerile între cele două popoare, urmate de acuzații reciproce, izbucniseră de la sprijinul acordat Tarentului de locuitorii Cartaginei [...] Cartaginezii, deosebit de puternici încă din vechime, și romanii, al căror stat se afla în deplină expansiune, se priveau unii pe alții cu suspiciune. Dorința de a poseda mereu tot mai mult, sădită în sufletele multor oameni, mai ales când toate le merg din plin și, pe de altă parte, neîncrederea îi împinseră spre începerea ostilităților [...] În aparență, lupta părea că se duce pentru Messina și Sicilia, dar, în fapt, fiecare știa că războiul astfel pornit însemna o luptă îndârjită pentru apărarea propriei patrii”.

Cassius Dio, *Istoria romană*
(text scris în jurul anului 200 d.H.)

- Pornind de la textul dat, precizează trei cauze ale izbucnirii conflictului dintre romani și cartaginezi.

În cele din urmă, au distrus Cartagina (146 î.H.) și i-au luat toate teritoriile: nordul Africii, Spania, Sicilia.

Sursa 1 (▲) Expansiunea Romei în Italia

- Analizează harta și identifică adversarii Romei: samniți, Tarent, Cartagina. Care era cel mai îndepărtat, dintre aceștia?

Sursa 3 (◀)
„Furcile caudine”,
gravură, 1890

Învinși la Caudium de samniți, romanii au fost puși

să treacă pe sub furci, în râsetele și strigătele batjocoritoare ale învingătorilor.

APLICAȚIE

APLICAȚIE INTERDISCIPLINARĂ

Descoperă semnificația expresiei „a trece pe sub furcile caudine”, folosită în zilele noastre. Caută pe internet, folosind cuvintele-cheie.

Vei putea folosi expresia la ora de Limba română și în unele situații de comunicare.

Statul roman: apogeul

Amintește-ți „secretele” puterii romane.

Romanii au atins **apogeul** în sec. I î.H.-II d.H.

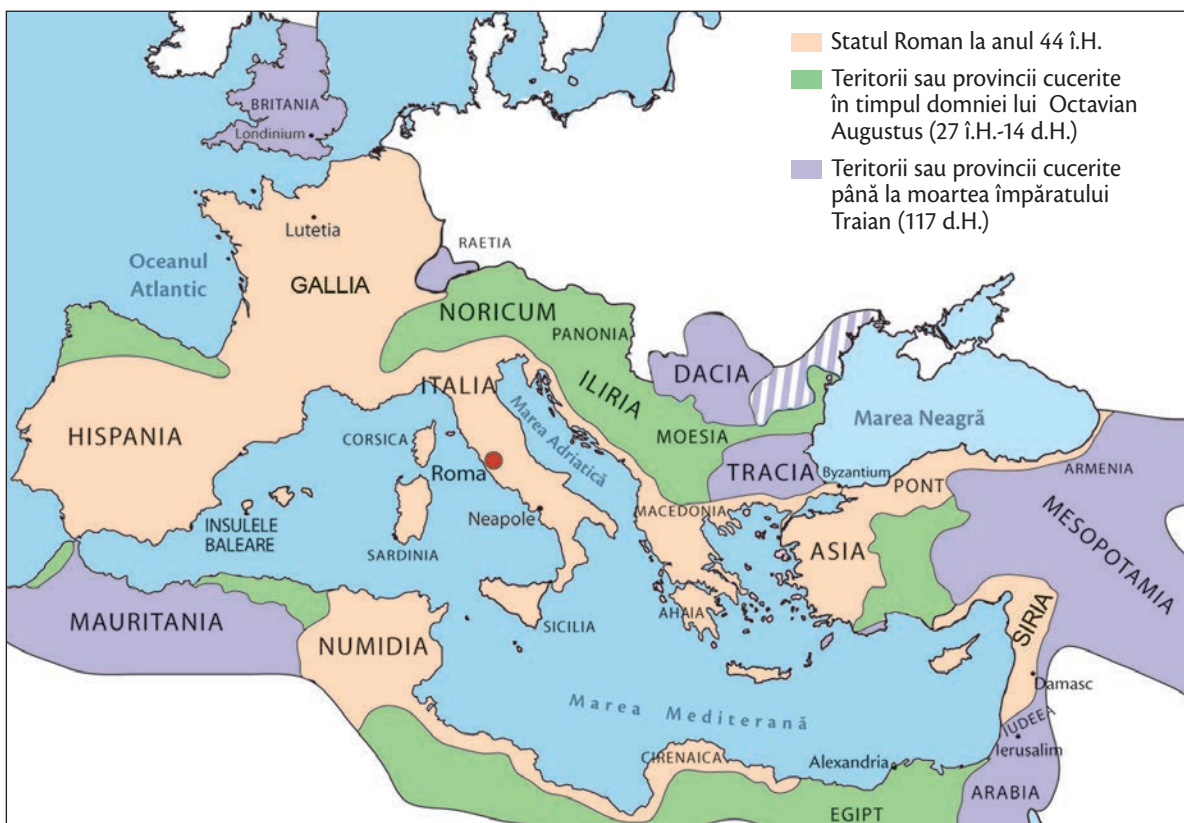
Iulius Cezar a cucerit Gallia și a invadat Britania. Nepotul său (adoptat ca fiu), Octavian Augustus, a integrat Egiptul. Octavian este primul **împărat** roman. El a acumulat toate funcțiile importante din stat, transformând Republica în **Imperiu**. Spre deosebire de consulii din perioada Republicii, care erau aleși anual, împărații păstrau puterea toată viața și o transmiteau fiilor (biologici sau adoptați) formând **dinastii**.

Octavian Augustus a avut o domnie lungă (27 î.H.–14 d.H.) și liniștită, cu puține războaie și cu multe realizări. El a lăsat un sfat scris urmașului său, Tiberiu: granițele imperiului să rămână așa cum sunt, să nu se întreprindă noi cuceriri.

Unul dintre ultimii mari împărați romani a fost **Traian**, în timpul căruia imperiul a atins maxima întindere. El a cucerit Dacia (106 d.H.), o țară bogată în aur și argint, în păduri și terenuri bune pentru agricultură.

În sec. II d.H., Imperiul Roman se întindea din Britania până în Egipt și din Armenia până la Oceanul Atlantic. Provinciile erau legate prin drumuri din piatră. Orașe frumoase și prospere împânzeau imperiul. Informațiile circulau rapid, prin sistemul de poștă. Podurile și apeductele erau adevărate „minuni” ale arhitecturii utilitare.

Realizările civilizației romane îi fascinau pe barbari, iar Imperiul părea indestructibil. Și totuși, el era vulnerabil, așa cum avea să se dovedească în secolele următoare.

Sursa 1 (▶) Harta Imperiului Roman la apogeu (117 d.H.)

- Analizează harta și numește patru dintre ultimele teritorii cucerite de romani.

DICȚIONAR

Apogeu = maximă dezvoltare.
Împărat = conducător al unui imperiu; numele vine de la titlul *imperator*, acordat de romani comandanților militari.

APLICAȚIE

1. DEZBATERE. Imaginați-vă că sunteți patricieni, în Senatul roman. Împărțiți-vă în două grupuri: primul grup va aduce argumente în favoarea pornirii unui nou război de cucerire, celălalt grup va aduce argumente împotriva acestui fapt.

2. Alcătuiți trei enunțuri istorice (câte unul pentru fiecare termen) în care să utilizați cuvintele: *apogeu*, *împărat*, *granițe*.

Statul roman: decăderea și dispariția

Amintește-ți semnificația termenului „barbar”.

Ca în cazul oricărui imperiu din istorie, a urmat **decăderea treptată**, întinsă pe aproape 300 de ani, și dispariția. Primele semne ale decăderii au apărut în sec. III, atunci când au avut loc mai multe **războaie civile**, între **legiuni** care doreau să-și impună propriul comandant la conducerea Imperiului. Profitând de situație, **barbarii** au început să atace pentru a jefui orașele romane. Imperiul începe să renunțe la teritoriile greu de apărat. Este și cazul Daciei, abandonată pentru o mai bună apărare pe linia Dunării.

Unul dintre cei care au încercat să pună capăt crizei a fost împăratul **Dioclețian**. În anul 284 d.H., acesta a decis ca Imperiul să fie condus de doi împărați care să-și împartă rezolvarea problemelor, îndeosebi militare. Unul se ocupa de provinciile din Răsărit, celălalt, de cele din Apus.

În anul 395, împăratul **Teodosios cel Mare** împarte Imperiul celor doi fii ai săi. Deși oficial Imperiul își păstra unitatea, în realitate, s-a **împărțit** definitiv în două: Imperiul Roman de Răsărit, cu capitala la **Constantinopol**, și Imperiul Roman de Apus, cu capitala la **Ravenna**. Cele două imperii vor avea destine diferite.

Imperiul Roman de Apus a fost desființat în anul 476 d.H., când Roma a fost ocupată de barbarii germanici. Însemnele imperiale au fost trimise la Constantinopol. Civilizația romană dispărea, însă o bună parte a ei a supraviețuit și s-a transformat în cadrul altor state: Imperiul Roman de Răsărit (Imperiul Bizantin), Imperiul Carolingian, republicile italiene medievale etc.

Deși grav afectat de invazii, orașul Roma a supraviețuit datorită autorității morale a **Papei**, care își avea aici reședința. Orașul a continuat să fie „Centrul Lumii”, primind și supranumele „Cetatea Eternă”.

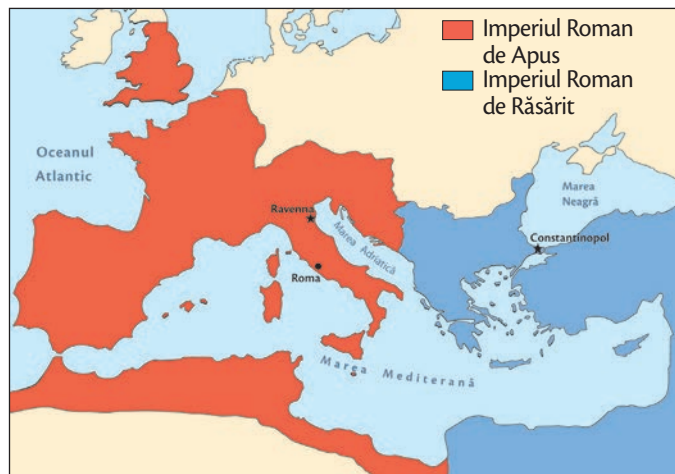

DICTIONAR

legiune = nume dat unităților militare romane

Papa = episcop al Romei, ulterior cap al Bisericii Catolice; se bucura de o mare autoritate morală, inclusiv printre popoarele barbare care, la sfârșitul Antichității, s-au creștinat.

Război civil = război între două armate ale aceluiași stat.

Sursa 1 (▲) Hartă a Imperiului Roman de Apus și a Imperiului Roman de Răsărit (395)

- Observă harta și stabilește în care dintre cele două imperii intrau provinciile locuite de greci.

Sursa 2 (▲) *Genseric jefuiește Roma*, pictură de Karl Briullov, sec. XIX

1. Care dintre cauzele dispariției Imperiului Roman de Apus crezi că este reprezentată în această pictură?
2. Identifică un personaj important reprezentat în pictură.

APLICAȚII

EXPRIMĂ O OPINIE!

Crezi că dispariția Imperiului Roman de Apus putea fi evitată? Dacă răspunsul este „da”, care crezi că erau soluțiile?

STUDIU DE CAZ

Amintește-ți numele unui film istoric în care ai văzut soldați romani.

La începuturile sale, Roma avea ca soldați **oameni simpli**, cu diferite meserii, chemați la luptă în caz de război. Își procurau singuri armele, echipamentul și calul. Ei luptau pentru patria lor, dar nu aveau o pregătire specială ca soldați. Abia în perioada Republicii, începând din sec. II î.H., soldații erau **profesioniști** care primeau un salariu de la stat, hrană, echipament și alte beneficii. Ei se ocupau doar cu antrenamentele și cu războaiele.

Începând cu domnia lui Octavian Augustus, soldații romani nu au mai avut dreptul de a se căsători. Dacă un bărbat era deja înșurat, căsătoria era anulată înainte de a deveni soldat. Abia după „lăsarea la vatră” (încheierea serviciului militar, după 40 de ani) aveau dreptul de a se căsători, primeau pământ și o pensie. Interdicția a fost ridicată după circa 200 de ani, în timpul împăratului Septimius Severus.

- Numește două arme de atac și una de apărare aflate în dotarea unui soldat roman.

Sursa 2 (◀)
Legionarul roman, desen

Armata romană

Sursa 1 (▲) Formație tip „testoasă” (reconstituire)

- Precizează care era scopul acestei formațiuni de luptă. Atacul sau apărarea?

Armata romană era alcătuită din **legiuni**.

O legiune număra circa 5-6 mii de soldați. Fiecare legiune avea 10 cohorte, iar fiecare cohortă avea 6 centurii. Centuriile erau conduse de centurioni (ofițeri), cu diferite ranguri. O centurie avea inițial 100 de soldați, ulterior numărul acestora reducându-se la 60.

Pe parcursul domniei, Augustus a redus numărul legiunilor de la 60 la 28. El considera că Imperiul nu ar trebui să se întindă și mai mult, cucerind alte popoare și teritorii.

Armamentul era compus dintr-o suliță de doi metri, o sabie (*gladius*), pumnalul, arcul și praștia. Pentru apărare, erau echipați cu cască (coif), scut din bronz sau lemn, întărit cu metal, cuită din bronz sau cămașă de zale.

APLICAȚIE

1. APLICAȚIE INTERDISCIPLINARĂ

Pe baza datelor din textul lecției, calculează câți soldați avea, cu aproximație, Imperiul Roman la începutul domniei lui Octavian Augustus. Dar la sfârșitul ei?

2. **EXPRIMĂ-ȚI OPINIA** cu privire la interzicerea căsătoriei pentru soldați. Ce urmare crezi că a avut pentru puterea armatei romane? Dar pentru societatea romană?

Viața cotidiană în lumea romană

Amintește-ți ce loc aveau patricienii în societatea romană.

Romanii erau foarte diferiți între ei, iar viața lor zilnică depindea de vârstă, **categoria socială** din care făceau parte (patrician, **client**, **plebeu** sau sclav), mediul de locuire (în Roma sau la **periferia** Imperiului), genul pe care-l aveau. Totuși, existau și lucruri comune: valorile tradiționale, religia, obiceiurile, sărbătorile.

Valorile tradiționale („virtuțile”) cultivate de romani erau: integritatea morală, înțelepciunea, buna creștere, demnitatea, puterea de a ierta, loialitatea, tenacitatea în a atinge scopurile, hărnicia, pietatea (venerația arătată zeilor), stăpânirea de sine.

Familia era foarte importantă pentru romani. În cadrul ei, rolurile erau clar stabilite.

În familia patriciană, **bărbatul** se ocupa de administrarea averilor: ferme agricole, imobile, bani. Nu se ocupa direct de munca la fermă, ci numea un administrator (*vilicus*) pe care îl controla. Patricianul doar stabila relații de afaceri pentru a-și valorifica producția. Se ocupa și de politică: mergea la ședințele Senatului (dacă era senator) sau în adunarea populară (*curia*). Pentru relaxare, politică și discuții cu prietenii mergea la terme (băile publice romane) sau în for.

Femeile se ocupau de casă și de copii. Dădeau ordine sclavilor din casă, astfel încât să asigure curățenia, hrana, îngrijirea casei (*domus*) și educarea copiilor. În perioada monarhiei și a republicii, autoritatea tatălui asupra soției și copiilor era totală. Însă situațiile de acest fel erau totuși rare. Începând din sec. I î.H., femeile au început să aibă mai multe drepturi, inclusiv de a divorța și de a-și recupera zestrea. Femeile puteau să iasă singure din casă, să meargă în vizite sau la cumpărături, să-și însoțească soțul la ospete sau la festivaluri.

DICȚIONAR

Categorie socială = condiție dată de avere și ocupație.

Client = om liber, însă cu puține bunuri; depindea economic de un patrician.

Curia = adunare populară a cetățenilor dintr-un oraș, sau a unui trib (în Roma monarhică); într-un anumit sens, și Senatul era considerat o curie.

Oratoria = arta de a ține discursuri publice, vorbind frumos și convingător.

Periferie = margine.

Plebeu = la origine, străin așezat pe lângă Roma; se putea ocupa cu un meșteșug sau cu negoțul.

- Menționează o asemănare și o deosebire între obiceiurile femeilor romane și cele ale femeilor din zilele noastre.

Sursa 1 (▲) Împăratul roman Hadrian (117–138 d.H.), bust din marmură descoperit în ruinele unui templu din Grecia; aflat azi la Muzeul Național din Atena

El este cel care a introdus „moda bărbii” în Roma antică, în sec. II d.H.

Sursa 2 (▲) Portretul unei tinere femei romane, sec. II d.H. Muzeul Vechi, Berlin

Femeile romane purtau bijuterii, foloseau ulei de migdale amestecat cu funingine pentru a evidenția sprâncenele și ochii, drojdie de vin pentru buze mai roșii. Praful de cretă era utilizat pentru a acoperi riduri, pistrii sau alunițe.

Educația

Educația copiilor avea ca scop însușirea unor deprinderi și cunoștințe practice și integrarea în societate. Majoritatea copiilor cetățenilor romani mergea la școală.

Școala primară dura de la 7 la 12 ani. Un dascăl de profesie (*Iudi magister*), plătit de părinți, îi învăța pe copii să scrie, să citească și să socotească, să repete pe de rost și să recite texte literare. Familiile bogate nu își trimiteau copiii la școala populară, ci îi încredințau unui pedagog, de obicei un sclav al casei specializat în educarea copiilor. Doar puțini copii continuau să studieze și după 12 ani. Cei care o făceau învățau limbile latină și greacă, studiau scrierile autorilor clasici și **oratoria**.

La împlinirea vârstei de 17 ani, tânărul era dus în for unde era înscris pe listele cetățenilor și primea *toga virila* (toga bărbătească). Obținea dreptul de a se căsători, de a vota și de a face serviciul militar.

Sursa 3 (▶) Viața la Roma (reconstituire)

1. Numește un mijloc de transport folosit de romani.
2. Identifică patru mărfuri vândute în magazinele romane.

APLICAȚIE

1. JOC DE ROL. Simulați în clasă jocul „de-a senatorii”. Imaginați-vă că în Senat se discută despre educația copiilor romani. Ce măsuri ați propune?

2. DIAGRAMĂ ASEMĂNĂRI/DIFERENȚE

Pe baza informațiilor din textul lecției, stabiliți două asemănări și două deosebiri între viața copiilor romani și a celor din zilele noastre.

STUDIU Amintește-ți care era rolul forului în orașul roman.

DE CAZ

Orașele romane erau legate între ele de o **rețea de drumuri** foarte bune, unele practicabile încă. Cele peste o mie de orașe din Imperiul Roman aveau anumite elemente caracteristice: ziduri și turnuri de apărare, temple închinat zeilor, canalizare, apeducte care le alimentau cu apă, terme, for. Cele mai importante orașe, capitalele provinciilor, aveau amfiteatre pentru jocuri (lupte între gladiatori și alte spectacole).

Însă toate orașele provinciale păleau în fața frumuseții și grandorii Romei. Înfrumusețată, rând pe rând, de regi, consuli și împărați, **Roma** era supranumită *Caput mundi* („Capătul Lumii”), *ombilicus mundi* („Centrul Lumii”) sau, pur și simplu, *L'Urbs* („Orașul”). Se spunea că „toate drumurile duc la Roma”. Alte denumiri aveau în vedere amplasarea orașului („Orașul celor șapte coline”) sau caracterul peren al acestuia („Cetatea Eternă”).

Sursa 1 (▲) Apeductul din Segovia (provincia romană Hispania)

Apa circula printr-o conductă situată în partea cea mai de sus a construcției.

Conducta era astfel înclinată încât apa să se scurgă cu viteză potrivită.

Lung de 15 km, cu o înălțime maximă de 29 de metri (în zona din imagine), construit din piatră, fără mortar, apeductul a alimentat orașul Segovia cu apă, neîntrerupt, din jurul anului 100 d.H., când a fost construit, până în 1884.

- Calculează cât timp a funcționat apeductul.

Orașul și monumentele publice

Forul roman era centrul social și politic al Romei și, totodată, zona cea mai frumoasă. Aici se înălțau temple grandioase, clădirea Senatului și ale diferitelor curii, clădiri cu rol administrativ și juridic.

Oamenii veneau aici pentru a face cumpărături, pentru a afla noile **legi**, pentru a discuta politică și afaceri. A fost construit începând cu sec. VI î.H., pe locul unei mlaștini care separa colinele Palatin și Capitoliu.

Mulți conducători romani s-au simțit datori să contribuie la înfrumusețarea acestuia, astfel încât a devenit cu adevărat o culme a rafinamentului artistic.

În **Circus Maximus** (Cercul cel Mare) încăpeau cca **250 000 de spectatori** (un sfert din populația Romei în perioada imperială). Avea peste 600 de metri lungime și aproape 200 de metri lățime.

Circus Maximus a început să fie utilizat încă din sec. VI î.H. A fost mărit și amenajat de Cezar și de o serie de împărați. Ultima cursă cu carele trase de cai a avut loc în anul 549 d.H. Ulterior a fost abandonat, iar marmura și materialele sale au fost refolosite pentru diferite construcții.

Sursa 2 (▲) Centrul Romei antice, sec. sec. IV d.H. (reconstituire)

Termele erau locurile preferate ale romanilor. Aici mergeau pentru a face baie, însă tot aici socializau, încheiau afaceri, își făceau prieteni noi. Puteau face masaj, exerciții fizice, puteau servi masa, se puteau tunde. Unele terme aveau **biblioteci**.

Realizări arhitectonice excepționale, termele aveau un sistem de încălzire prin podea și pereți, deosebit de ingenios. Acesta permitea încălzirea apei din *caldarium* (bazin cu apă caldă), *tepidarium* (bazin cu apă călduță). Există și un bazin cu apă rece (*frigidarium*), pentru înviore.

Termele erau decorate cu mozaicuri, fresce, coloane din marmură de cea mai bună calitate. În Roma erau și terme pentru oameni bogați, și unele, mai modeste, pentru cei mai săraci.

În general, femeile mergeau la terme dimineața, iar bărbații, după-amiaza.

Cele mai vestite terme din Roma au fost cele construite de împăratul Caracalla. Acestea acopereau o suprafață cât două terenuri de fotbal. Au fost concepute pentru a servi 1 600 de persoane, însă deseori publicul era mai numeros.

APLICAȚIE

JOC DE ROL Azi aveți șansa de a „ieși” în oraș. Aveți de ales între *Colosseum*, *Circus Maximus*, *Termele lui Caracalla* și *Forul roman*. Formați patru grupuri.

Fiecare grup va „vizita” doar unul dintre obiective. La sfârșit, un purtător de cuvânt din fiecare grup va povesti, în fața clasei, experiența „trăită”. Documentați-vă folosind informațiile din lecție și, după caz, cărți din biblioteca școlii sau surse digitale.

STUDIU

DE
CAZ

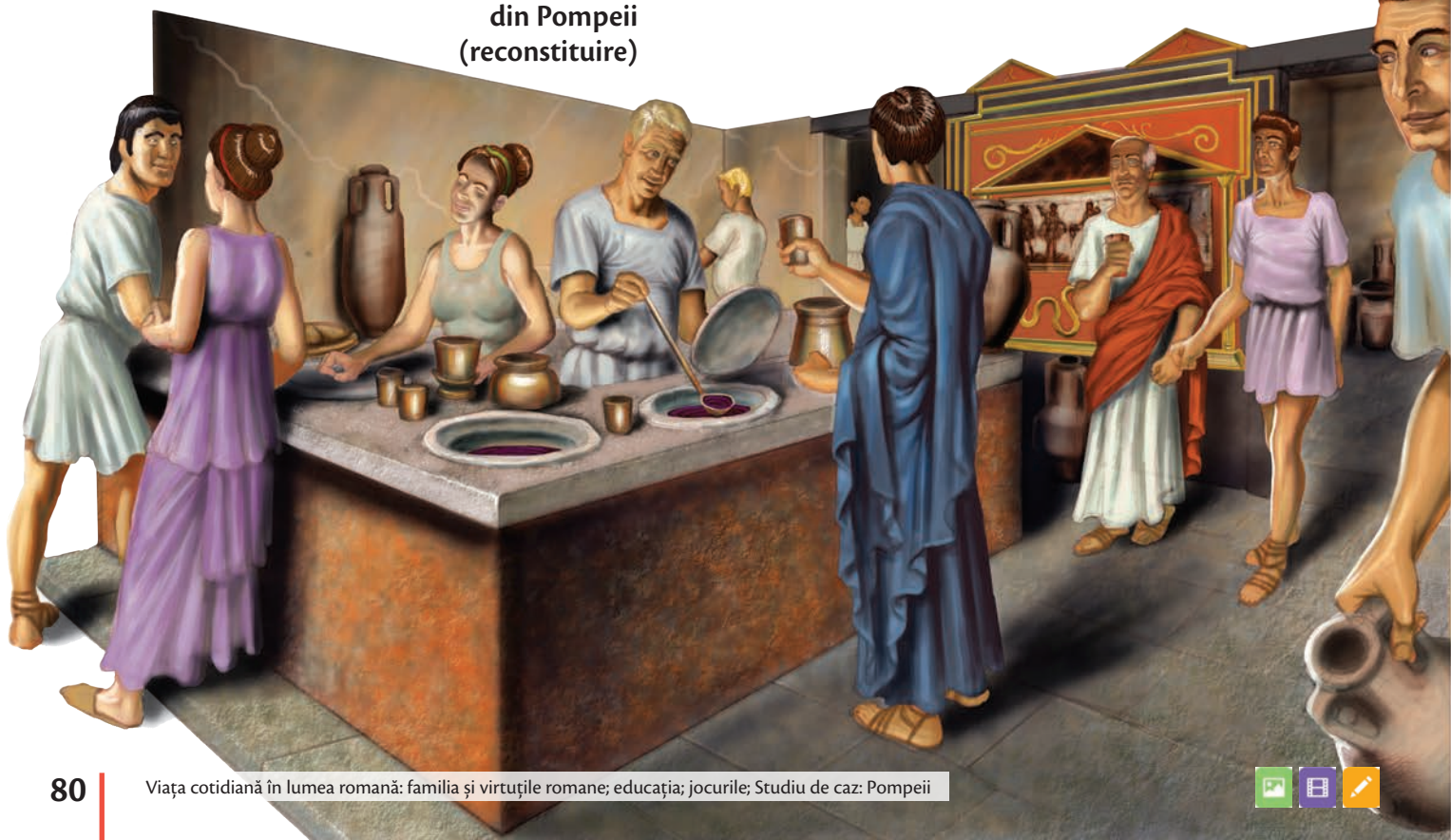
Ce știi despre orașul roman Pompeii, situat la poalele muntelui Vezuviu?

Orașul Pompeii era situat la cca 250 km de Roma. Distanța putea fi parcursă pe uscat sau pe mare. Pe uscat, cu trăsura, în trei zile. Era un oraș în care mulți patricieni romani aveau vile luxoase. Golful Neapolelui se deschidea în fața orașului, oferind o priveliște frumoasă. În spate, maiestuos, muntele vulcanic Vezuviu.

În anul 79 d.H., **vulcanul Vezuviu** a erupt, acoperind Pompeii cu cenușă și resturi vulcanice. Totul s-a petrecut, după unele mărturii, pe 24 august, la prânz, în câteva ore. Locuitorii au simțit inițial un cutremur violent, apoi au auzit un tunet înspăimântător și au văzut străfulgerări de foc. Din vârful muntelui s-a ridicat un nor uriaș de fum și cenușă care s-a lăsat peste oraș, acoperindu-l. Mulți oameni nu au avut timp să fugă. Au murit asfixiați de gaze fierbinți și toxice și de cenușa care s-a așezat peste ei și peste casele lor.

Pentru istorici, Pompeii reprezintă un izvor foarte important de informații despre civilizația romană, deoarece clădirile, obiectele, picturile au fost foarte bine conservate sub stratul de cenușă vulcanică.

Sursa 2 (▼) Local
din Pompeii
(reconstituire)

Sursa 1 (▲) Local din Pompeii, descoperit
de arheologi (fotografie din zilele noastre)

Unii istorici au estimat la circa 200 numărul localurilor de tip restaurant din oraș, ceea ce însemna unul la fiecare 60 de persoane, orașul având circa 12 000 de locuitori. Probabil orașul era vizitat de un număr foarte mare de străini.

APLICAȚIE

Ești ghid pentru un grup de turiști veniți să viziteze ruinele orașului antic Pompeii. Alcătuiește o fișă de o pagină cu cele mai importante informații pe care dorești să le transmiți vizitatorilor.

STUDIU

Amintește-ți care erau principalele distracții ale romanilor.

DE CAZ

Spre deosebire de greci, care iubeau jocurile sportive și teatrul, romanii preferau confruntările dure, adesea sângeroase, dintre gladiatori.

Gladiatorii erau, de obicei, sclavi care luptau între ei sau cu fiarele sălbatice, pentru distracția publicului. Dacă la început luptele erau individuale și simple, spectacolele au evoluat în timp, ajungându-se la adevărate bătălii, cu arme și strategii variate. La cererea împăraților, erau „montate” spectacole care reconstituiau bătălii celebre din trecutul Romei.

Deși cinematografia a transmis imaginea unor lupte foarte sângeroase, în care mureau foarte mulți oameni, în realitate nu era așa. Puțini gladiatori mureau în lupte. Erau antrenați să nu-și aplice lovituri mortale. Cumpărarea, întreținerea, antrenarea unui gladiator îl costau foarte mult pe proprietarul lui și orice pierdere trebuia compensată în bani.

Amfiteatre pentru lupte existau în majoritatea orașelor-reședințe de provincii, însă cel mai mare și mai cunoscut este Amfiteatrul Flavian (**Colosseum**) din Roma. Construit în perioada 73–80 d.H., la inițiativa împăratului Vespasian, amfiteatrul putea găzdui peste 50 000 de spectatori. Aceștia erau apărați de soare sau ploaie de o copertină retractabilă.

Sursa 2 (▲) Secutorul Astyanax învingându-l pe retiarul Kalendio, mozaic din sec. III d.H., Muzeul Național din Madrid

Existau peste 10 tipuri de gladiatori, în funcție de armele cu care luptau. Retiarul lupta cu un trident, o plasă și un pumnal. Secutorul avea coif, scut și o spadă.

- De unde crezi că vine numele „gladiator”?

APLICAȚII

1. DEZBATERE cu tema „Interzicerea luptelor dintre gladiatori”. Împăratul Constantin cel Mare a interzis, în sec. IV, luptele dintre gladiatori. Erau considerate imorale, neconforme cu credința creștină care câștiga tot mai mulți adepți. Împărțiți în două grupe, aduceți argumente pentru sau împotriva acestei măsuri.

Colosseum și gladiatorii

Sursa 1 (▲) Amfiteatrul Flavian (**Colosseum**) astăzi

Accesul se făcea prin 80 de intrări, pentru a se evita aglomerația. Spectatorii primeau bilete sub formă de bucăți de ceramică pe care era indicată secțiunea și rândul unde trebuiau să se așeze.

Sursa 3 (▲) Sistemul de coridoare de sub arena Colosseumului

Acestea permiteau accesul animalelor sălbatice și al luptătorilor.

2. INVESTIGAȚIE.

Folosind surse digitale (documentare, articole etc.), realizați o investigație privind luptele dintre gladiatori. Erau ele așa cum sunt prezentate în filmele artistice? Oferiți un răspuns la această întrebare și, eventual, stabiliți o listă cu asemănări și diferențe. Urmați instrucțiunile de la pagina 9 referitoare la realizarea unei investigații.

Zeii și templele romanilor

STUDIU Amintește-ți care erau virtuțile romane. Pietatea se număra printre ele?

**DE
CAZ**

Religia romanilor era **politeistă**, asemănătoare cu a grecilor. La începutul istoriei lor, romanii își imaginau zeii ca puteri spirituale, fără a le atribui o înfățișare anume. După contactul cu civilizația greacă au început să-și reprezinte zeii sub diferite înfățișări.

Cel mai important zeu era **Jupiter Optimus Maximus** („cel mai bun și cel mai mare”), zeul luminii și tatăl zeilor, stăpânul fulgerului și al tunetului, căruia i se înălțau **temple** în toate orașele romane. În funcție de ocupație, vârstă, gen, diferite nevoi, romanii se închinau unei multitudini de zeițăi.

Cele mai importante erau: **Junona**, soția lui Jupiter, zeița nașterilor și a căsătoriilor, **Saturn**, zeul muncilor agricole, care aducea roadele pământului, **Venus**, zeița fertilității, dragostei și frumuseții, **Marte**, zeul renașterii naturii și al războiului, **Minerva**, zeița înțelepciunii, **Neptun**, zeul mărilor, **Vulcanus**, zeul focului și al meșteșugurilor, **Mercur**, zeul comerțului și al călătoriilor, **Pluto**, zeul morților, **Apollo**, zeul vindecărilor, al profesiilor și inspirației artistice, **Vesta**, zeița fecioară, protectoarea focului din cămin și a căminului.

În casele romanilor pioși exista un **altar** sau un colț sacru unde se înălțau rugăciunile către **lari** (zeii casei) și ceilalți zei importanți.

Sursa 1 (▲) Pantheonul din Roma, templu închinat tuturor zeilor (reconstituire)

Ridicat în sec. I î.H., a fost refăcut și i s-a adăugat cupola în vremea împăratului Hadrian (sec. II d.H.).

Structura sa arhitectonică este până astăzi intactă, fiind cel mai bine conservată construcție antică. În Antichitate era împodobit, pe exterior, cu numeroase mozaicuri și fresce.

Elementul caracteristic este cupola din beton, cu un diametru de 43 de metri.

De obicei, romanii construiau temple în onoarea unui singur zeu. Însă acest templu este unic și prin faptul că a fost închinat tuturor zeilor. În fiecare fridă din interiorul templului se afla statuia unui zeu roman.

Sursa 2 (▲) Pantheonul din Roma

APLICAȚIE

PORTOFOLIU. Realizează o colecție de imagini cu temple ale zeițăilor romane mai importante.

Folosește surse online, introducând în motorul de căutare cuvinte după modelul: „Templul lui Jupiter”. Caută cel puțin o imagine a unui templu pentru fiecare zeițate menționată în textul lecției.

STUDIU DE CAZ

Creștinismul

Amintește-ți cum se numea zona locuită de evrei, în Antichitate.

Religia creștină a apărut în urmă cu aproximativ două mii de ani, în Iudeea, teritoriu aflat la acea dată în componența Imperiului Roman. Un om pe nume **Iisus** a fost răstignit pe cruce la Ierusalim și, conform mărturiei ucenicilor săi, a înviat după trei zile.

Creștinii îl consideră Fiul lui Dumnezeu și Unsul lui Dumnezeu („Hristos” sau „Mesia”, cel trimis pentru a-i mântui pe oameni). Învățăturile cele mai importante ale lui Iisus sunt dragostea față de Dumnezeu și față de oameni, iertarea celor care ne fac rău, smerenia, milostenia, viața curată, credința în viața de veci. Creștinismul a preluat și cele 10 porunci ale evreilor.

Apariția și **răspândirea creștinismului** au produs o mare schimbare în societatea romană. Creștinismul era religia unui singur Dumnezeu și nu făcea deosebire între oameni, considerând că toți sunt egali: bogații și săracii, patricienii și sclavii, romanii și barbarii, femeile și bărbații.

Aceste lucruri nu au fost la început acceptate de către romanii din clasele superioare. În plus, creștinii refuzau să se închine la zeii tradiționali și să-i considere pe împărați zei. De aceea, creștinii erau învinuiți pentru epidemiile, dezastrelor naturale, înfrângerile în războaie. Ca urmare, creștinii au suferit în primele secole mari persecuții, fiind obligați să-și practice religia în ascuns.

În ciuda acestor prigoniri, numărul creștinilor a crescut. De partea noii religii au trecut treptat patricieni și oameni influenți. O schimbare radicală a avut loc în urma **Edictului de la Milano** (313), decret prin care împăratul **Constantin cel Mare** acorda creștinismului statutul de religie oficială, egală cu religia tradițională romană. Creștinismul devine singura religie oficială sub împăratul Teodosios cel Mare (392), care interzice cultele păgâne și Jocurile Olimpice.

Un rol istoric important l-au avut conducătorii comunităților creștine (numiți „episcopi”) din Roma și Constantinopol. **Episcopul Romei (Papa)** a devenit conducătorul orașului după dispariția Imperiului Roman de Apus, precum și, mai târziu, al comunităților creștine din centrul și vestul Europei. La rândul lui, episcopul din Constantinopol (numit „**Patriarh**”) a condus, în Evul Mediu, comunitățile creștine din tot estul Europei.

Între primele schimbări aduse de creștinism societății romane se numără interzicerea luptelor dintre gladiatori și a transformării datornicilor în sclavi, îmbunătățirea condiției sclavilor și a femeilor, apariția unor instituții de binefacere pentru săraci: spitale, azile, orfelinate.

Sursa 1 (▲) Martirii creștini. Ultima rugăciune. Pictură de Jean Leon Gerome, din sec. XIX, reprezentând persecuțiile anticreștine din sec. I-III.

- Cum explici faptul că, în ciuda persecuțiilor, numărul creștinilor a crescut?

Sursa 2 (◀) Catacombele lui Calixtus, de lângă Roma

Catacombele erau, de fapt, cimitire subterane, săpate în stâncă. Creștinii se ascundeau aici în perioada persecuțiilor, pentru a se ruga.

Romanizarea

Amintește-ți numele unor popoare cucerite de romani.

Drumurile romane și marea asigurau **comunicarea** dintre Roma, capitala Imperiului, și toate provinciile. Pe aceste căi circulau negustori cu mărfuri, legiuni, persoane care călătoreau în diferite scopuri. Acestea răspândeau invenții, ordine imperiale, legi, diferite scrieri. Un sistem de poștă făcea ca mesajele să circule rapid dintr-o parte în alta a imperiului.

Civilizația romană s-a extins odată cu ocuparea unor noi teritorii. Ea însemna, pe lângă comunicarea în **limba latină**, un anumit mod de a construi orașe și de a locui în ele, o anumită organizare a fermelor agricole, tehnologia exploatarea minelor, știința de a construi drumuri, poduri și apeducte, ziduri de apărare, temple, terme, amfiteatre etc.

Majoritatea popoarelor cucerite au ajuns să admire civilizația romană, care era superioară celei proprii. În două-trei generații, unele popoare cucerite de romani și-au abandonat propria identitate și au adoptat limba, religia, legile, numele romane, modul de viață roman. Acest fenomen, numit **romanizare**, a dus la dispariția unor popoare antice (dacii, galii și altele).

Popoarele care nu s-au romanizat aveau fie o religie mult diferită (evreii), fie o civilizație superioară sau comparabilă cu cea romană (grecii).

Dispariția Imperiului Roman de Apus a determinat o decădere a civilizației, dar nu a însemnat și dispariția numeroasei populații romanice de pe cuprinsul fostului imperiu. Aceasta s-a amestecat cu barbarii migratori așezați între granițele imperiului, formând popoare noi.

Sursa 1 (▲) **Via Appia, drum roman**

Romanii au construit drumuri bune și trainice. Pe unele dintre ele se poate circula și astăzi. *Via Appia* lega Roma de Brundisium și Tarentum din sudul Italiei. Din aceste orașe-porturi se putea lua corabia spre Grecia sau Dalmația și de acolo, mai departe, spre alte zone ale imperiului.

1. Numește materialul din care a fost construit drumul din imagine.
2. Menționează două utilizări posibile ale acestui drum.

Sursa 2 (▲) **Mozaic descoperit într-un oraș roman din Nordul Africii, Muzeul Bardo, Tunisia**

Corabie romană (triremă) care brăzda *Mare Nostrum* (Marea Mediterană, așa cum era numită de romani) sau Marea Neagră.

- Exprimă o opinie. Crezi că circulația intensă pe mare și pe uscat a avut un rol în romanizarea popoarelor cucerite de romani? Argumentează verbal răspunsul tău.

APLICAȚIE

Copiază pe caiet diagrama alăturată. Pe baza informațiilor din textul lecției, o vei completa cu o cauză și o consecință a romanizării.

Recapitulare

Completează spațiile libere cu expresiile și cuvintele potrivite din lista de mai jos.

Roma a luat naștere în sudul peninsulei _____. Primul rege al Romei a fost _____. Din punctul de vedere al organizării, statul roman a trecut de la _____ la _____ în anul 509 î.H. În perioada republicii, romanii și-au extins teritoriul în urma mai multor războaie, între care cele mai importante au fost cu samniții, grecii din Tarent și _____. Un rol important în extinderea Romei l-a avut Iulius Cezar, care a cucerit _____. Categoriile sociale în Roma erau patricienii, clienții, _____ și plebeii. În sec. I î.H., statul roman s-a reorganizat, devenind imperiu.

Primul împărat a fost _____. Extinderea Romei a continuat în perioada imperiului, atingând _____ în sec. II d.H. Unul dintre ultimii mari împărați romani a fost _____, care a cucerit Dacia. Majoritatea popoarelor cucerite au cunoscut un proces de _____.

Forța statului roman, armata, era alcătuită din unități militare numite _____. Viața cotidiană în Roma antică depindea de gen, vârstă și _____. În Roma s-a dezvoltat o adevărată modă a distracțiilor, cele mai importante fiind întrecerile dintre _____ de luptă și luptele dintre _____. Pentru relaxare, romanii mergeau la _____. Religia tradițională a romanilor era _____, iar zeul suprem era _____.

Un alt zeu important pentru romani a fost _____, zeul războiului și al renașterii naturii. În sec. I d.H. a apărut o nouă religie, care a adus schimbări în societatea romană, și anume _____. Treptat, această religie s-a răspândit, iar din anul _____ a avut un statut egal cu al altor religii din imperiu. Imperiul a trecut printr-o criză în secolul al III-lea d.H., care i-a anunțat sfârșitul. În anul 395 a fost împărțit în două, Imperiul Roman de Răsărit și Imperiul Roman de Apus.

Imperiul Roman de Apus a dispărut în anul _____, sub loviturile _____. Civilizația romană s-a remarcat prin organizarea politică și administrativă, sistemul de _____, artă, literatură și organizarea militară. Romanii au fost mari constructori, realizând _____, drumuri, poduri, diverse monumente. Limba romanilor, _____, stă la baza limbilor unor popoare din Europa de astăzi.

Listă de cuvinte și expresii

Am completat corect ____ spații libere, din totalul de 26.

313	barbari	Gallia	latina	monarhie	politeistă	sclavi
476	care	gladiatori	legi	Octavianus	republică	terme
apeducte	cartaginezi	Italice	legiuni	Augustus	romanizare	Traian
apogeu	creștinism	Jupiter	Marte	ocupație	Romulus	

Axă cronologică a Romei antice

Test

La finalul unității de învățare, tipărește această pagină din manualul digital și rezolvă cerințele. Verifică răspunsurile în varianta digitală a manualului. Completează fișa de observare de la începutul manualului pentru unitatea aceasta. Adaugă fișa și testul la portofoliul tău.

Organizează

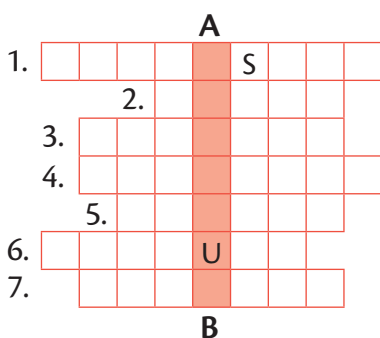
I. Stabilește corespondența dintre coloanele A și B.

A

B

1) Republica	a) 27 î.H.–476 d.H.
2) Monarhia	b) 509–27 î.H.
3) Imperiul	c) 753–509 î.H.

II. Rezolvă pe caiet rebusul de mai jos, pentru a afla pe coloana A-B instituția care lua cele mai importante decizii în perioada republicii:

1. Arenă pentru gladiatori
2. Loc unde romanii se relaxau
3. Popor care i-a trecut pe romani pe sub „furcile caudine”
4. Primul împărat roman
5. Zeul semănăturilor și al agriculturii
6. Unitate militară romană
7. Peninsula unde era situată Roma

Spune-ți părerea

Dacă ai fi fost împăratul Imperiului Roman de Apus în anul 476 d.H., ai fi putut evita dispariția acestuia? Prezintă cel puțin un argument istoric în sprijinul răspunsului tău.

Aplică

I. Alcătuieste o compunere de circa 15-20 de rânduri, cu tema *O zi din viața unui copil roman*, în care să utilizezi și următoarele cuvinte, în ordinea aleasă de tine:

tata, școala, nucile, ludi magister, cercul, strada, jocuri, mama, reguli, acasă.

II. Marchează pe axa cronologică de mai jos următoarele date:

1. 753 î.H. – întemeierea Romei (conform legendei)	4. 395 d.H. – împărțirea Imperiului Roman în Imperiul Roman de Apus și Imperiul Roman de Răsărit
2. 50 î.H. – Cezar cucerește Gallia	5. 476 d.H. – dispariția Imperiului Roman de Apus
3. 106 d.H. – cucerirea Daciei de către Traian	

Anul nașterii lui Hristos

AUTOEVALUARE	SUBIECT	ORGANIZEAZĂ: 50 de puncte	SPUNE-ȚI PĂREREA: 10 puncte	APLICĂ: 30 de puncte	OFICIU: 10 puncte
Punctaj maxim		I. 3 x 3 = 9 puncte II. 7 x 3 = 21 de puncte III. 4 x 2 = 8 puncte IV. 4 x 3 = 12 puncte	10 puncte	I. 10 x 2 = 20 de puncte II. 5 x 2 = 10 puncte	
Punctajul tău					TOTAL:

III. Alcătuieste enunțuri istorice folosind cuvintele:

- a) *for*;
- b) *sclav*;
- c) *centurion*;
- d) *creștinism*.

IV. Stabilește dacă enunțurile de mai jos reprezintă cauze sau consecințe ale dispariției Imperiului Roman de Apus. Găsește-le locul în schema desenată.

- a) atacurile popoarelor migratoare;
- b) decăderea civilizației;
- c) formarea unor noi popoare;
- d) războaiele civile.

Unitatea Geto-dacii

6

Sarmizegetusa Regia; zona sacră

Columna lui Traian, Roma

Detaliu de pe Columna lui Traian, Roma

În această unitate vei învăța:

- Cine au fost geto-dacii
 - Ce rol au avut Burebista și Decebal
- Cum s-au desfășurat războaiele daco-romane

Proiectul unității

Realizați un proiect, individual sau în echipă, despre Sarmizegetusa, capitala regilor daci. Urmați indicațiile de la pagina 9 referitoare la realizarea unui proiect.

Geții și dacii – rânduieii, obiceiuri, credințe

Amintește-ți câteva informații despre geto-daci, dobândite în clasa a IV-a.

Geto-dacii sunt printre cei mai îndepărtați strămoși ai românilor. Ei făceau parte din marele **neam al tracilor**. Deși erau triburi diferite, geții și dacii se asemănau prin limba vorbită. Geții locuiau în Câmpia Română și în Dobrogea, iar dacii, în zona Transilvaniei și a Banatului.

Triburile geto-dacilor au intrat în contact cu alte civilizații, cu care au făcut schimb de mărfuri, invenții și cunoștințe. Dintre vecini, cei mai importanți au fost **grecii** din coloniile de pe țărmul Mării Negre și **romanii**. De la aceste popoare mediteraneene, geto-dacii au preluat probabil scrisul, moneda, roata olarului, cunoștințe în domenii precum metalurgia, ceramica, construcția de cetăți.

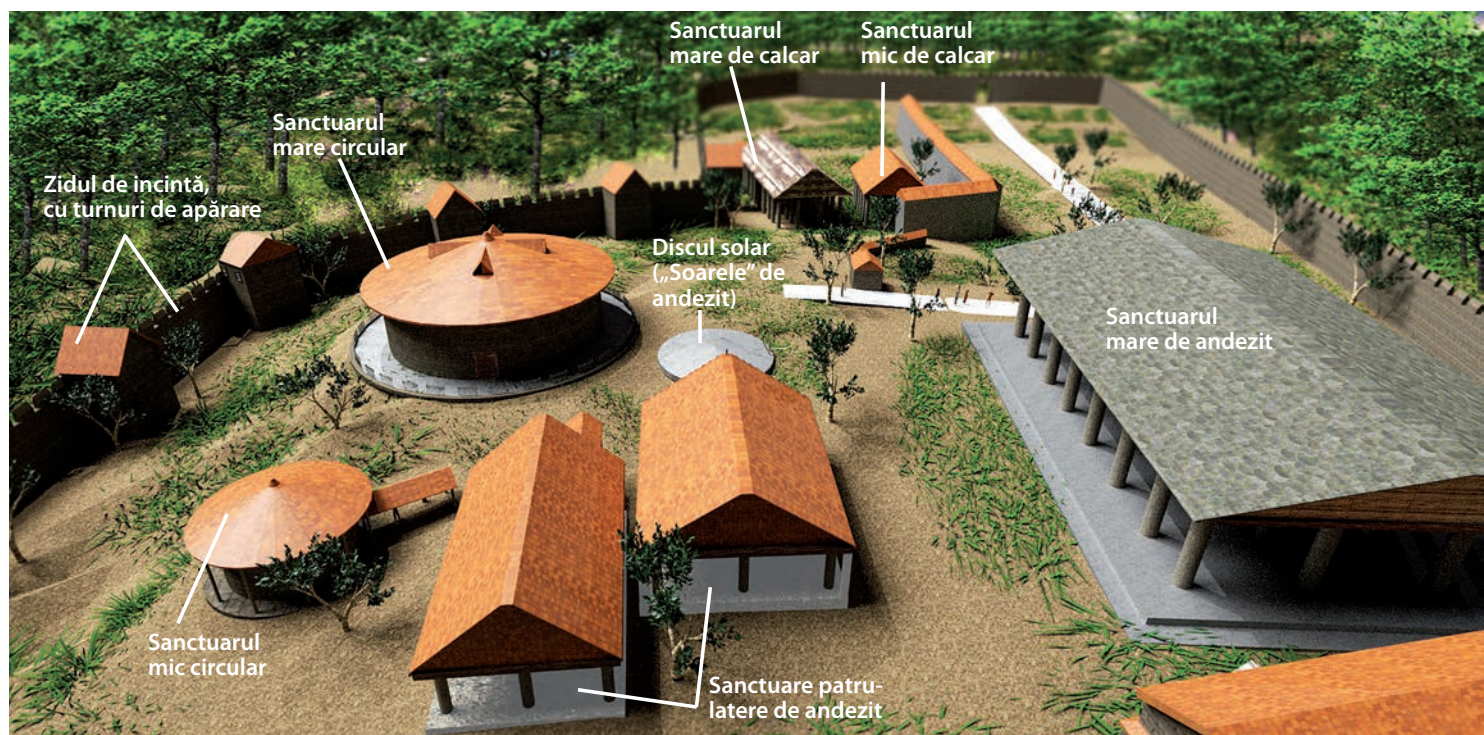
Din cauza faptului că geto-dacii nu au avut o scriere proprie, ne-au rămas puține informații despre modul de viață, organizarea socială, religia și evenimentele din istoria lor. Cele mai importante izvoare scrise sunt fragmente din lucrări ale autorilor antici Herodot, Strabon și Cassius Dio. Lui **Herodot** îi datorăm o caracterizare a geților rămasă celebră. Potrivit istoricului grec, aceștia ar fi fost „cei mai viteji și mai dreپți dintre traci”.

Sursa 1 (▲) Sud-estul Europei în sec. II î.H.

Precizează în ce parte se află spațiul locuit de geto-daci, față de Macedonia și Grecia (pentru a răspunde, utilizează denumirea unui punct cardinal).

Sursa 2 (▼) Zona sacră a cetății Sarmizegetusa (reconstituire 3D)

Geto-dacii aveau ca ocupații agricultura, meșteșugurile și comerțul. Printre meșteșuguri se numărau prelucrarea metalelor și a pieilor de animale, olăritul, țesutul. Dacii extrăgeau aur din nisipul râurilor și din mine, în zona Munților Apuseni. Acesta era prelucrat de meșteri care realizau bijuterii.

Geto-dacii locuiau în case din chirpici și lemn și în **bordeie**, grupate în sate. **Așezările** mai mari, unde-și aveau conducătorii reședința, se numeau *dava* (exemple: Argedava, Petrodava, Sucidava, Tamasidava). Acestea erau întărite cu ziduri de apărare construite din pământ, lemn, piatră sau cărămidă.

Capitala unuia dintre triburi, Sarmizegetusa, devenită capitala întregii Dacii, era o cetate așezată în Munții Orăștiei. Aceasta avea ziduri puternice din piatră, palate, sanctuare, ateliere, rezervoare de apă, depozite de cereale.

Categoriile sociale ale geto-dacilor erau nobilii (*tarabostes*) și oamenii de rând (*comati*). Existau și sclavi, însă aceștia erau puțini.

Religia geto-dacilor era politeistă. Zeul suprem era Zalmoxis (sau Zamolxis). Despre alți zei ai geto-dacilor avem informații puține și nesigure. Știm că unul dintre marii preoți, Deceneu, a avut un rol important în creșterea puterii geto-dacilor în vremea lui Burebista.

Sursa 3 (▶)
Coif getic din aur masiv (770 g), descoperit la Coțofenești, jud. Prahova. Datează din sec. IV î.H., când era folosit în cadrul unor ceremonii.

- Ce rol crezi că avea cel care purta acest coif?

click
Pentru un tur virtual al capitalei Sarmizegetusa Regia, accesează manualul digital.

Sursa 4 (▶) Vas din argint și aur de tip *rhyton*, descoperit la Poroina, jud. Mehedinți; se află la Muzeul Național de Istorie a României, București

Datează din sec. IV-III î.H. A fost comandat unui atelier elen de un rege get sau de un mare preot. Înfățișează teme mitologice, probabil zeități.

- Exprimă verbal o opinie cu privire la faptul că geții foloseau un astfel de obiect. Argumentați.

Sursa 5 (▲) Brățări dacice din aur masiv, lucrate de meșteri daci, probabil în sec. II î.H.-I d.H.; Muzeul Național de Istorie a României, București

Fiecare brățară cântărește 800-900 de grame.

- Dacă ai fi fost meșter aurar în Dacia, de unde ai fi putut procura aurul pentru a face astfel de brățări? Caută un indiciu în textul lecției.

DICȚIONAR

Bordei = locuință săpată în pământ, acoperită cu paie sau stuf.

APLICAȚIE

Realizează un **PORTOFOLIU** (digital sau pe hârtie) cu 5-10 imagini ale unor obiecte din aur și argint provenite de la daci: vase, coifuri, bijuterii etc. În dreptul acestora notează semnificația (ex. Tezaurul de la Peretu).

Poți obține informații pe internet, tastând într-un motor de căutare, de exemplu, „tezaur getic”.

Burebista

Amintește-ți care erau popoarele situate în vecinătatea dacilor.

Știm că geto-dacii erau organizați în triburi conduse de regi. Cel mai mare dintre regii geto-dacilor a fost **Burebista**. În jurul anului 82 î.H. el a unificat triburile geto-dacilor și a supus unele dintre popoarele învecinate. De asemenea, el a cucerit cetățile grecești de pe țărmul Mării Negre, inclusiv Histria, Tomis și Callatis. Burebista a fost sprijinit în acțiunea sa de marele preot **Deceneu**.

Sarmizegetusa, cetate din Munții Orăștiei, a devenit capitala statului geto-dac.

Strabon spune că Burebista „a înălțat” neamul geților „prin exerciții, abținere de la vin și ascultare de porunci, încât în câțiva ani [...] a ajuns să fie temut și de romani”.

Un alt izvor istoric, o inscripție din Dionysopolis, îl numea „cel dintâi și cel mai mare dintre regii din Tracia”.

Din aceeași inscripție aflăm că Burebista intenționa să-l sprijine pe Pompei împotriva lui Cezar, în cadrul războiului civil dintre cei doi conducători romani.

Câștigător, Cezar pregătea o invazie în Dacia, pentru a-l pedepsi pe Burebista.

A fost însă asasinat în anul 44 î.H. în Senatul roman. Tot în aceeași perioadă moare și Burebista. Statul creat de el se destramă. Rămâne însă un nucleu statal cu centrul în Munții Orăștiei, unde au domnit succesiv regi precum Deceneu, Comosicus, Scorilo, Duras.

Sursa 2 (▼) Geții pregătind atacul asupra Histriei (reconstituire de Radu Oltean)

- Amintiți-vă din studiul de caz *Histria. Tomis. Callatis*:
 - o informație geografică despre cetatea Histria;
 - o informație istorică despre cetatea Histria.

Sursa 1 (◀)

Statuie de dac aflată pe Arcul lui Constantin din Roma, Italia

- Notează în caiet două caracteristici ale dacilor: una fizică, alta referitoare la un obiect vestimentar.

Sursa 3 (1) Întinderea aproximativă a statului condus de Burebista (sec. I î.H.)

★	Capitala lui Burebista
●	Oraș/cetate
BOII	Trib celtic
BURI	Trib dacic/tracic
IAZIGI	Trib scit/sarmat
BASTARNI	Trib germanic

1. Numește cinci triburi incluse în statul lui Burebista.
2. Notează pe caiet denumirea a patru cetăți grecești de pe țărmul mării, supuse de Burebista.
3. Precizează două granițe naturale ale statului dac.

APLICAȚII

1. Mergeți în excursie la Sarmizegetusa, capitala regilor daci. Realizați o fișă de prezentare a cetății, cu cele mai importante informații, după modelul oferit de manualul digital.
2. **SPUNE-ȚI PĂREREA.** De ce crezi că dacii au construit capitala în munți? Exprimă-ți opinia în 2-3 enunțuri.

Decebal. Războaiele daco-romane

Amintește-ți ce resurse naturale prețioase aveau dacii.

În sec. I d.H., romanii cuceresc teritoriile din sudul Dunării, ajungând vecini cu dacii. Cele două popoare încep să se cunoască între ele. Relațiile comerciale din perioadele de pace sunt intercalate însă cu perioade de conflict. Dacii treceau Dunărea și jefuiau teritoriile romane, iar romanii năvăleau la nordul Dunării, capturau grupuri mari de oameni și-i transformau în sclavi.

Cel care și-a propus cucerirea Daciei a fost împăratul **Traian** (98–117). Acesta dorea să exploateze zăcămintele de aur și argint ale Daciei, să elimine un adversar tot mai puternic și să obțină un **avanpost** strategic față de celelalte neamuri barbare din zonă. Nu în ultimul rând, dorea să arate Senatului și poporului roman că era un împărat capabil. Pentru a cuceri Dacia, Traian a adus circa 150 000 de soldați.

Sursa 1 (◀)

Scenă de luptă între daci și romani, Columna lui Traian, Roma

În partea de sus apare un zeu care aruncă fulgere asupra dacilor.

- Ce zeu crezi că este? Dacă este nevoie, caută indicii la pagina 82.

Sursa 2 (▼)

Învățăm direct din izvoare istorice

„[Decebal] era foarte priceput în ale războiului și iscusit la faptă, știind să aleagă prilejul pentru a-l ataca pe dușman și a se retrage la timp. Abil în a întinde curse, era viteaz în luptă, știind a se folosi cu dibăcie de o victorie și a scăpa cu bine dintr-o înfrângere, pentru care lucru el a fost mult timp un potrivnic de temut al romanilor”

Cassius Dio, *Istoria romană*,
sec. III d.H.

- Precizează, pe baza textului, trei calități atribuite lui Decebal.

DICTIONAR

Avanpost = cea mai înaintată poziție de apărare în fața inamicului.

Propagandă = acțiune sistematică de răspândire a unor informații,

idei etc.

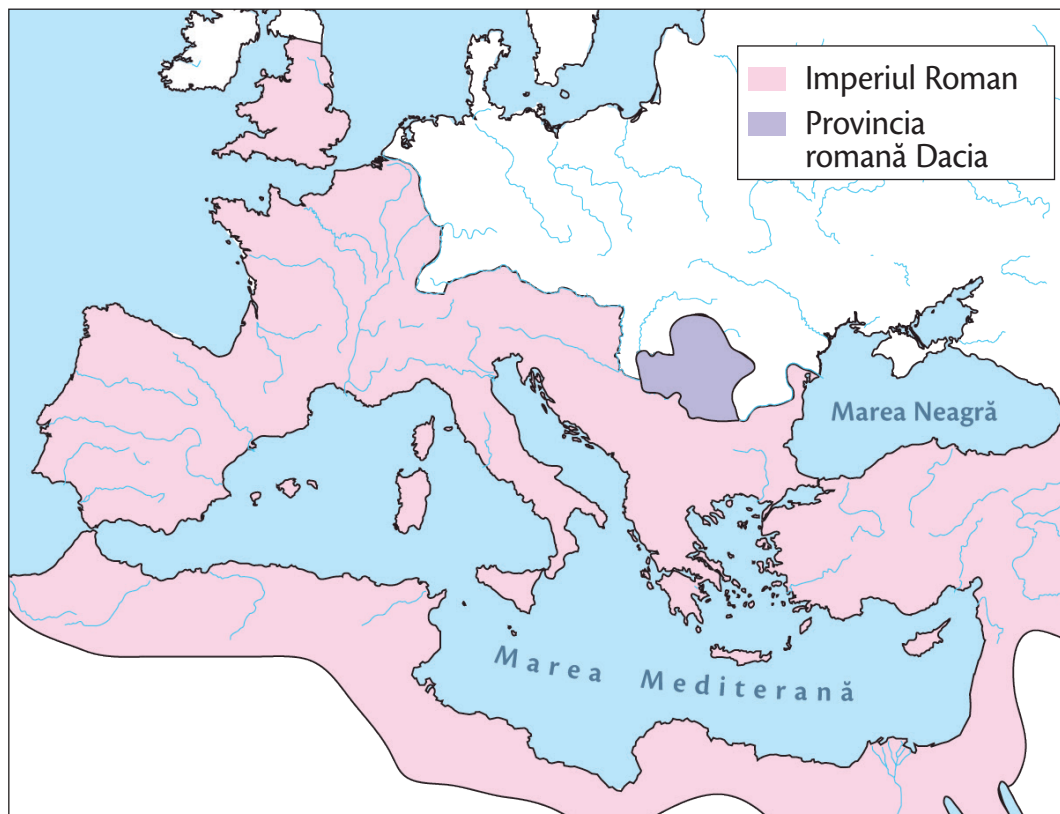
Sursa 3 (▲) Monumentul Tropaeum Traiani de la Adamclisi

Înalt de aproape 40 de metri, acesta a fost dedicat lui **Mars Ultor** („Marte Răzbunătorul”). Construcția avea și un rol de **propagandă**: neamurile barbare trebuiau să vadă puterea Imperiului și ce se întâmplă cu cei care i se opun.

1. De ce crezi că monumentul era dedicat zeului Marte?
2. De ce zeul Marte era numit „Răzbunătorul”?

Sursa 4 (▶) Harta Imperiului Roman după cucerirea Daciei

- Compara mărimea provinciei romane Dacia cu mărimea Imperiului Roman. Scrie observația într-o singură frază.

Traian a cucerit Dacia în urma a două mari războaie. În timpul primului război (101-102) au avut loc două sângeroase bătălii, amândouă câștigate de romani: una la **Tapae** (trecătoarea Poarta de Fier a Transilvaniei, pe valea râului Bistra) împotriva lui Decebal, alta la **Adamclisi** (Sudul Dobrogei de azi), împotriva unei alianțe a populațiilor din zonă constituite la îndemnul lui Decebal. În cinstea victoriei de la Adamclisi, meșterul Apolodor din Damasc a ridicat, din ordinul lui Traian, un impunător monument.

După primul război, romanii deja stăpâneau o parte din Dacia, de-a lungul Dunării. Pregătind reînceperea luptelor, Traian a ordonat ridicarea unui pod de piatră peste Dunăre, la Drobeta, pentru transportul soldaților, al echipamentelor și proviziilor.

În anii 105 și 106 a avut loc al doilea război. Dacii au opus o rezistență înverșunată pentru a-și apăra capitala, Sarmizegetusa. Aceasta a fost însă cucerită.

O parte a Daciei a fost transformată în **provincie romană** în anul 106. Victoria a fost sărbătorită de romani timp de 123 de zile. Traian a înălțat o columnă la Roma, pe care a decorat-o cu scene din timpul războaielor. Și-a adăugat supranumele *Dacicus* („învingătorul dacilor”) și a emis monede speciale în cinstea acestei victorii.

În provincia romană Dacia au fost aduși **coloniști**, s-au construit orașe și sate noi, au fost deschise mine. Două legiuni păzeau provincia. Dacii care au supraviețuit războiului s-au romanizat treptat. Dacia a făcut parte din Imperiul Roman până în anul 271, când Imperiul a abandonat-o. Prin amestecul populației romane cu dacii s-au pus bazele formării poporului român.

Sursa 5 (▶) Monedă emisă de Traian în cinstea cuceririi Daciei; pe avers (sus) este chipul împăratului

- Care dintre personajele de pe revers crezi că este Dacia? De ce crezi că este prezentată astfel?

(▲) Columna lui Traian în prezent, Roma

APLICAȚII

PREZENTARE.

Lucrând în echipe de 3-4 elevi, realizați o prezentare, pe

o coală de flipchart, cu informații de bază și imagini ale Columnei lui Traian.

TURUL GALERIEI. Analizați pe rând produsele fiecărei grupe. Pe *sticky notes*, lăsați comentarii despre ce vă place și ce poate fi îmbunătățit. Fiecare grup va primi feedback de la celelalte grupuri.

**Sursa 6 (▲) Columna lui Traian (Roma, Italia).
Funeraliile lui Traian (reconstituire de Radu Oltean).**
Culorile cu care erau pictate scenele de pe columnă au dispărut de-a lungul timpului.

Recapitulare

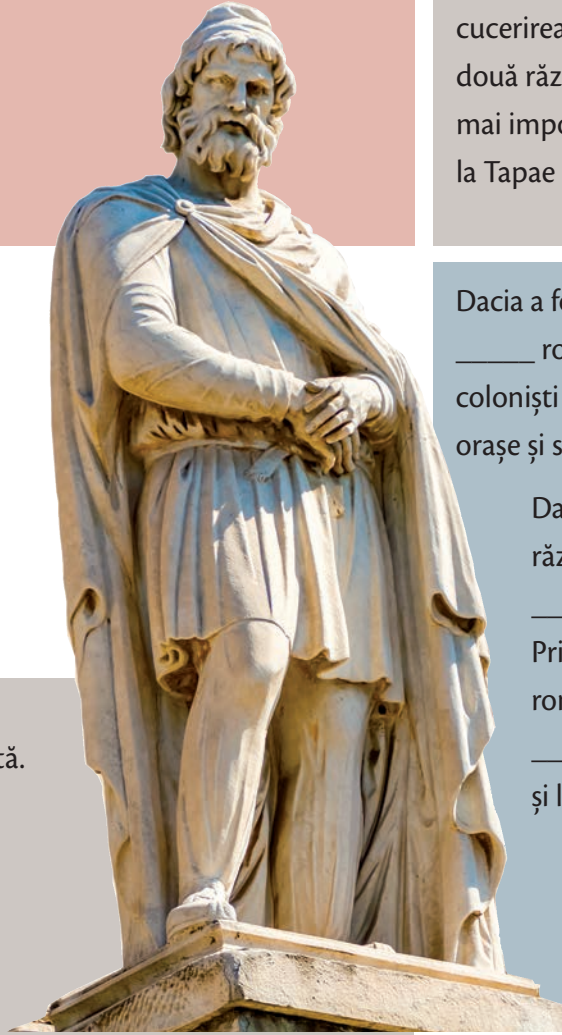
Completează spațiile libere cu expresiile și cuvintele potrivite din lista de mai jos.

Geto-dacii trăiau în Epoca ____ pe actualul teritoriu al țării noastre. Erau organizați în ____ conduse de regi. Cel mai important rege din sec. I î.H. a fost ____.

Geto-dacii locuiau în sate și în așezări întărite numite _____. Se ocupau cu agricultura, _____ și comerțul. Prelucrau fierul și _____, din care făceau bijuterii.

Unul dintre scriitorii antici care ne-au lăsat informații importante despre geto-daci a fost _____.

Zeul lor suprem era _____. Capitala statului dac, _____, era situată în Munții Orăștiei.

În sec. I d.H., Imperiul Roman a ajuns în vecinătatea Daciei. Împăratul _____ și-a propus cucerirea Daciei. În timpul celor două războaie daco-romane, cele mai importante bătălii au avut loc la Tapae și la _____.

Dacia a fost transformată în _____ romană. Au fost aduși coloniști care au construit orașe și sate noi.

Dacii care au supraviețuit războaielor au fost _____.

Prin amestecul coloniștilor romani cu dacii s-au format _____ român și limba română.

Romanii au cucerit Dacia, deși rezistența dacilor conduși de _____ a fost înverșunată. În cinstea victoriilor împotriva dacilor, Traian a ridicat două monumente impresionante: monumentul _____ de la Adamclisi și _____ lui Traian, la Roma.

Listă de cuvinte și expresii

Am completat corect ____ spații libere, din totalul de 17.

Adamclisi	Burebista	Decebal	poporul	Sarmizegetusa	Tropaeum
Antică	Columna	Herodot	provincie	Traian	Traiani
aur	dava	meșteșugurile	romanizați	triburi	Zalmoxis

Axă cronologică a geto-dacilor

Test

La finalul unității de învățare, tipărește această pagină din manualul digital și rezolvă cerințele. Verifică răspunsurile în varianta digitală a manualului. Completează fișa de observare de la începutul manualului pentru unitatea aceasta. Aduăgă fișa și testul la portofoliul tău.

Organizează

I. Marchează pe axa cronologică de mai jos următoarele date:

- a) 82 î.H. b) 44 î.H. c) 101 d.H. d) 106 d.H. e) 271 d.H.

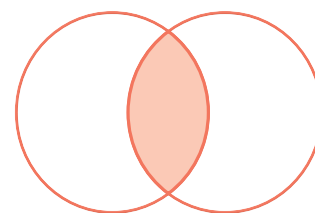

II. Stabilește corespondența între coloanele A și B.

A	B
1. anul în care începe primul război daco-roman	a. 44 î.H.
2. anul probabil al morții lui Burebista	b. 98 d.H.
3. cucerirea Daciei de către romani	c. 101 d.H.
4. anul în care își începe domnia Traian	d. cca 82 î.H.
5. formarea statului dac condus de Burebista	e. 106 d.H.

III. Pentru a stabili deosebirile și asemănările dintre daci și romani, așază în diagrama de mai jos cuvintele:

- a) Zalmoxis; **Daci** **Romani**
 b) Jupiter;
 c) religia politeistă;
 d) imperiu;
 e) regat.

Spune-ți părerea

Dacă ai fi fost unul dintre sfetnicii lui Decebal, ce l-ai fi sfătuit să facă în fața invaziei romane? Cu ce argumente l-ai fi convins?

Aplică

I. Alcătuieste enunțuri istorice folosind cuvintele:

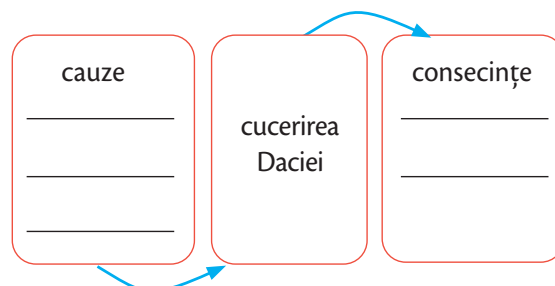
- a) geți; b) chirpici; c) Tapae;
 d) comati; e) Sarmizegetusa.

II. Pe baza rebusului alăturat, deja completat, alcătuieste definiții corespunzătoare fiecărui cuvânt, de la 1 la 10 și de la A la B.

	A
1.	C A R P A Ţ I
2.	T A R A B O S T E S
3.	A D A M C L I S I
4.	D A V A
5.	C O L U M N A
6.	B U R E B I S T A
7.	S A R M I Z E G E T U S A
8.	D E C E B A L
9.	I S T R U
10.	H E R O D O T
	B

IV. Stabilește dacă enunțurile de mai jos reprezintă cauze sau consecințe ale cuceririi Daciei de către romani. Găsește-le locul în schema desenată.

- a) Rezervele de aur și argint ale Daciei
 b) Strategia Imperiului față de neamurile barbare
 c) Forța armatei romane
 d) Romanizarea Daciei
 e) Formarea poporului român

SUBIECT	ORGANIZEAZĂ: 50 de puncte	SPUNE-ȚI PĂREREA: 10 puncte	APLICĂ: 30 de puncte	OFICIU: 10 puncte
Punctaj maxim	I. 5 x 3 = 15 puncte II. 5 x 3 = 15 puncte III. 5 x 2 = 10 puncte IV. 5 x 2 = 10 puncte	10 puncte	I. 5 x 2 = 10 puncte II. 10 x 2 = 20 de puncte	
Punctajul tău				TOTAL:

Unitatea Civilizația islamică

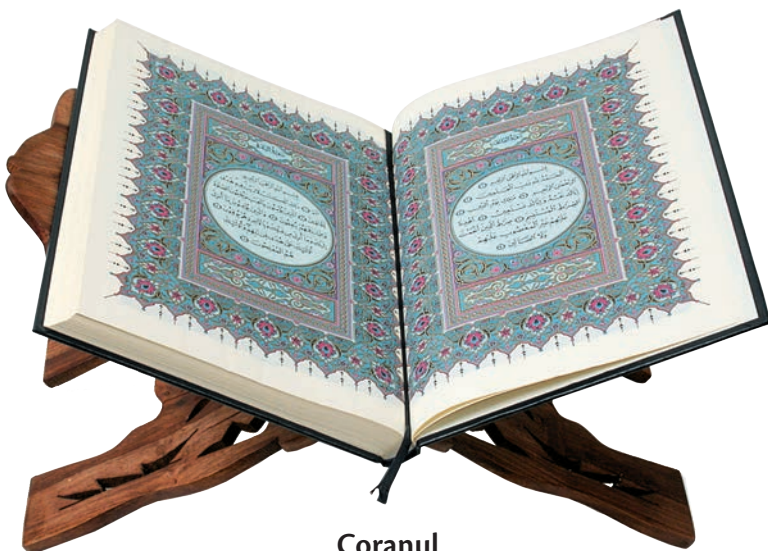
7

Astrolab arab

Domul Stâncii din Ierusalim

Coranul

În această unitate vei învăța:

- Cum a apărut și s-a răspândit Islamul
- Care sunt locurile sfinte ale Islamului
- Cu ce s-a remarcat civilizația islamică
- Cum se roagă musulmanii

Proiectul unității

Realizați un proiect despre 1-2 invenții pe care arabii le-au preluat din Orient (de la chinezi, indieni etc.) și le-au transmis europenilor. Urmați indicațiile de la pagina 9 referitoare la realizarea unui proiect.

Islamul – credința, apariția și expansiunea sa

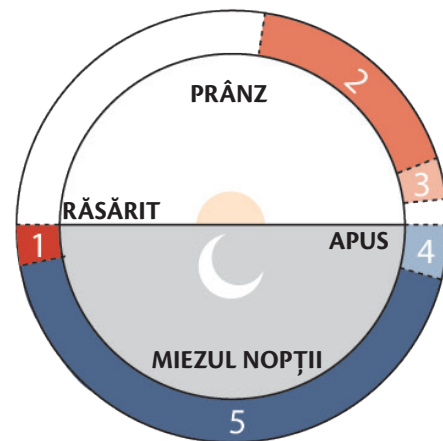
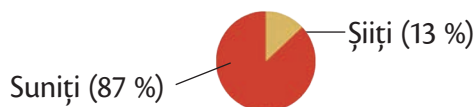
Amintește-ți ce au în comun creștinismul și religia evreilor.

Islamul este o religie monoteistă fondată de către **Muhammad** (sau Mohamed) în secolul al VII-lea d.H. Adepții, denumiți musulmani, reprezintă 25% din populația globului. Ei îl venerază pe Allah ca divinitate unică, iar cartea lor sfântă este **Coranul**.

Cine a fost Muhammad?

Muhammad s-a născut la Mecca (în Arabia Saudită de astăzi) în anul 570. Conform tradiției islamice, în anul 610, Arhanghelul Gavriil i-ar fi dezvăluit că a fost ales ca profet al cuvântului lui Allah. Momentul este numit *revelația*, în tradiția musulmană. Muhammad a fugit în orașul Medina (622) de persecuția propriului trib care-i respingea mesajul religios. Fuga sa (numită în arabă „Hegira”) marchează începutul calendarului musulman.

El ar fi vizitat **Ierusalimul**, unde ar fi primit îndemnul să răspândească mesajul divin în rândul creștinilor și evreilor. La moartea sa, musulmanii s-au împărțit în **suniți** și **șiiți**, fiecare susținând pe altcineva ca urmaș al Profetului (*calif*). Șiiții considerau că urmașul trebuia să fie din familia lui Muhammad (ginerele său, Ali), pe când suniții credeau că acesta trebuia să fie ales de comunitate.

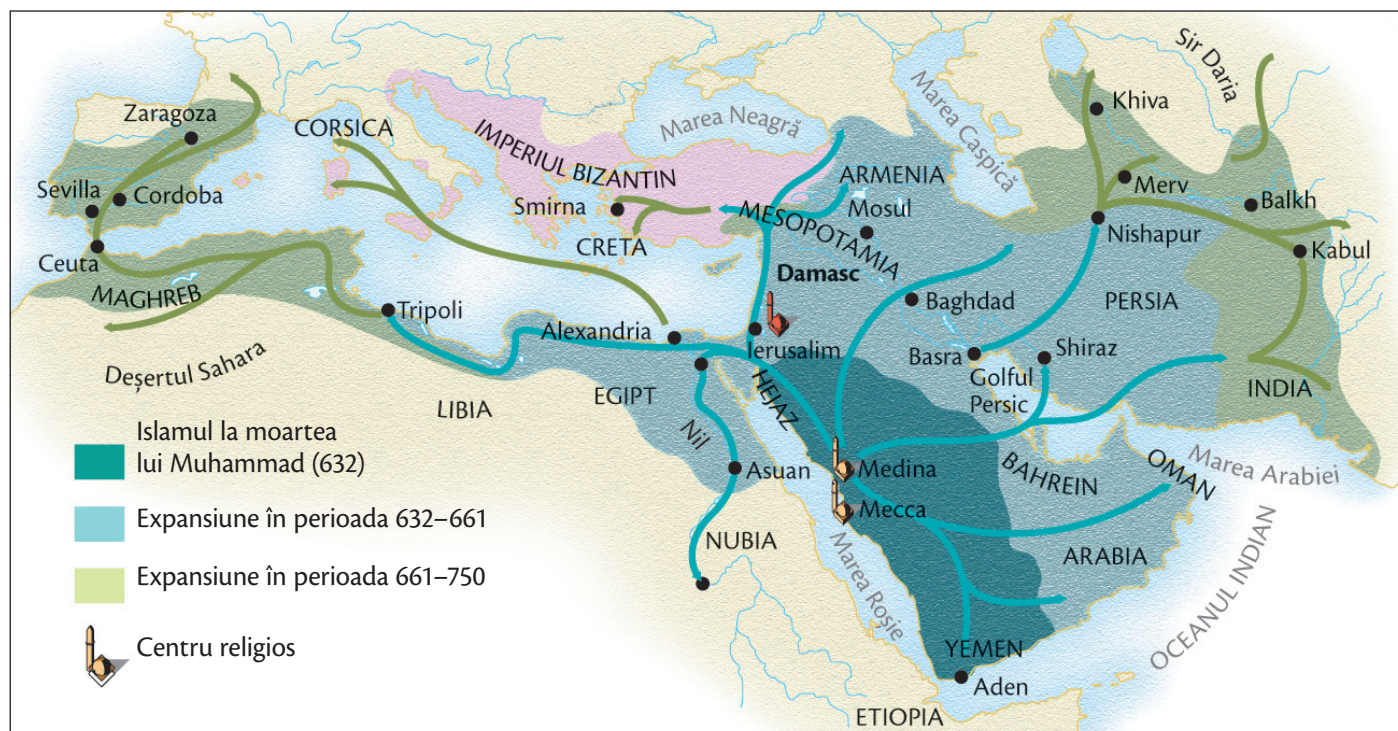

Sursa 1 (▲) Cele cinci rugăciuni zilnice ale credincioșilor musulmani

1. Pornind de la imaginea de mai sus, identifică în ce momente ale zilei se țin rugăciunile musulmane?
2. De ce crezi că musulmanii foloseau mișcările Soarelui și ale Lunii pentru a marca timpul?

Sursa 2 (▼) Expansiunea Islamului în sec. VII-VIII

- Enumeră în scris cel puțin trei regiuni cucerite de musulmani în această perioadă.

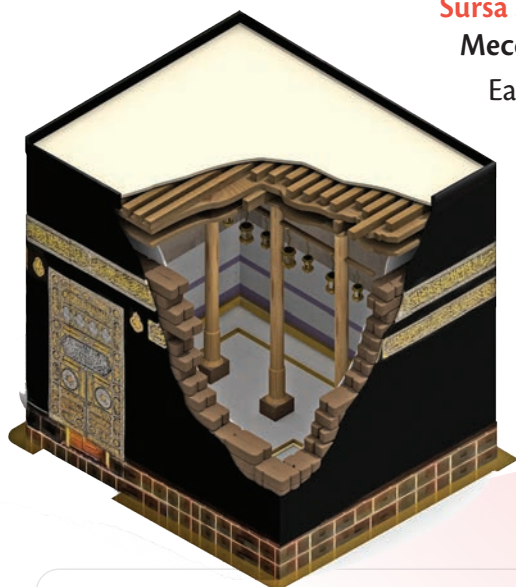

Cei cinci „Stâlpi” ai credinței musulmane

1. Profesiunea de credință: „Nu există alt zeu în afară de Allah și Muhammad este profetul său”.
2. Rugăciunile trebuie spuse în cinci momente diferite ale zilei, cu fața spre Mecca.
3. Postul trebuie ținut în luna Ramadan, când credincioșii trebuie să se abțină de la mâncare și băutură de la răsăritul la apusul soarelui.
4. Milostenia: este obligatoriu ca musulmanii să doneze din avuția lor săracilor.
5. Pelerinajul la Mecca trebuie făcut cel puțin o dată în viață de către fiecare musulman, în luna a 12-a a calendarului islamic.

Sursa 3 (◀) Kaaba de la Mecca, Arabia Saudită

Ea reprezintă cel mai sfânt monument al Islamului și conține o piatră neagră (un meteorit) care ar fi fost descoperită de profetul biblic Avraam.

Moscheile reprezintă locuri destinate rugăciunii, învățării Coranului și adunării comunității musulmane pentru slujba (rugăciunea) de vineri seara. Moscheea este inspirată din casa profetului Muhammad și are o nișă semirotondă care arată direcția spre Mecca. Moscheile au curți interioare pentru adunarea credincioșilor și **minarete**, turnuri de unde **muezinul** cheamă credincioșii la rugăciune. Credincioșii musulmani trebuie să se roage de cinci ori pe zi, la orele stabilite de **imam**.

Coranul este compus din 114 capitole sau „sure” și conține detalii despre însușirile lui Allah, rolul profetului Muhammad, profeții din trecut (Adam, Noe, Avraam, Moise și Iisus), Judecata de Apoi, îndrumări cu privire la familie și căsătorie.

Coranul este scris în arabă și este citit și recitat în această limbă de către toți credincioșii musulmani, întrucât cuvântul lui Allah revelat lui Muhammad nu poate fi tradus cu exactitate în altă limbă. În Islam, reprezentarea persoanelor și animalelor în artă este interzisă, musulmanii utilizând **caligrafia** (scrierea frumoasă) limbii arabe și motive geometrice ca artă, atât în texte, cât și în arhitectură.

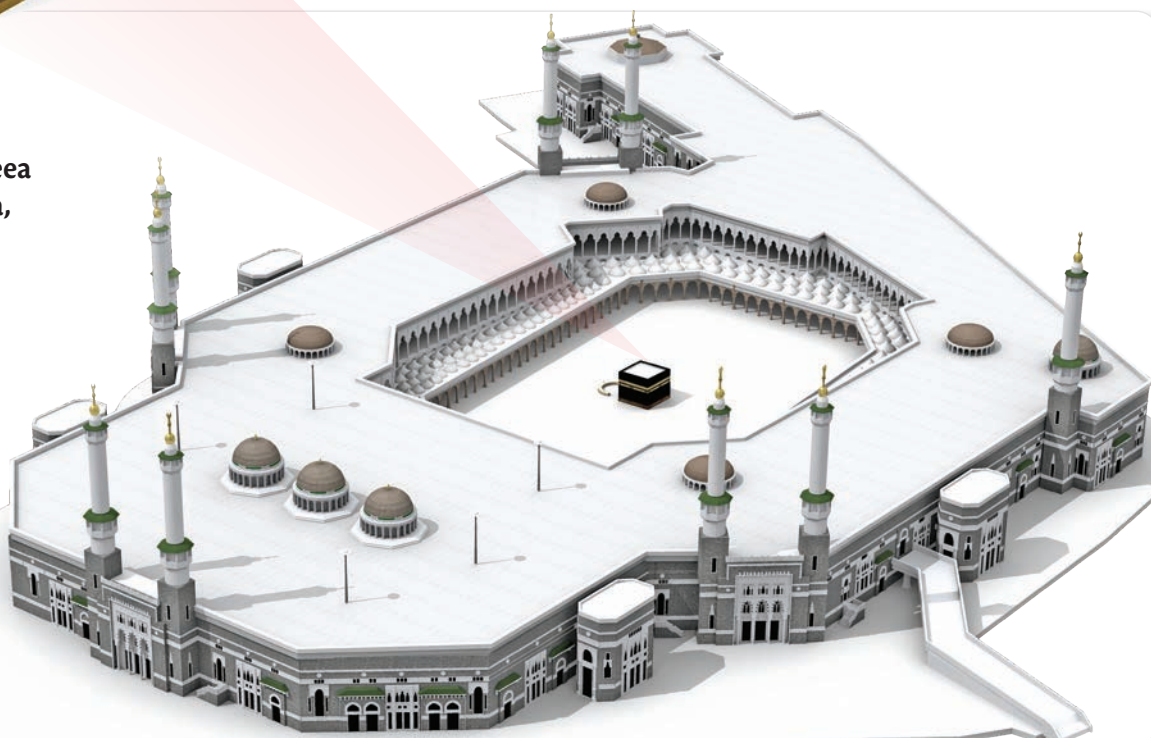

Sursa 4 (◀) Decor cu text în limba arabă, Palatul Alhambra, Granada, Spania

- Crezi că importanța artistică a scrisului a ajutat dezvoltarea culturii islamice? Explică de ce în 1-2 argumente.

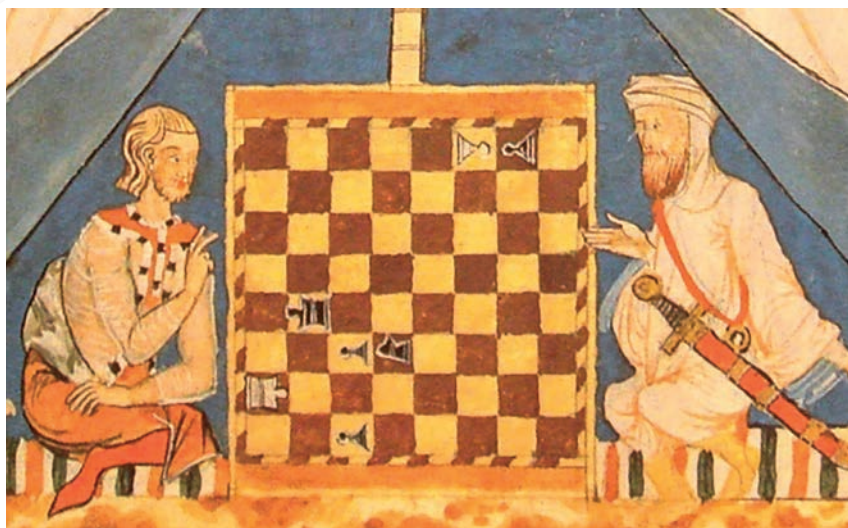
Sursa 5 (▶) Moscheea al-Haram din Mecca, Arabia Saudită

Moscheea al-Haram este cel mai mare edificiu religios musulman din lume, construit la Mecca în jurul Kaabei („Casa lui Allah”).

Ce a dat Islamul civilizației universale?

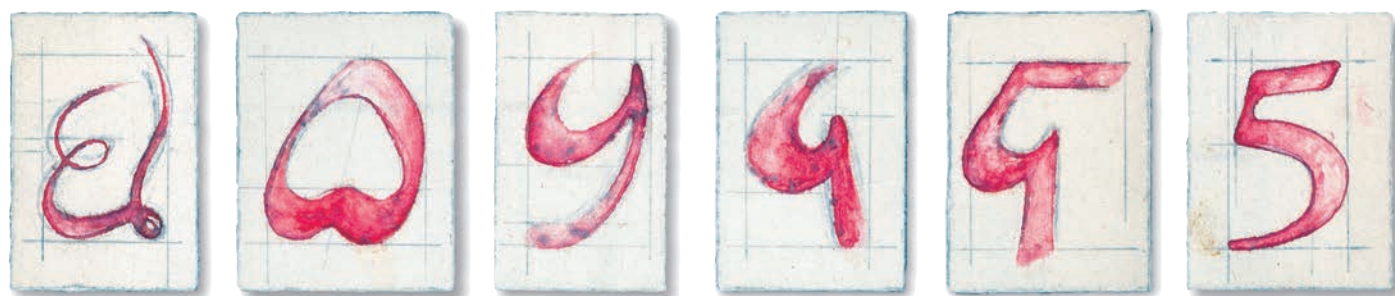
Lumea islamică a intrat în contact cu cea europeană atât prin conflict, cât și prin comerț, aducând statelor europene invenții, idei și obiceiuri nu doar din spațiul musulman, ci și din regiunile africane sau asiatice cu care musulmanii erau în legătură. Astfel, mulțumită musulmanilor, în Europa au ajuns praful de pușcă și hârtia din China, „cifrele arabe” (de fapt, preluate de arabi de la indieni) și cafeaua din Etiopia. Europeanii au redescoperit filosofia greacă și au învățat medicina, aritmetică și algebră (din arabil „al-jabr”) de la gânditorii arabi medievali.

Sursa 6 (◀) Un creștin și un musulman joacă șah, pagină din *Cartea jocurilor regelui Alphonse X*, secolul XIII

Creștinii, evreii și musulmanii au trăit împreună **pașnic** în multe dintre societățile medievale, precum în Spania maură sau în Sicilia normandă.

- Care crezi că era rolul jocurilor în apropierea oamenilor de culturi și religii diferite?”

Sursa 7 (▲)

 Evoluția cifrei „cinci”, de la simbolul arab la cel european

- Pe baza imaginii de mai sus, precizează câte modificări au avut loc de la cifrele arabe originale la cele de astăzi.

Învățații musulmani din Persia au preluat, în secolul VIII, numerele indiene și le-au simplificat pentru a realiza calcule matematice complicate, dând naștere ideii de „cifră”, ca un simbol care compune un număr.

În limba arabă, *sefr*” înseamnă „zero”.

Cifrele arabe simplificate au ajuns în Europa din Africa de Nord, aduse de negustorii europeni în secolul al XII-lea.

Arabii, însă, au păstrat varianta nesimplificată a cifrelor, pe care o folosesc și astăzi (a doua formă de la sursa 7).

DICȚIONAR

Imam = lider al comunității musulmane care conduce rugăciunile dintr-o moschee.

Muezin = cel care recită din *Coran* și cheamă credincioșii la rugăciune din minaretul moscheii.

APLICAȚII

1. Alcătuieste un text de o jumătate de pagină, în care să incluzi 3-4 asemănări între creștinism și Islam.

2. **PORTOFOLIU.** Realizează un portofoliu de 1-2 pagini despre una dintre invențiile sau descoperirile lumii musulmane.

Recapitulare

Completează spațiile libere cu expresiile și cuvintele potrivite din lista de mai jos.

Islamul este o religie _____
apărută în Peninsula
Arabă în secolul al _____-lea.
Fondatorul acesteia,
Muhammad, este considerat de
către credincioșii musulmani
_____ al unicului _____, Allah.

Începutul calendarului
musulman este momentul
_____ lui Muhammad
din Mecca la _____,
eveniment care poartă
numele
de _____.

Cartea sfântă a musulmanilor,
_____, este scrisă în limba
_____. Credincioșii musulmani
trebuie să respecte cele
cinci principii sau _____
ai credinței islamice.

Pe lângă profesiunea de _____,
ținerea postului în luna _____,
_____ la Mecca, musulmanii
trebuie să respecte programul
de rugăciune și să ofere
_____ săracilor.

Credincioșii sunt chemați de cinci ori pe zi
pentru _____ de către _____.
Cel care conduce lăcașul de cult
se numește _____.

Cel mai sfânt loc pentru musulmani
este _____, despre care se crede
că a fost construit de către _____
și fiul său, Ismail.

Listă de cuvinte și expresii

Am completat corect ___ spații libere, din totalul de 20.

arabă	credință	imam	milostenie	moschee	Ramadan	zeu
Avraam	fuga	Kaaba	monoteistă	pelerinaj	rugăciuni	VII
Coranul	Hegira	Medina	muezin	profet	stâlpi	

Axă cronologică a civilizației islamice

Test

Organizează

I. Încercuiește cuvintele, din lista de mai jos, care denumesc invenții/cunoștințe transmise de arabi europenilor:

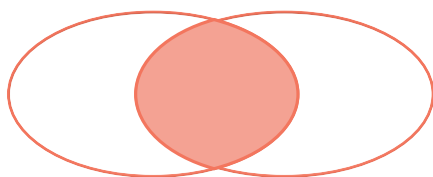
- metalurgia;
- roata;
- hârtia;
- praful de pușcă;
- cifrele arabe.

II. Așază în diagramă caracteristicile enumerate, astfel încât să reiasă diferențele și asemănările dintre religiile creștină și islamică.

Caracteristici:

1. O singură divinitate	5. Palestina
2. Întemeietorul este considerat profet	6. Biblia
3. Întemeietorul este considerat Fiul lui Dumnezeu	7. Coranul
4. Arabia	8. Postul

Creștinism Asemănări Islam

Spune-ți părerea

Exprimă-ți părerea (în 4-5 propoziții) cu privire la înlocuirea cifrelor romane cu cele arabe (indiene), în Europa medievală. A fost o măsură bună? Argumentează răspunsul.

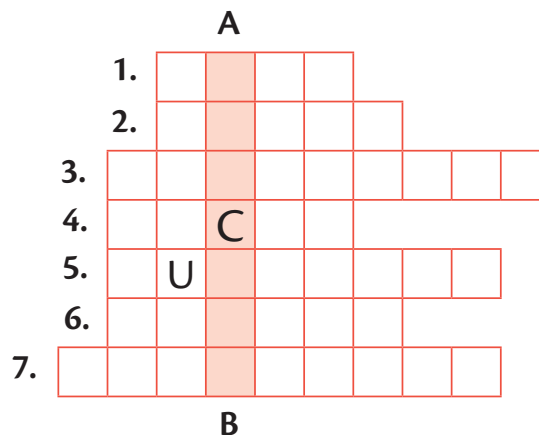
Aplică

I. Alcătuieste enunțuri istorice folosind cuvintele din lista de mai jos:

a) Hegira;	d) Imam;
b) Medina;	e) Kaaba.
c) Minaret;	

III. Completează rebusul de mai jos, pe baza definițiilor, pentru a afla pe coloana **A-B** numele lăcașului de cult islamic.

- Lider al comunității islamice, care conduce ritualurile religioase
- Cartea sfântă a Islamului
- Credincioși islamici (plural)
- Orașul Sfânt al Islamului
- Întemeietorul religiei islamice
- Cel care cheamă credincioșii la rugăciune, din minaret
- Una dintre obligațiile credincioșilor islamici, ce trebuie realizată măcar o dată în viață

AUTOEVALUARE	SUBIECT	ORGANIZEAZĂ: 45 de puncte	SPUNE-ȚI PĂREREA: 10 puncte	APLICĂ: 35 de puncte	OFICIU: 10 puncte
	Punctaj maxim	I. 3 x 5 = 15 puncte II. 8 x 2 = 16 puncte III. 7 x 2 = 14 puncte	10 puncte	I. 3 x 5 = 15 puncte II. 20 de puncte	
	Punctajul tău				TOTAL:

Unitatea Europa medievală

8

Regele Angliei, Richard Inimă de Leu
și regele Franței, Filip al II-lea August

Castelul San Marino

Castelul Krak des Chevaliers

Proiectul unității

Realizați un proiect despre cavalerii medievali. Cum putea deveni cineva cavaler? Pentru ce luptau ei? După ce reguli își duceau viața? Însoțiți informațiile cu imagini sugestive. Pentru realizarea proiectului, citiți cu atenție indicațiile de la pagina 9 despre realizarea unui proiect.

În această unitate vei învăța:

- Cum s-au format popoarele europene
- Care erau cele mai importante state
 - Despre castele, cavaleri și cruciade
- Cum era viața cotidiană în Evul Mediu
- Despre catedrale și universități

Formarea popoarelor europene și etnogeneza românească

Amintește-ți cauzele dispariției Imperiului Roman de Apus.

Termenul **migrație** este unul pe care l-ați mai auzit în viața de zi cu zi. Se referă la deplasarea pe distanțe mari a unor grupuri de oameni care își părăsesc țara natală în căutarea unei vieți mai bune. Nu e ușor să-ți lași în urmă familia, prietenii și locurile de care te-ai atașat și le-ai îndrăgit. Trebuie să ai motive foarte serioase să faci asta.

• **Gândeți-vă că ați fi voi în această situație. Precizați două cauze care v-ar determina să începeți o viață nouă într-o altă parte a lumii.**

De-a lungul timpului, au existat numeroase deplasări de populație de acest fel. Războaiele, sărăcia, lipsa resurselor sau un regim politic autoritar au fost cauzele care le-au împins la această decizie. De multe ori, au fost primite cu ostilitate în teritoriile în care au vrut să rămână și au intrat în conflict cu locuitorii acestora. Alteori, au atacat comunități pașnice devastându-le așezările. Acolo unde au reușit să se stabilească s-au amestecat cu localnicii, dând naștere unor limbi și popoare noi.

Procesul de formare a unui popor și a limbii sale se numește etnogeneza.

Popoarele Europei de astăzi, spre exemplu, sunt rezultatul unei astfel de evoluții istorice. Acest lucru a fost posibil deoarece, în primele secole ale erei creștine, puterea Imperiului Roman a slăbit, ceea ce l-a făcut vulnerabil în fața populațiilor migratoare venite dinspre nordul și estul Europei sau chiar din Asia.

Primele popoare migratoare care s-au așezat pe cuprinsul Imperiului au fost triburile germanice, începând cu secolul al III-lea. Rând pe rând, **ostrogoții, vizigoții, gepizii, vandalii, francii, longobarzii**, au pătruns în teritoriile stăpânite de Roma, slăbindu-i autoritatea și obligând-o să le accepte prezența.

Sursa 1 (▲) Femeie vandală și războinic vandal

1. Descrie îmbrăcămintea și armele acestor migratori.
2. Caută în dicționar explicația cuvântului „vandalism”. Care crezi că sunt motivele pentru care termenul are, în prezent, această semnificație?

Sursa 2 (◀) Harta migrațiilor în sec. II-V d.H.

1. Indică două populații migratoare care au trecut prin Peninsula Italică.
2. Scrie pe caiet numele a trei popoare care au migrat în Britania.
3. Precizează numele migraților care au ajuns în nordul Africii.

Alte invazii importante, mai mult sau mai puțin distrugătoare, au fost cele ale **hunilor, slavilor, vikingilor, maghiarilor**. Ultima mare migrație a fost cea a **mongolilor**, veniți din centrul Asiei în 1241.

Sursa 3 (◀)

Migrațiile normanzilor (vikingilor)

- Compară harta alăturată cu cea de la pagina 104. Identifică o asemănare și o deosebire între traseele folosite de vikingi și cele ale migratorilor germanici din secolele II-IV.

APLICAȚII

Caută pe internet informații despre „drumul de la varegi la greci”. Identifică traseul și precizează ce ocupație a migratorilor a determinat această rută. Cercetează ce legături au existat între români și vikingi în secolul al XI-lea.

Etnogeneza românească

Ați observat, fără îndoială, că limba română seamănă destul de mult cu italiana, franceza sau spaniola. V-ați întrebat vreodată de ce? Răspunsul îl veți găsi dând paginile timpului înapoi, în urmă cu aproape două mii de ani, pe vremea în care o mare parte a Europei se afla sub stăpânirea Imperiului Roman. În teritoriile pe care le-au cucerit, romanii au adus **coloniști** care să lucreze pământul, funcționari care să strângă impozitele, meșteri care să construiască drumuri, poduri și orașe, soldați care să apere granițele. Astfel, multe dintre popoarele cucerite de romani au fost **romanizate**.

Poporul român s-a format prin romanizarea dacilor. Populația romanică formată a integrat mai apoi popoarele migratoare care au trecut pe acest teritoriu, dintre care **slavii** au fost cei mai importanți.

Alte popoare europene romanice sunt **francezii, spaniolii, portughezii și italienii**. Istoricii le-au numit **popoare romanice** pentru că vorbesc limbi care au la bază latina.

Limba română s-a format în același timp cu poporul român, din trei straturi care s-au suprapus și s-au amestecat: **substratul geto-dacic**, un **strat latin** și un **adstrat slav**. Potrivit lingviștilor, aproximativ 60% din cuvintele limbii române sunt de origine latină, circa 20% sunt de origine slavă, iar restul cuvintelor sunt din limba dacilor (circa 2%) sau din alte limbi.

DICȚIONAR

Varegi – denumirea sub care vikingii erau cunoscuți de greci și slavii de est, care au migrat pe teritoriul actual al Rusiei între secolele IX și X.

APLICAȚII

Imaginează-ți că în timpul unei călătorii cu familia prin Europa cunoști pe cineva interesat de România. Ce-i vei spune despre cum s-au format poporul român și limba română? Scrie informațiile de bază într-un text de 5-6 enunțuri.

Europa creștină în mileniul I

Amintește-ți numele unui împărat roman care a luat decizii în favoarea creștinilor.

Urmările imediate ale migrațiilor au fost foarte importante. Orașele romane au fost distruse, unele dintre ele pentru totdeauna. Populația a scăzut dramatic, iar locuitorii s-au retras în zone rurale. Nivelul de civilizație s-a redus drastic. Din cauza nesiguranței drumurilor, comerțul a încetat aproape cu totul, iar producția de bunuri s-a redus foarte mult. Foamea și **epidemiile** făceau ravagii.

Au rămas însă anumite elemente ale civilizației romane: limba, religia creștină, dreptul (legile), ideea de stat, ca organism public ce reglementează viața oamenilor, și exemplul unui „imperiu universal”, care cuprinde mai multe popoare în cadrul său. Spre deosebire de Antichitatea greco-romană, în Evul Mediu, statul nu mai este văzut însă ca domeniu public, ci ca un bun personal al monarhului.

Pe fostul teritoriu al Imperiului Roman de Apus, dar și în restul Europei, s-au format **regate barbare**. Unele au avut o existență **efemeră**, altele au evoluat și există și astăzi. Factorul unificator al acestora, elementul care a stat la baza civilizației europene, alături de moștenirea culturală greco-romană, a fost **creștinismul**.

Între sec. V și XII, toate popoarele europene s-au creștinat. Cel mai devreme s-au creștinat popoarele germanice care au migrat în Imperiul Roman, iar cel mai târziu, popoarele din nordul Europei. Odată creștinate, popoarele barbare au încetat jafurile și au adoptat un sistem de organizare în care Biserica avea un rol important.

Biserica creștină a fost singura instituție stabilă în perioada migrațiilor. Ea a asigurat echilibrul în societate și a sprijinit factorul politic. Se considera că regii sunt aleși de Dumnezeu să conducă poporul, să-l apere cu sabia în mână și să-i asigure bunăstarea, în timp ce Biserica se ocupa de mântuirea sufletelor credincioșilor.

Timp de câteva sute de ani, oamenii Bisericii erau singurii care știau carte, iar mănăstirile au fost singurele centre de cultură. Totodată, Biserica a împlânzit comportamentul luptătorilor, canalizându-l spre țeluri nobile. Așa au apărut cavalerii.

Biserica creștină avea, în Europa, doi conducători mai importanți: papa de la Roma și patriarhul de la Constantinopol.

Pretențiile de supremație ale papilor, precum și unele diferențe **dogmatice**, au dus la ruperea Bisericii creștine în două: Biserica Catolică și Biserica Ortodoxă. Acest eveniment, petrecut în anul 1054, este cunoscut sub numele de **Marea Schismă**. Biserica Catolică („universală”) este condusă de un papă, iar Biserica Ortodoxă (biserica „dreptei-credințe”) este alcătuită din mai multe biserici, egale între ele, conduse de patriarhi.

Sursa 1 (◀)

Harta regatelor barbare la 530

- Notează în caiet numele a patru regate barbare constituite în fostele teritorii romane.

DICTIONAR

Dogmatică = ceea ce ține de învățătura Bisericii.

Efemer = trecător.

Epidemie = răspândire a unei boli care se transmite de la un om la altul.

Schismă = ruptură, separare.

Sursa 2 (▼)

Învățăm direct din izvoare istorice

„După aceea, Vladimir (cneazul Rusiei, nota autorilor) a poruncit să se dea de știre în întregul oraș (Kiev): «cei care mâine nu se vor afla pe malul apei – toți: bogați și săraci, negustori ori oameni pricepuți – vor fi dușmanii mei». Auzind aceste cuvinte, poporul a venit cu grăbire, bucurându-se și zicând: «De n-ar fi ceva bun, cneazul nostru și boierii nu l-ar împărtăși». A doua zi, Vladimir s-a dus împreună cu preoții pe malurile Niprului, unde se adunase mulțime de oameni. Au coborât cu toții în apă, în vreme ce preoții rosteau rugăciunile. După ce poporul a fost botezat, fiecare s-a retras la casa lui. Iar Vladimir s-a bucurat că poporul său l-a cunoscut pe Dumnezeu.”

Creștinarea rușilor, după Nestor,
Cronica vremurilor de demult, sec. XII

1. Numește conducătorul care a avut inițiativa creștinării rușilor; precizează funcția acestuia.
2. Menționează care a fost motivul creștinării majorității rușilor, așa cum reiese din text.
3. Exprimă o opinie cu privire la această modalitate de creștinare.

Sursa 3 (▶) Încoronarea regelui Franței, Filip al II-lea August (imagine din lucrarea Marile Cronici ale Franței, realizată în sec. XV)

Biserica avea un rol important în legitimarea monarhilor. Încoronarea acestora avea loc în prezența unor episcopi sau chiar a papei. Doar în acest fel poporul îi recunoștea pe monarhi ca adevărați conducători.

Sursa 4 (▼)

Învățăm direct din izvoare istorice

„S-a luat hotărârea ca toți preoții stabiliți în parohii... să primească acolo unde locuiesc ei înșiși tineri învățăcei... și să se străduiască, hrănindu-le spiritul ca buni părinți, să-i pregătească prin psalmi, să-i ocupe cu lecturi divine, să-i învețe legea Domnului, pentru a-și pregăti demni succesori și pentru a primi de la Domnul răsplata eternă”.

Rezoluția Conciliului de la Vaison, anul 529

1. Precizează ce categorie preluase rolul de profesor, în sec. VI.
2. Menționează două categorii de cunoștințe care trebuiau „predate”.
3. Transcrie din text cuvintele care indică răsplata primită de „profesori”.

APLICAȚIE

Alcătuți un **PLAN DE IDEI** bazat pe textul lecției, care să cuprindă următoarele informații:

- 4 consecințe ale migrațiilor;
- 3 elemente ale civilizației romane rămase ca „moștenire” pentru epocile următoare;
- o urmare a creștinării popoarelor barbare;
- 3 contribuții ale Bisericii la viața societății, în mileniul I.

Creștinarea francilor. Carol cel Mare

STUDIU Amintește-ți din ce categorie de popoare făceau parte francii.

**DE
CAZ**

Francii se așază în Gallia în sec. V, cu acordul autorităților romane. Ei îi sprijină pe romani împotriva hunilor, în bătălia de la Châlons (Câmpiile Catalaunice, 451). După dispariția Imperiului Roman de Apus, regele francilor, **Clovis**, mărește întinderea statului franc, purtând lupte cu vizigoții și alamanii. Clovis se creștinează în anul 496 și determină trecerea la creștinism a întregului popor. Episcopii încep să joace un rol important în stat.

La început, comunitățile de franci și de romani trăiau separat, se conduceau după legi diferite și vorbeau limbi diferite. Treptat, ele s-au amestecat, formând un popor nou (francez), cu o limbă nouă. Limba latină a continuat să fie folosită în Biserică și administrație.

Cel mai important suveran al statului franc este **Carol cel Mare** (768–814). Acesta poartă lupte împotriva germanilor, longobarzilor și arabilor din Spania, lărgind considerabil granițele statului. Ia naștere astfel cel mai puternic și mai întins imperiu din perioada medievală timpurie.

În condițiile existenței la Constantinopol a unui suveran femeie, împărăteasa Irina, Carol este încoronat la Roma drept

Sursa 2 (▼) Harta Imperiului francilor la 814

1. Notează numele a trei state ce existau în anul 814 în Europa și zona mediteraneeană.
2. Pe baza cunoștințelor de Geografie de la clasa a IV-a, numește 4 state din zilele noastre ale căror teritorii au făcut parte din Imperiul francilor (carolingian).

„împărat al romanilor” (anul 800). Conform dreptului germanic, doar un bărbat putea fi monarh. Carol obținea o recunoaștere a puterii sale, oferind în schimb Papei Leon al III-lea protecția împotriva longobarzilor.

După moartea lui Carol, puterea statului slăbește din cauza creșterii puterii marilor nobili și a atacurilor vikingilor. Imperiul este împărțit între nepoții lui Carol, în trei state (843). Două dintre ele au devenit Franța, respectiv, viitorul Imperiu Romano-German. Al treilea, care cuprindea și nordul Italiei, nu a supraviețuit ca stat.

Sursa 1 (▼)

Învățăm direct din izvoare istorice

„În preasfânta zi a nașterii Domnului, [...] papa Leon i-a pus pe cap coroana și întregul popor al romanilor l-a aclamat: «Lui Carol augustul, încoronat de Dumnezeu, marelui și pașnicului împărat al romanilor, viață și biruință». Iar după aclamații papa i s-a închinat potrivit obiceiului principilor antici și [...] l-a chemat împărat și august.”

Eginhard, *Viața lui Carol*,
text din sec. IX

1. Numește personajul care l-a încoronat pe Carol și ziua în care s-a petrecut acest eveniment.
2. Explică în 3-4 fraze semnificația titlului de „împărat al romanilor”.

APLICAȚIE

Alcătuiește o frază în care să folosești, obligatoriu, următorii termeni: *Carol cel Mare, Leon, Roma, romani, Papa, împărat, 800*. Puteți schimba forma cuvintelor.

STUDIU DE CAZ

Amintește-ți când și de ce a fost împărțit Imperiul Roman.

Imperiul Roman de Răsărit (numit de istorici și Imperiul Bizantin) nu a dispărut la sfârșitul Antichității, așa cum s-a întâmplat cu Imperiul Roman de Apus. Principalele cauze ale menținerii acestuia au fost poziția mai ferită din calea migratorilor și sistemul de apărare foarte bun al capitalei, **Constantinopol**. Orașul era protejat din trei părți de mare și dintr-o parte de ziduri puternice.

Orașele din Imperiul Roman de Răsărit au continuat să prospere, iar comerțul și meșteșugurile s-au dezvoltat, aducând venituri statului. Un puternic impuls a avut țesutul, după aducerea viermilor de mătase din China (sec. VI). În Evul Mediu, Constantinopol era cel mai mare și mai frumos oraș din spațiul creștin.

Imperiul era condus de un împărat, considerat urmaș legitim al împăraților romani. O importanță deosebită a avut împăratul **Iustinian** (527–565). El a recucerit o parte a fostelor teritorii romane – nordul Africii, Italia și sudul Spaniei – care vor fi pierdute însă după moartea sa. Cele mai importante realizări ale lui Iustinian au fost noile coduri de legi și construirea Bisericii **Sfânta Sofia** din Constantinopol.

Sursa 1 (▲) Sfânta Sofia din Constantinopol. Inițial biserică, a fost transformată mai apoi în moschee

Capodoperă arhitecturală ridicată sub domnia lui Iustinian, reprezenta un model pentru întreaga lume ortodoxă. Cupola, cu diametrul de 33 m, se ridică la înălțimea de 54 m, dând construcției un aspect impresionant.

- Numește o construcție celebră din Roma, care putea servi lui Iustinian drept inspirație pentru construirea Sfintei Sofia. Caută indicii la pagina 82.

Imperiul Bizantin

Treptat, din sec. VII, imperiul se grecează, deoarece populația greacă era majoritară. **Limba greacă** înlocuiește latina ca limbă de stat, iar împărații vor purta titlul grecesc de „Basileos” în locul celui de „Caesar Augustus”.

Elementul definitoriu pentru Bizanț a fost creștinismul în forma răsăriteană (ortodoxă). **Patriarhul** era a doua personalitate, după împărat. Timp de secole, Constantinopolul a fost capitala religioasă a popoarelor creștine din Estul Europei.

Din sec. XII, imperiul începe să decadă. Declinul este grăbit de atacurile turcești dinspre Asia Mică și de cucerirea de către cruciații occidentali (1204). Sfârșitul vine prin cucerirea Constantinopolului de către turci, în 1453.

Sursa 2 (▲) Mozaic în care este reprezentat împăratul Iustinian, cu suita sa. Bazilica San Vitale din Ravenna, Italia.

1. Precizează rolul personajului din stânga împăratului.
2. Numește o putere reprezentată în partea dreaptă a împăratului.

APLICAȚIE

PREZENTARE. Organizați în echipe de câte 3-4 elevi, realizați o prezentare care să ilustreze istoria orașului Constantinopol (5-10 evenimente).

Puteți include picturi, reconstituiri grafice, fotografii etc. Alături de imagini notați evenimentul pe care-l reprezintă și anul. Folosiți internetul pentru documentare și selecția imaginilor.

Prezentarea poate fi realizată în format digital sau clasic (pe o coală de flipchart). Timp de lucru: o săptămână

Viața cotidiană în Evul Mediu

Amintește-ți ce s-a întâmplat cu populația orașelor, după ce acestea au fost distruse de migratori.

În Evul Mediu, majoritatea oamenilor trăiau în **așezări** rurale (sate). Orașele erau mai puține, dar mai complexe și au avut un rol foarte important în progresul societății (vezi Studiul de caz).

O **familie** de țărani din Europa medievală era alcătuită nu doar din părinți și copii, ci și din rude de diferite grade: bunici, unchi, nepoți, copii orfani rămași de la diferite rude, femei văduve. Pentru munca în gospodărie erau folosiți și copiii. Pe măsură ce creșteau, primeau sarcini mai importante. Nu existau școli, iar țăranii nu știau carte.

Majoritatea familiilor de țărani locuiau, de regulă, într-o casă situată pe **moșia** unui nobil. Nobilul era interesat să aibă brațe de muncă pentru cultivarea pământului. În schimb, asigura protecția țăranilor, cu mica sa armată de cavaleri.

În sate nu existau magazine. Cele necesare – vase din lut, unelte din metal, roți pentru căruță – erau procurate direct de la **meșterii** care le lucrau. **Țesăturile** se făceau aproape în fiecare casă, în lunile de iarnă. **Hrana** era

obținută în gospodărie: pâine din grâu, orz sau secară, ouă, legume (năut, ceapă, mazăre), fructe, produse lactate, pește, animale vâdate, uneori carne, miere. Sarea era principalul condiment. Piperul era foarte rar și scump. Se putea găsi doar pe masa oamenilor bogați. Veșmintele țăranilor erau croite simplu și erau din lână sau cânepă.

Locul unde se desfășura viața socială era **biserica** satului. Oamenii erau foarte religioși. Slujbele săptămânale, **sărbătorile** religioase și evenimentele familiale (nunți, botezuri, înmormântări) erau ocaziile cu care oamenii se întâlneau. Alte ocazii erau **târgurile** (iarmaroacele) regionale, la care participau oameni din mai multe sate care doreau să schimbe mărfuri.

Speranța de viață era scăzută: aproximativ 30 de ani. Cine depășea 45 de ani era considerat bătrân. Multe femei mureau din cauza unor probleme legate de naștere. De asemenea, numeroși copii mureau înainte de a împlini un an. Bolile făceau ravagii, mai ales din cauza condițiilor de igienă precare și a lipsei de cunoștințe privind cauzele diferitelor boli.

Sursa 1 (▼) Casa unui țăran în Evul Mediu (reconstituire)

Agricultura era principala ocupație a oamenilor în perioada medievală. Pământul era cea mai importantă proprietate. În epoca invaziilor, era singurul bun care nu putea fi distrus sau luat. De aceea, proprietatea asupra pământului determina situația socială.

Cine avea pământ era om liber; cine nu, era un om dependent. Țăranii care aveau pământ în proprietate, chiar dacă nu foarte mult, erau liberi. Ei aveau obligații doar față de rege și Biserică. Însă aceștia erau foarte puțini. Cei mai mulți țărani erau dependenți, adică trăiau pe domeniul unui nobil (senior), muncind pământul acestuia. Din produsele obținute, o parte era păstrată pentru familia țăranului, iar altă parte revenea nobilului.

Țăranii dependenți aveau obligații față de senior și față de Biserică. Pentru a lucra pământul, oamenii foloseau unelte rudimentare: plugul tras de boi sau de cai, seceri, sape. Începând din sec. XI, au avut loc progrese tehnice care au dus la creșterea producției. Din sec. XII este introdusă și **moara de vânt**, alături de cea de apă, care exista încă din Antichitate.

Deși societatea medievală a însemnat, în cele mai multe domenii, un regres față de Antichitate, totuși au existat și unele progrese tehnice superioare celor din Antichitate. Un exemplu este prelucrarea metalelor: meșteșugarii medievali au reușit să obțină aliaje mai eficiente și mai rezistente decât cele obținute de greci sau romani. Acest lucru a dus și la dezvoltarea mineritului.

Sursa 2 (▲) Filă cu titlul *Cele mai îmbeșugate clipe ale Ducelui de Berry*, dintr-un calendar (luna martie), sec. XV

- Țăranii dependenți munceau terenurile nobilului, asigurând bunăstarea acestuia. Notează pe caiet două activități agricole reprezentate în imagine.

DICȚIONAR

Moșie = proprietate a unui nobil, care cuprindea, de regulă, un castel, terenuri arabile și pășuni, sate, mori, păduri, iazuri cu pește.

APLICAȚIE

Pe baza imaginii de la sursa 1, descrie, în 4-5 fraze, casa unei familii din Evul Mediu. Precizează materialele folosite la construcție, obiectele din interior, împărțirea casei.

Domeniul feudal

STUDIU DE CAZ

Amintește-ți cine era proprietarul pământului și al familiilor de țărani.

În Evul Mediu, Europa era organizată într-un **sistem feudal**. În cadrul acestuia, monarhul era considerat stăpânul întregului pământ și al locuitorilor unei țări. Deoarece nu putea administra direct toată țara, el împărțea suprafețe întinse de pământ unor nobili, sub formă de **feude** (domenii feudale sau moșii). În schimb, nobilii ofereau monarhului loialitate și servicii militare. La rândul lor, nobilii care primeau feude de la rege puteau oferi domenii mai mici altor nobili, pentru a dispune de un număr de oameni loiali și de forță militară.

Prin acest sistem, relația de supunere și de loialitate față de un stat, existentă în Antichitate, a fost înlocuită cu o relație de loialitate și protecție personală. Sistemul feudal a apărut în sec. VIII și a atins maturitatea în sec. XIII. El a avut o formă standard în Europa occidentală, dar s-a manifestat, cu mici diferențe, în toată Europa.

Cel care oferea un domeniu feudal era numit **senior**, iar cel care primea devenea **vasalul** („omul”) acestuia. Legătura de vasalitate era consfințită în cadrul unei ceremonii speciale, în care vasalul jura credință seniorului, iar acesta îi oferea un simbol al feudei.

Sursa 1 (▲) Ceremonia vasalității, imagine din Marile Cronici ale Franței, Jean Fouquet, sec. XV

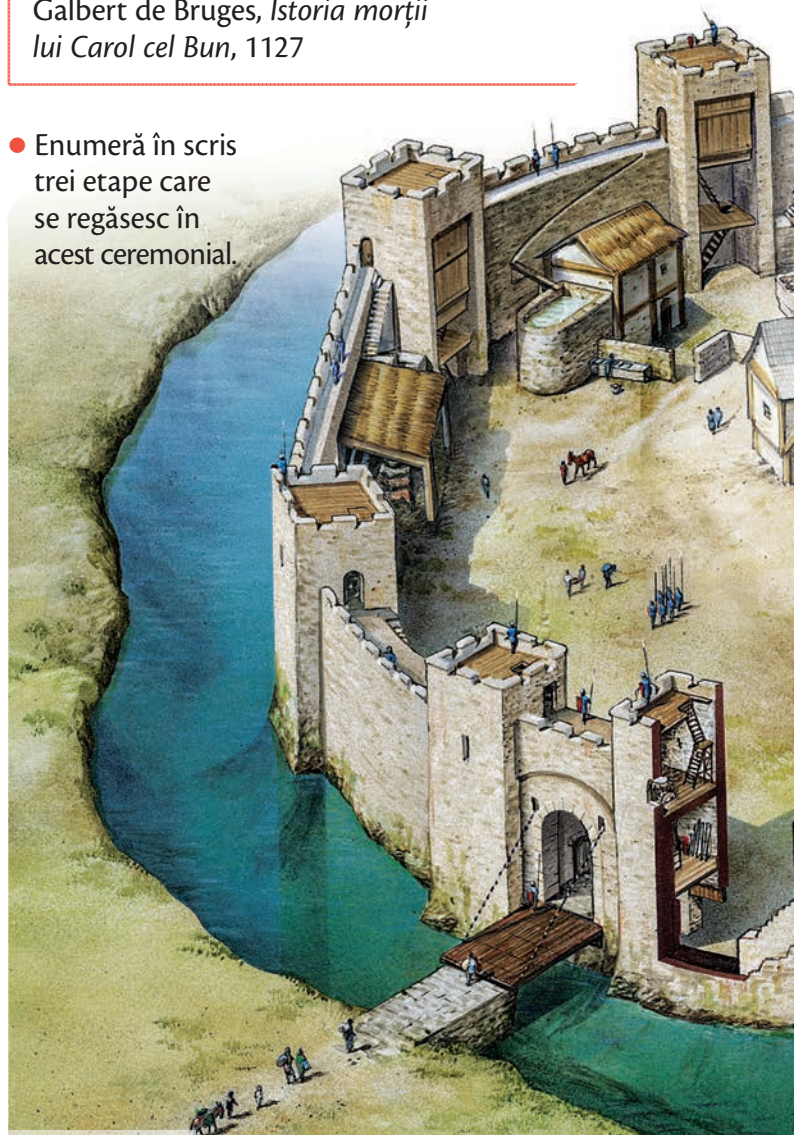
Sursa 2 (▼)

Învățăm direct din izvoare istorice

„În primul rând, ei au depus omagiu în felul următor: contele îl întreba pe fiecare dacă el vrea să devină omul său, fără rezervă, și acesta răspundea: «Eu vreau!», apoi își împreuna mâinile sale între cele ale contelui, ei se legau apoi prin sărut. În al doilea rând, acela care depusese omagiu făgăduia credința sa, declarând contelui următoarele: «Eu promit pe credința mea de a fi din acest moment credincios contelui Guillaume și de a-l apăra contra tuturor, cu bună credință și fără înșelătorie». În al treilea rând, el jura pe moaștele sfinților, apoi contele, cu varga pe care o ținea în mână, le dădea investirea tuturor celor care-i făgăduiseră credință, îi depuseseră omagiul și rostiseră un jurământ.”

Galbert de Bruges, *Istoria morții lui Carol cel Bun*, 1127

- Enumeră în scris trei etape care se regăsesc în acest ceremonial.

Un senior putea avea mai mulți vasali. Puterea lui era indicată de întinderea propriei **moșii**, administrată direct, și de numărul de vasali. De cele mai multe ori, feuda însemna pământ și țărani care munceau pământul, dar putea fi și un oraș, veniturile dintr-o vamă, o pădure etc.

Activitatea pe domeniu era astfel organizată încât să asigure toate resursele necesare aceluia domeniu. Fiecare nobil încerca să-și producă singur bunurile de care avea nevoie. Așa se face că un domeniu avea, de regulă, pământ arabil, vii, livezi, pășuni, mori pentru măcinat cerealele, ateliere de tâmplărie, fierărie, olărit, țesut, tăbăcării (ateliere de prelucrare a pieilor de animale), păduri pentru lemn și pentru vânătoare, iazuri cu pești.

Pe domeniul său, nobilul era administrator, judecător și șef militar (apăra domeniul cu armata sa).

Centrul domeniului feudal era **castelul** nobilului care stăpânea moșia. Acesta era construit astfel încât să fie greu de cucerit și destul de mare încât să cuprindă între zidurile sale toată armata de servitori, grajdurile, magaziiile de provizii etc. Locuința propriu-zisă a nobilului era donjonul, un turn cu mai multe etaje.

APLICAȚIE

JOC DE ROL. Reconstituiți în clasă ceremonia depunerii unui omagiu feudal, așa cum este descrisă în sursa 2.

Sursa 3 (▼)

**Castel medieval
(reconstituire)**

STUDIU DE CAZ

Amintește-ți care era principala obligație a unui vasal, în schimbul unei feude.

Cavalerii erau războinicii Evului Mediu. Ocupațiile lor erau luptele propriu-zise și activitățile menite să le mențină și să le dezvolte capacitatea de a lupta: antrenamentele, vânătoarea și întrecerile cavalești, numite **turniruri**. În principal, cavalerii erau de două feluri: cei care aveau titluri nobiliare și feude și cei care, nefiind nobili, slujeau la curtea unui senior. În epoca invaziilor, caracterizată prin violență și abuzuri, Biserica a încercat să înlănzească obiceiurile războinicilor și să le canalizeze potențialul militar spre țeluri nobile: apărarea celor slabi și a Bisericii, promovarea adevărului, dreptății și loialității.

Existau norme ale onoarei cavalești, care presupuneau ținerea cuvântului dat, interdicția de a ataca un adversar neînarmat sau prin surprindere, respectarea femeilor, curajul în luptă, respectarea celorlalți cavaleri, inclusiv a unei provocări la duel.

Putea deveni cavaler cineva care era fiu de nobil sau de cavaler. De la vârsta de 7-8 ani mergea la curtea unui senior, unde învăța meșteșugul armelor. La 18–20 de ani era investit cavaler, în cadrul unei ceremonii publice. Aceasta era precedată de o „purificare” prin veghe, post, spovedanie și împărtășanie. Seniorul care pregătise tânărul cavaler îi oferea armele și calul. Cavalerul urma să-l slujească toată viața.

Faptele cavalerilor erau prezente în cântece, poezii, legende. În Franța exista un gen muzical, *chansons de geste* (cântece de gestă), care preamărea vitejia unor cavaleri. Cea mai cunoscută creație este *Cântecul lui Roland*. În perioada cruciadelor s-au născut ordinele cavalerilor-călugări: templieri, ioaniți, teutoni.

Armura unui cavaler putea cântări cca 20-25 kg. Pentru a urca pe cai, dacă nu erau destul de puternici sau de tineri, unii cavaleri erau ridicați cu o macara.

- Precizează un avantaj și un dezavantaj ale folosirii acestui tip de armură.

Cavalerism și onoare

Sursa 1 (▲) Reprezentarea unui turnir, în *Codex Manesse, Heidelberg, începutul sec. XIV*. În imagine, loja domnișelor și cavaleri care luptă.

- Descrie în 2-3 propoziții, în scris, spectatorii și atitudinea acestora.

APLICAȚIE

INVESTIGAȚIE

Descoperiți, în urma unei investigații, cum au dispărut cavalerii medievali.

Ce factori au contribuit la dispariția acestora? Urmați indicațiile de la pagina 9 referitoare la realizarea unei investigații.

Sursa 2 (◀)
Cavaler medieval pe cal

STUDIU DE CAZ

Orașul medieval – spațiu al libertății

Amintește-ți ce s-a întâmplat cu orașele la sfârșitul Antichității.

La sfârșitul Antichității, unele orașe romane au dispărut pentru totdeauna, transformându-se în ruine. Altele au continuat să fie locuite, dar numărul de locuitori a scăzut dramatic. Începând din sec. XI, apar noi orașe, iar cele vechi încep să se dezvolte. La acest lucru au contribuit încetarea invaziilor, dezvoltarea comerțului, creșterea populației și a producției agricole.

Noile orașe au apărut la intersecția unor drumuri comerciale, pe lângă mănăstiri, castele nobiliare sau reședințe episcopale. La început, orașele depindeau de un mare nobil, de un episcop sau de rege. În schimbul protecției militare, orașele plăteau seniorului sume de bani provenite din impozite.

Din sec. XI, în Italia și Germania multe orașe se eliberează de sub autoritatea feudalilor, fie prin răscumpărare, fie prin revoltă. Orașenii (numiți și **burghezi**) aveau un grad mai mare de libertate decât țărani. Meșteșugarii și negustorii se asociau în **bresle** (corporații) și **ghilde**. Fiecare categorie de meseriași își avea breasla proprie (există o breaslă a fierarilor, una a olarilor etc.).

Sursa 1 (▼) Oraș medieval (reconstituire)

Orașele erau numite în Occident cu termenul **burg** sau variante ale acestuia.

Cea mai importantă categorie socială urbană era cea a patricienilor, alcătuită din cei mai bogați negustori și din fruntașii breslelor. Alături de meșteșugari și negustori, care alcătuiau majoritatea locuitorilor, în orașe mai trăiau clerici (preoți, călugări), liber-profesioniști (medici, farmaciști, avocați, contabili, profesori), dar și oameni fără ocupație. Orașele medievale erau înconjurate cu **ziduri și turnuri de apărare**. Străzile erau înguste și întortocheate. Inițial, doar străzile principale erau pavate cu piatră.

Cele mai dezvoltate orașe din Europa, în perioada medievală, erau orașele italiene (Genova, Veneția, Padova, Florența, Pisa, Bologna) și cele germane (Lübeck, Hamburg, Bremen, Frankfurt, Köln).

APLICAȚIE

Organizați o excursie la Sighișoara, cel mai bine conservat oraș medieval din România. Fiecare elev va alcătui un jurnal personal cu informații, impresii. Folosiți ca model Fișa de prezentare a unui obiectiv (sit) istoric, din manualul digital, pagina 92.

STUDIU
DE
CAZ

Catedrale și universități

Amintește-ți ce instituție era responsabilă de educația copiilor, în Evul Mediu.

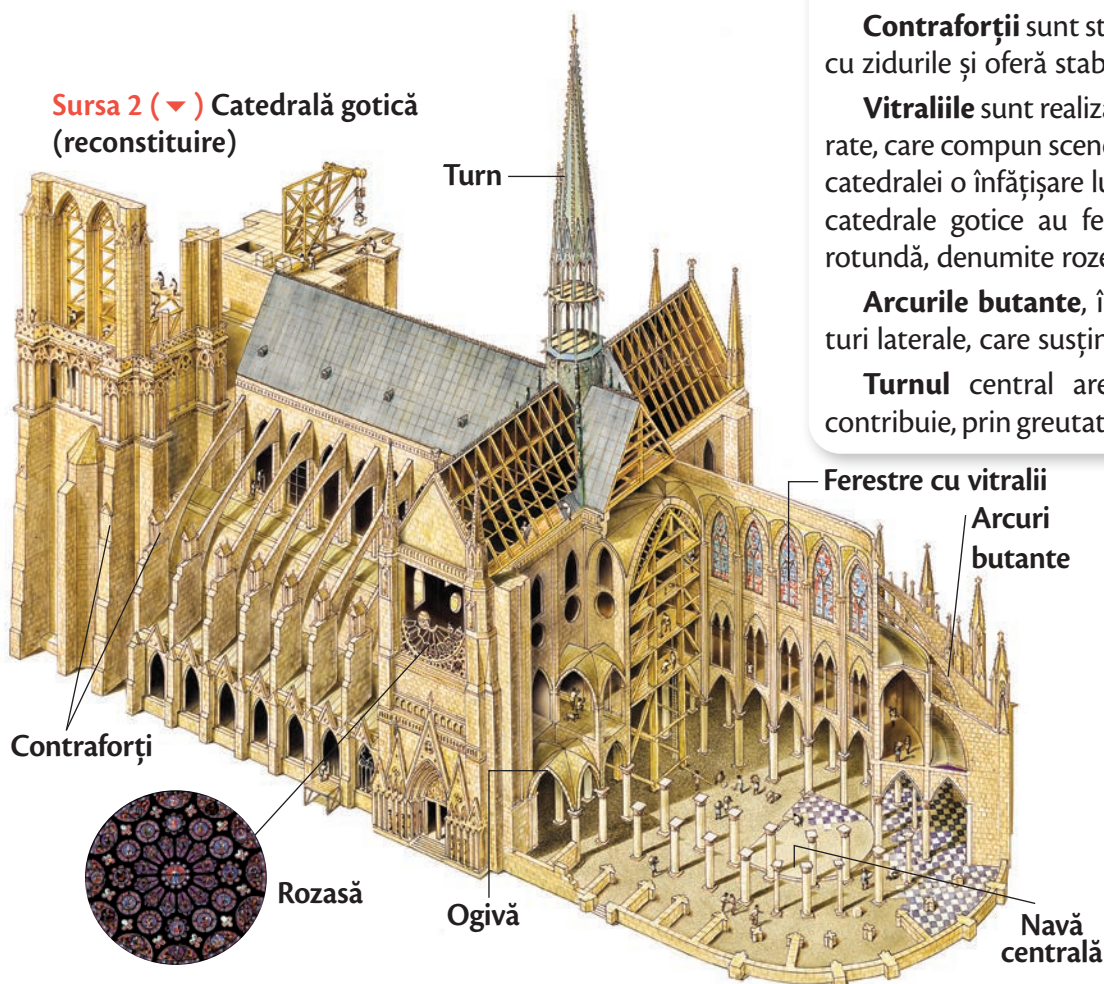
În orașe, dezvoltarea economiei și sentimentul religios au dus la construirea unor **catedrale grandioase**, care erau centre ale vieții urbane și monumente reprezentative ale orașelor. Până în sec. XII, catedralele erau construite, în general, în stilul **romanic**. Acesta era caracterizat prin ziduri masive, deschideri mici, ferestre și uși cu partea de sus de forma unui arc rotund.

În sec. XII-XIII, apare în construcția catedralelor stilul **gotic**. Acesta se caracterizează prin arcul frânt (ogivă), arce butante și ferestre largi, împodobite cu vitralii.

Catedralele gotice erau construite după un plan în formă de cruce și erau foarte înalte, având adesea peste 100 de metri. Acest lucru era posibil datorită fundațiilor solide, de până la 10 metri adâncime, și sistemului de arcuri frânte. Arcul frânt (ogival), care a înlocuit arcul rotund romanic, a fost o inovație tehnologică foarte importantă. Prin felul în care distribuie spre sol greutatea clădirii, el sporește soliditatea acesteia. În plus, creează impresia de eleganță și suplețe.

Blocurile de piatră erau tăiate cu mare precizie, cu dălți speciale, apoi erau fixate cu mortar. Pe măsură ce clădirea se înălța, blocurile erau ridicate cu scripeți.

Sursa 2 (▼) Catedrală gotică (reconstituire)

Sursa 1 (▲) Catedrala romanică din Poitiers, Franța

Elementele unei catedrale gotice

Nava centrală este axa bisericii, în jurul căreia sunt dispuse toate celelalte spații.

Contraforții sunt stâlpi exteriori care se îmbină cu zidurile și oferă stabilitate și rezistență clădirii.

Vitraliile sunt realizate din bucăți de sticlă colorate, care compun scene religioase. Dau interiorului catedralei o înfățișare luminoasă și solemnă. Multe catedrale gotice au ferestre cu vitralii de formă rotundă, denumite rozete sau rozase.

Arcurile butante, înclinate, au rolul de suporturi laterale, care susțin partea înaltă a navei.

Turnul central are o funcție decorativă și contribuie, prin greutatea sa, la fixarea construcției.

Universități

În sec. XI-XIII, Europa cunoaște o perioadă de expansiune și prosperitate. Comerțul ia avânt, iar orașele se dezvoltă. Burghezia este interesată de dezvoltarea unui învățământ care să asigure oameni pregătiți pentru diferite profesii: contabili, avocați, juriști, medici, arhitecți etc.

Existau deja școli, pe lângă catedrale și mănăstiri, însă în acestea se învățau doar noțiuni elementare. Odată cu dezvoltarea societății, era nevoie de o creștere a nivelului de pregătire. Ca urmare, în sec. XI-XII apar primele **universități**, mai întâi în Italia, apoi în Spania, Franța, Anglia și alte țări europene.

Unele au fost create de asociații ale studenților care căutau profesori (la Bologna, Italia), altele, de către corporații ale profesorilor (Paris, Franța). Universitatea din Oxford (Anglia) a fost înființată de profesori veniți de la Paris, pentru studenții englezi care nu puteau studia în Franța.

În universități se studiau gramatica, logica, arta vorbirii, matematica, astronomia, dreptul, muzica.

În cadrul unei lecții, profesorul afișa sau citea un text și punea întrebări. Urmau dezbaterile, în care erau utilizate argumente. Elevii își notau întrebările și răspunsurile.

Studenții locuiau în universitate, în locuințe colective situate în apropierea sălilor de curs. Deși nu exista o vârstă minimă, de obicei studenții aveau între 14 și 20 de ani.

Mulți profesori erau preoți sau călugări.

Sursa 3 (▶) Sala de studiu a unei universități medievale (reconstituire)

„Caietele” erau din foi de pergament îndoite în patru. Pergamentul era obținut din piei de animale (vițel, miel).

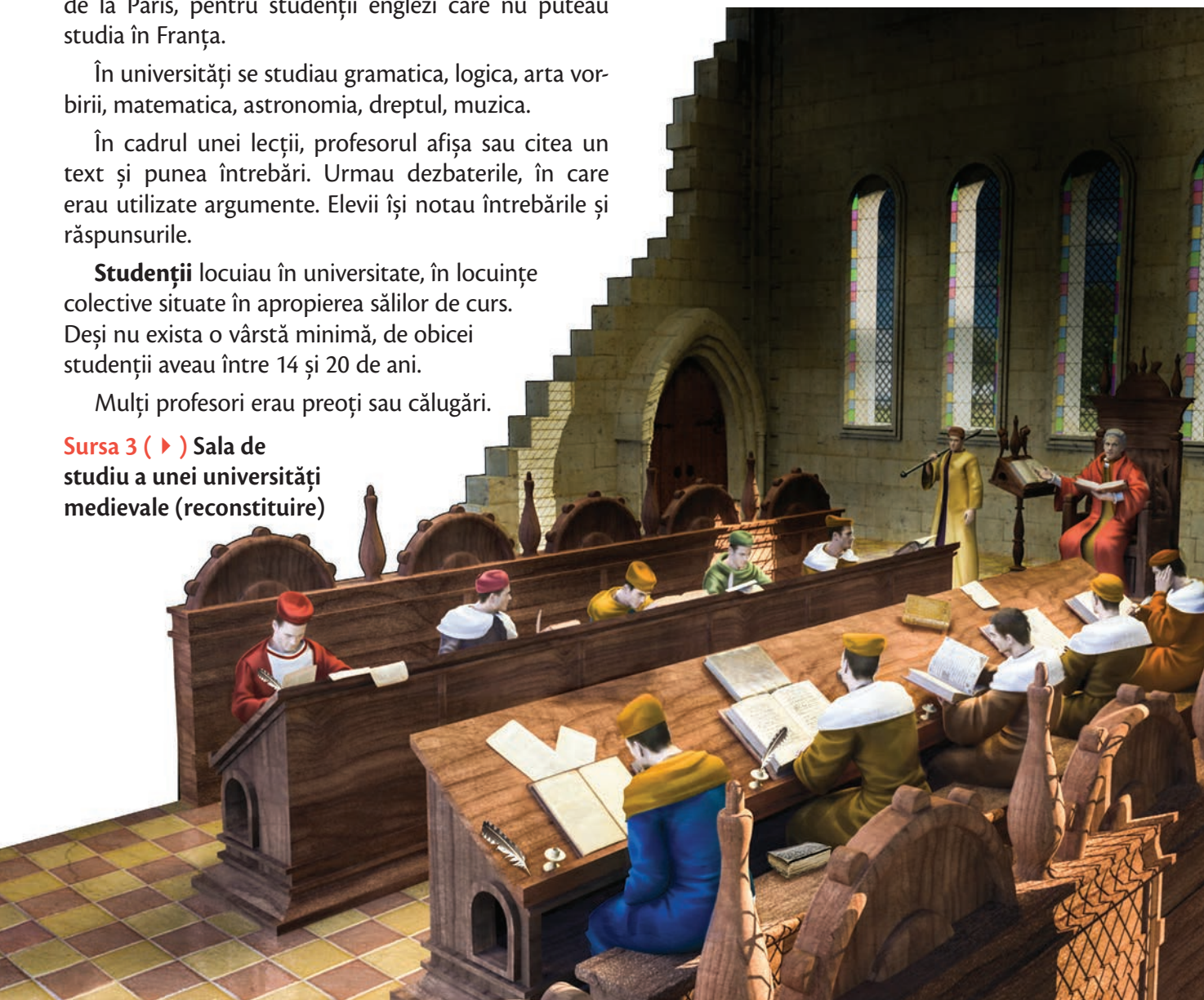
Profesorul își preda lecțiile dintr-un loc privilegiat, care îi sublinia autoritatea. Cunoștințele și ideile sale nu erau puse la îndoială.

Există și un „gardian” care menținea ordinea și disciplina și care îl asista pe profesor.

La sfârșitul cursurilor exista o ceremonie de absolvire, în cadrul căreia absolvenții primeau roba și toca.

 Realizează o **FIȘĂ DE ASEMĂNĂRI ȘI DIFERENȚE** între stilurile romanice și gotice. Folosește pentru aceasta informațiile din lecție și imaginile unor catedrale construite în aceste stiluri.

APLICAȚIE

STUDIU DE CAZ

Cruciadele – prima expansiune europeană

Amintește-ți care erau idealurile cavaleștești.

Cruciadele au fost expediții războinice ale europenilor occidentali care aveau ca scop eliberarea **Țării Sfinte** (Palestina, cu orașul Ierusalim) de sub ocupația musulmanilor.

În sec. VII, arabii cuceresc Palestina de la bizantini. În sec. VIII invadează Europa, cuceresc Spania, dar sunt înfrânți de bizantini (în estul Europei) și de franci (în vest).

În acest timp, între europeni și musulmani, pe lângă războaie, au existat și relații pașnice, îndeosebi comerciale. Negustorii și pelerinii care mergeau la Locurile Sfinte povesteau despre bogățiile fabuloase din Orient. În sec. XI, o altă putere musulmană, turcii selgiucizi, ocupă Palestina și atacă teritoriile bizantine. Bizantinii lansează către catolici chemări la sprijin, în numele credinței creștine. Aceste solicitări au constituit pentru papă **pretextul** declanșării cruciadelor.

Cauzele reale au fost sentimentul religios și speranța mântuirii, promisă de papă, creșterea populației europene, spiritul de aventură al cavalerilor și dorința acestora de a primi feude și de a deveni faimoși, intenția papei de a-și mări puterea în lumea creștină.

În anul 1095, în cadrul Conciliului de la Clermont, **Papa Urban al II-lea** lansează un apel general la cruciadă. Răspund mulți cavaleri și principii, care în 1096-1099 reușesc să cucerească Țara Sfântă și zonele învecinate și să înființeze aici state după modelul feudal european: regatul Ierusalimului și principatele de Edessa și Antiohia, comitatul de Tripoli. Prima cruciadă lua sfârșit cu succes pentru creștini.

Timp de aproape un secol, Țara Sfântă a aparținut creștinilor. În acest timp, au luat naștere ordinele cavalerilor-călugări (templieri, ioaniți, teutoni), care își propun să asigure securitatea, ajutorarea săracilor și apărarea Locurilor Sfinte împotriva musulmanilor.

Noțiunea de „război sfânt” o aveau, însă, și musulmanii. Pentru ei, Ierusalimul este locul de unde Mahomed a fost ridicat la Cer. În 1187, sultanul egiptean **Saladin** cucerește Ierusalimul și alte cetăți apărute de creștini. Următoarele cruciade vor avea ca scop revenirea Palestinei sub controlul creștinilor, însă acest lucru nu se va mai întâmpla. În plus, una dintre cruciade, a IV-a, a fost deturnată împotriva creștinilor ortodocși. În cadrul acesteia a fost cucerit și jefuit Constantinopolul (1204).

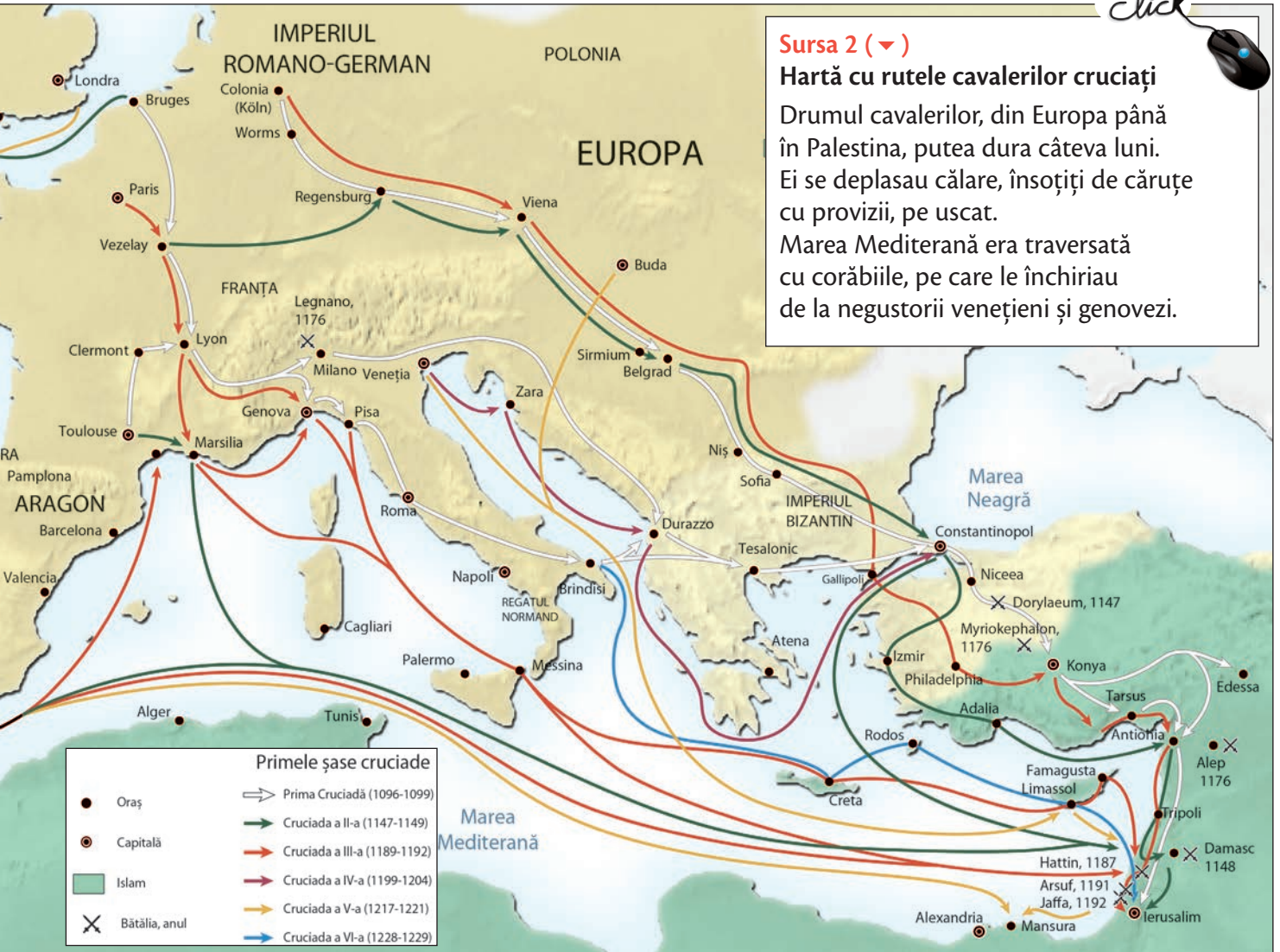

Sursa 1 (◀)

Krak des Chevaliers, un castel fortificat ridicat de cruciați, în sec. XII, în Siria

Cruciadele au avut și **urmări** negative, și pozitive. Între cele negative se numără creșterea ostilității dintre creștini și musulmani, dar și a celei dintre ortodocși și catolici, reafirmarea spiritului expansionist musulman și

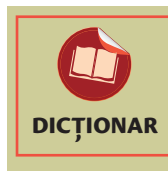
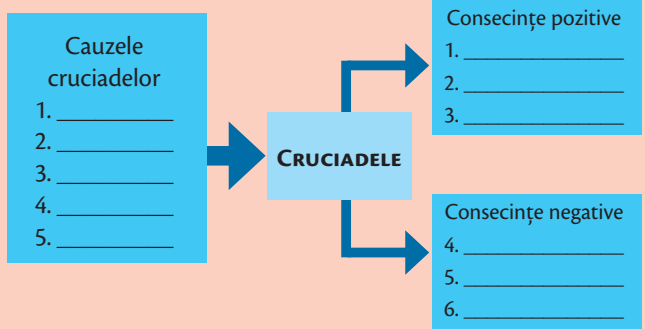
a doctrinei Războiului Sfânt (*Djihad*). Urmările pozitive au fost creșterea schimburilor comerciale și culturale cu Orientul, lărgirea cunoașterii geografice, dezvoltarea mijloacelor de transport.

Sursa 2 (▼)
Hartă cu rutele cavalerilor cruciați
 Drumul cavalerilor, din Europa până în Palestina, putea dura câteva luni. Ei se deplasau călare, însoțiți de căruțe cu provizii, pe uscat. Marea Mediterană era traversată cu corăbiile, pe care le închiriau de la negustorii venețieni și genovezi.

1. Pe baza informațiilor din textul lecției, realizează, pe caiet, schema cauzelor și consecințelor cruciadelor, după modelul dat.

Pretext = fals motiv invocat pentru declanșarea unei acțiuni dorite, dar greu de justificat.

2. EXPRESSĂ O OPINIE!

Crezi că decizia papei de a porni cruciadele a fost una bună? Argumentează răspunsul.

Statele medievale

Amintește-ți ce s-a întâmplat cu Imperiul Carolingian, după moartea lui Carol cel Mare.

În sec. IX-XI, statele Europei apusene au fost afectate de **fărămițarea feudală**, adică de trecerea unei părți a puterii monarhului (de a judeca, de a aduna impozite, de a apăra teritoriul) în seama marilor feudali (duci, conți). Aceștia deveneau uneori nesupuși față de monarh, care depindea prea mult de sprijinul lor militar. Această situație a ținut până prin sec. XI, când în unele țări (Franța, Anglia) a început să se producă fenomenul de centralizare politică și de unificare teritorială. Cu banii primiți de la orașe, monarhii au reușit să-și constituie armate proprii și să nu mai depindă de armatele feudali, furnizate pe principiul vasalic.

În Spania, centralizarea politică a fost însoțită de eliberarea de sub stăpânirea arabă (**Reconquista**). Unificarea statală a avut loc în urma căsătoriei (1469) dintre moștenitoarea tronului Castiliei, Isabela, și moștenitorul tronului Aragonului, Ferdinand.

Imperiul Romano-German

Imperiul Carolingian a fost împărțit prin Tratatul de la Verdun (843) în trei părți, corespunzătoare în linii mari cu Franța, Italia și Germania de azi. Dintre acestea, Germania era împărțită, la rândul ei, în ducate precum Bavaria, Saxonia etc. Asupra acestora, monarhii nu aveau, în general, o putere reală.

Sursa 1 (▼) Harta Europei în anul 1080

- Notează pe caiet numele a trei state din Europa Occidentală.

Primul care a reușit să-și impună autoritatea în interior și să lărgască hotarele statului prin cuceriri a fost **Otto I cel Mare** (936-973). În 962 a fost încoronat, la Roma, ca împărat al „Sfântului Imperiu Roman de neam germanic” (numit și Imperiul Romano-German). Din sec. XIII, puterea împăraților scade, iar imperiul este divizat în principate teritoriale. Până în Epoca Modernă, Germania a rămas împărțită în mai multe state, iar împăratul avea doar o putere simbolică.

Franța

Regii care i-au urmat la tron lui Carol cel Mare au acordat feude și **imunități** unor mari nobili, apoi au fost siliți să accepte puterea acestora. Din sec. XI situația începe să se schimbe treptat, prin centralizarea puterii. Regele Hugo Capet impune principiul **monarhiei ereditare**, asociindu-și fiul la tron. Astfel, nobilimea nu mai putea influența, ca până atunci, alegerea unui rege. În 1302 sunt convocate pentru prima dată **Stările Generale** (reprezentanții orașelor, Bisericii, nobilimii), pentru a sprijini financiar războiul cu Flandra. Stabilitatea și prosperitatea câștigate în sec. XI–XIII sunt însă pierdute în timpul Războiului de 100 de ani (1337–1453), cu Anglia. Aproape de a fi înfrântă în acest război, Franța este salvată de fiica unor țărani din Lorena, Jeanne (Ioana) D’Arc, care mobilizează populația la luptă și acordă sprijin regelui Carol al VII-lea pentru izgonirea englezilor din țară.

Anglia

Din sec. V până în sec. XI, Anglia s-a aflat sub stăpânirea anglo-saxonilor. În 1066, sub conducerea lui **Wilhelm (William) „Cuceritorul”**, normanzii din nordul Franței invadează Anglia și o cuceresc. Wilhelm îi deposedează pe nobilii anglo-saxoni de feude, pe care le oferă propriilor căpetenii. El pune bazele unei monarhii centralizate, continuând să stăpânească și teritoriile din Franța. În sec. al XIII-lea, unii monarhi nu au reușit să-și mențină autoritatea. Plecat în cruciadă, regele Richard Inimă de Leu lasă regatul fratelui său, Ioan, căruia mării nobili îi impun semnarea documentului **Magna Carta Libertatum** (Marea Cartă a Libertăților). Acesta acordă drepturi și privilegii clerului, nobilimii și burgheziei, limitând puterea regală. Pe baza prevederilor Cartei se va constitui Parlamentul englez. Puterea regală slăbește și în urma înfrângerii în Războiul de 100 de ani (1337–1453), purtat împotriva Franței.

Sursa 2 (▲) Împăratul Otto I cel Mare; vitraliu din Catedrala Sf. Maria din Strasbourg, Franța

DICȚIONAR

Cartă = Nume dat în Evul Mediu unui act care consimna drepturi și libertăți pentru anumite clase sau categorii sociale.

Fărămițare feudală = împărțirea puterilor unui monarh către feudali.

Imunitate (feudală) = acordarea de puteri depline feudaliilor, astfel încât monarhul nu mai avea control asupra domeniului cedat; feudalul devenea „imun” în fața puterii monarhului.

Reconquista = recucerire (în limba spaniolă).

APLICAȚIE

PREZENTARE

Realizează o prezentare cu tema „Richard Inimă de Leu, regele cavalier”.

Folosește informații și imagini din surse digitale. Textul trebuie să conțină doar informații de bază și să exemplifice imaginile. Adăugați prezentarea în portofoliul personal.

STUDIU

Lumea românească. Statele medievale românești

DE CAZ

Amintește-ți cum, când și unde s-a format poporul român.

Din cauza continuării invaziilor până în sec. XIII, în Răsăritul Europei statele s-au format mai târziu. Este și cazul statelor medievale românești Țara Românească și Moldova, apărute în sec. XIV. Conduse de **domni**, acestea au avut o existență constantă, din ele formându-se, în Epoca Modernă, România.

Țara Românească a fost întemeiată de **Basarab I**. Inițial, acesta a acceptat suzeranitatea regelui maghiar Carol Robert de Anjou. Ulterior, între cei doi a izbucnit un conflict, pentru stăpânirea Banatului de Severin. În anul 1330, regele maghiar a pornit cu armata împotriva lui Basarab. Însă Basarab I-a zdrobit la Posada (9-12 nov. 1330), obținându-și independența.

Urmașii lui Basarab pe tron au consolidat statul. Nicolae Alexandru (1352–1364) a înființat **Mitropolia** Țării Românești la Curtea de Argeș.

Vladislav (Vlaicu), 1364-1377, a bătut monedă, ca însemn al suveranității și ca măsură practică pentru stimularea schimburilor comerciale și pentru adunarea impozitelor.

Mircea cel Bătrân (1386-1418) a întins granițele țării până la Marea Neagră, prin integrarea Dobrogei. Tot el a organizat **Sfatul Domnesc** și **Oastea Țării** și a respins primele atacuri ale turcilor otomani. Mircea s-a alăturat cruciadei pornite de unele state europene împotriva turcilor și a participat la Bătălia de la Nicopole (1396). Creștinii au suferit însă o înfrângere categorică în fața sultanului Baiazid.

Un alt domn care s-a opus expansiunii otomane a fost Vlad Țepeș (1456-1462).

Sursa 1 (▲) Ruinele cetății domnești din Târgoviște și Turnul Chindiei

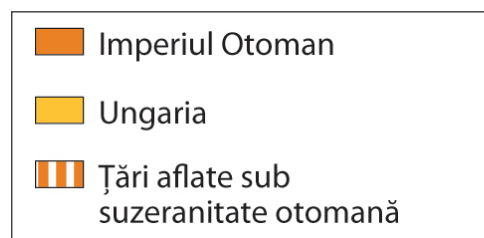
Turnul a fost construit în timpul domniei lui Vlad Țepeș (1456-1462) și avea o înălțime de 27 de metri.

În anumite perioade din sec. XV-XVI, Târgoviște a fost capitala Țării Românești. A fost atestată ca a doua capitală a țării încă din 1396, dar abia în vremea lui Vlad Țepeș devine principala capitală.

- Menționează două scopuri posibile pentru care a fost construit Turnul Chindiei.

Sursa 2 (◀) Țările Române și Imperiul Otoman spre sfârșitul sec. XV

- Exprimă o opinie cu privire la mărirea Țării Românești și a Moldovei față de statele vecine și în special față de Imperiul Otoman.

Moldova a luat naștere la puțin timp după Țara Românească și în condiții relativ asemănătoare. În jurul anului 1350, regalitatea maghiară organizează la est de Carpați o „marcă de apărare” împotriva tătarilor. În fruntea mărcii este pus un **voievod** român din Maramureș, Dragoș, credincios regelui maghiar.

În jurul anului 1359, un alt român maramureșean, **Bogdan**, „rebel” față de regele Ungariei Ludovic I de Anjou, trece munții în fruntea unei oști, îi înlătură pe urmașii lui Dragoș și este proclamat domn al țării. El își întărește puterea învingând o oaste maghiară trimisă să-l înlăture.

Urmașii lui Bogdan la tron vor consolida statul și domnia. Petru al II-lea Mușat (1375–1391) bate monedă, Roman I (1392–1394) întinde hotarele până la Nistru și Marea Neagră, iar sub Alexandru cel Bun (1400–1432) se dezvoltă economia și este recunoscută Mitropolia țării de către Patriarhia de la Constantinopol.

Rolul Mitropoliei și al mitropolitului, atât în Țara Românească, cât și în Moldova, era nu doar de a organiza viața Bisericii, ci și de a legitima domnia la înscăunare, prin ungere cu mir. Se considera că, astfel, harul lui Dumnezeu coboară asupra lor și-i sfințește.

Ca și Țara Românească, Moldova se va confrunta, începând cu sec. XV, cu expansiunea turcească. Acestea i se va opune **Ștefan cel Mare** (1457–1504), domnul cu cea mai lungă și mai strălucită domnie din Evul Mediu românesc.

Sursa 3 (▲) Ruinele Cetății de Scaun a Sucevei, capitala Moldovei în sec. XIV–XVI

Construită de Petru Mușat al II-lea la sfârșitul sec. XIV, Cetatea Sucevei a fost întărită de Alexandru cel Bun și de Ștefan cel Mare, în sec. XV.

Cetatea avea forma unui patrulater regulat, cu lungimea de 40 m și lățimea de 36 m. Zidurile, întărite cu turnuri de apărare, aveau o grosime de cca 2 m și o înălțime de 6-8 m, fiind construite din pietre legate cu mortar și o umplutură din cărămidă, bârne de stejar și piatră. Pe latura de est a fost săpat un șanț de apărare cu o adâncime de cca 10 m. În interiorul cetății se aflau magazii de provizii, dormitoarele domnești, baia domnească, un paraclis și o închisoare.

• Care crezi că este rolul podului din partea dreapta a imaginii?

Domn = titlu purtat de conducătorii Țării Românești și Moldovei, în Evul Mediu. Vine din „dominus”, care în limba latină însemna „stăpân absolut”.

Mitropolie = Instituție bisericească cu rol de coordonare pentru un anumit teritoriu.

Sfat Domnesc = instituție consultativă și executivă; avea atribuția de a-l sfătui pe domn atunci când acesta o cerea, dar și de a-i duce la îndeplinire poruncile. Era alcătuit din boieri. Sfatul Domnesc din Țara Românească și cel din Moldova aveau o structură asemănătoare.

Voievod = conducător cu atribuții militare.

Realizează pe caiet un tabel asemănător cu cel de mai jos. Completează casetele libere cu informații, după modelul dat.

Pe baza informațiilor din textul lecției, pe o coloană vei trece numele unor domni, iar pe cealaltă, realizări ale acestora.

ȚARA ROMÂNEASCĂ

Numele domnului	Realizarea/realizările domnului
Basarab I	întemeietorul țării; obține independența
Nicolae Alexandru	
Vladislav Vlaicu	
Mircea cel Bătrân	
Vlad Țepeș	

MOLDOVA

Numele domnului	Realizarea/realizările domnului
	întemeietorul țării; obține independența
	Bate monedă
Roman I	Întinde hotarele Moldovei până la Nistru și Marea Neagră
	În timpul domniei sale este recunoscută Mitropolia Moldovei
	Se opune expansiunii turcești și are cea mai strălucitoare domnie

STUDIU DE CAZ

Diversitate culturală în lumea românească

Amintește-ți cine erau maghiarii.

Orașele Cluj și Brașov

Spre deosebire de Țara Românească și Moldova, care erau state românești independente, **Transilvania** a fost cucerită de maghiari (sec. IX-XI) și a fost organizată ca voievodat în cadrul regatului maghiar. Voievodul Transilvaniei era vasalul regelui Ungariei.

Transilvania a devenit un teritoriu de o mare **diversitate** etnică și culturală. Pe lângă **românii** care locuiau țara din timpuri străvechi și care erau cei mai numeroși, regalitatea maghiară a colonizat în Transilvania **secui** (triburi înrudite cu maghiarii) și **sași** (populație de origine germană). În timp ce românii erau ortodocși, sașii, secuii și maghiarii erau catolici.

Pentru a veni în Transilvania, sașii au primit pământ și anumite libertăți și privilegii. Ei au contribuit la dezvoltarea economică a Transilvaniei, în timp ce secuii aveau un rol preponderent militar.

Sursa 1 (▲) Pictură de Egidius van der Rye (1617), după o gravură a lui Joris Hoefnagel din sec. XVI

Orașul Cluj este numit aici Coloswár în maghiară și Clausenburg în germană (astăzi Koloswár, respectiv Klausenburg), în limbile locuitorilor maghiari și germani ai orașului.

Printre cele mai importante orașe din Transilvania s-au numărat Clujul și Brașovul. Construite în sec. XIII, acestea erau locuite de sași, maghiari și români. Erau importante centre meșteșugărești și comerciale. Organizați în bresle, locuitorii aveau obligații față de regele Ungariei, cele două orașe fiind declarate „orașe libere regale”. Pe lângă plata unor impozite, datorau regelui un anumit număr de ostași. În ambele orașe sunt atestate bresle ale fierarilor, țesătorilor, morarilor, berarilor, croitorilor și șelarilor.

Pe lângă Cluj și Brașov, alte orașe importante din Transilvania erau Sibiu, Sighișoara, Mediaș, Bistrița și Orăștie. Întemeiate de sași, acestea erau, de asemenea, orașe multiculturale.

Sursa 2 (▲) Centrul istoric din Brașov (Kronstadt în limba germană, Brassó în maghiară), cu Biserica Neagră

Construită în sec. XIV-XV, Biserica Neagră era considerată „cea mai mare biserică dintre Viena și Constantinopol”, având lungimea de 89 m, lățimea de 38 m și înălțimea de 65 m. A primit numele „neagră” de la culoarea zidurilor, înnegrite în urma unui incendiu. Deservea comunitatea catolică din oraș.

APLICAȚIE

PROIECT. Transilvania este un spațiu multicultural, unde trăiesc împreună, de secole, români, maghiari, sași, romi, evrei etc. Realizează un

proiect care să reprezinte caracterul multicultural al Transilvaniei. Poate fi despre limbile, religiile, tradițiile, portul tradițional sau alte elemente culturale ale etniilor menționate mai sus. Proiectul trebuie să conțină imagini însoțite de explicații.

Recapitulare

Completează spațiile libere cu expresiile și cuvintele potrivite din lista de mai jos.

După dispariția Imperiului Roman de Apus, în Europa a început Epoca _____. Prin amestecul dintre romanici și populațiile _____ au luat naștere popoarele de azi ale Europei. Poporul român este format dintr-un substrat geto-dacic, un strat latin și un adstrat _____. În contact cu romanicii, popoarele barbare au îmbrățișat religia _____. Cea mai importantă instituție din Evul Mediu, pe lângă stat, era Biserica. Ea a conservat o parte a moștenirii culturale greco-romane și a transmis mai departe _____. În 1054, Biserica s-a împărțit în două: Biserica Ortodoxă și Biserica _____. Acest eveniment s-a numit Marea _____.

Statele cele mai importante din prima parte a Evului Mediu au fost Imperiul Roman de Răsărit, numit și _____, și Imperiul Carolingian, întemeiat de _____.

Organizarea economică și socială a Evului Mediu avea la bază domeniul feudal. Având drept centru castelul feudal, domeniile erau acordate de monarhi marilor nobili.

La rândul lor, marii nobili împărțeau o parte din domeniul primit unor nobili mai mici. Cel care dădea un domeniu era _____, iar cel care-l primea era _____. Cea mai importantă obligație, în schimbul unui domeniu, era cea militară (de a-l sluji cu armele pe senior).

Populația orașelor era organizată în _____, în funcție de meseria practică. Dezvoltarea economică a orașelor, la sfârșitul Evului Mediu, a dus la construcția frumoaselor catedrale și la apariția _____, ca instituții de învățământ. Stilurile în care au fost construite catedralele au fost: stilul romanic și stilul _____.

Tot spre sfârșitul Evului Mediu se încheagă statele feudale, cele mai importante, în jumătatea vestică a Europei, fiind: Imperiul Romano-German, Anglia și _____.

Statele medievale românești s-au constituit în sec. _____. Țara Românească a fost întemeiată de _____, iar Moldova, de _____.

Cele mai importante evenimente militare ale Evului Mediu au fost cruciadele. Scopul principal al acestora a fost eliberarea _____ de sub ocupația _____. În Evul Mediu, cea mai importantă activitate economică era _____. Din sec. XI începe să crească producția de cereale, datorită extinderii suprafețelor cultivate și progreselor _____. Orașele medievale, mici și sărăcicioase la început, se dezvoltă din sec. _____. Ocupațiile cele mai importante ale burghezilor erau _____ și comerțul.

Listă de cuvinte, expresii și simboluri

Am completat corect ____ spații libere, din totalul de 24.

agricultura	bresle	Franța	migratoare	senior	universități
Basarab I	Carol cel Mare	gotic	musulmană	slav	vasal
Bizantin	Catolică	Medievală	Schismă	tehnice	XI
Bogdan	creștină	meșteșugurile	scrierea	Țara Sfântă	XIV

Axă cronologică Europa Medievală

Test

La finalul unității de învățare, tipărește această pagină din manualul digital și rezolvă cerințele. Verifică răspunsurile în varianta digitală a manualului. Completează fișa de observare de la începutul manualului pentru unitatea aceasta. Adaugă fișa și testul la portofoliul tău.

Organizează

I. Stabilește corespondența dintre coloanele A (monarhi europeni) și B (state europene unde au domnit).

A	B
1. Ioan Fără Țară	a) Spania
2. Hugo Capet	b) Franța
3. Ferdinand de Aragon	c) Anglia
4. Otto I cel Mare	d) Imperiul Romano-German

II. Selectează din lista de mai jos 5 noțiuni care au legătură cu viața cotidiană.

Papa, război, hrană, casă, împărat, familie, cruciadă, universitate, ocupație, vatră.

III. Fiecare dintre enunțurile de mai jos reprezintă fie o cauză, fie o consecință a cruciadelor. Completează cu aceste enunțuri schema *cauze–consecințe*:

- Creșterea populației Europei
- Creșterea rivalității dintre ortodocși și catolici
- Creșterea schimburilor comerciale
- Dorința de mântuire
- Spiritul de aventură

Spune-ți părerea

Imaginează-ți că ai fi fost membru al Conciliului de la Clermont, unde Papa Urban al II-lea a lansat chemarea la cruciadă. Ce l-ai fi sfătuit pe Papă să facă: să lanseze apelul sau să renunțe? Argumentează alegerea.

Aplică

Imaginează-ți că ești ghid turistic și vizitezi un oraș european. Alcătuește o fișă în care să precizezi pentru cele două catedrale din imagine, următoarele informații:

Secolul/secolele _____

Stilul _____

Două caracteristici _____

Secolul/secolele _____

Stilul _____

Două caracteristici _____

AUTOEVALUARE	SUBIECT	ORGANIZEAZĂ: 60 de puncte	SPUNE-ȚI PĂREREA: 14 puncte	APLICĂ: 16 de puncte	OFICIU: 10 puncte
	Punctaj maxim	I. 4 x 5 = 20 de puncte II. 5 x 3 = 15 puncte III. 5 x 5 = 25 de puncte	14 puncte	8 x 2 = 16 puncte	
	Punctajul tău				TOTAL:

Recapitulare finală

Completează spațiile libere cu expresiile și cuvintele potrivite din lista de mai jos.

Istoria este disciplina care studiază _____ societății omenеști, reconstituit pe baza _____. În funcție de evoluția societății, timpul istoric a fost împărțit în _____. Anul acesta, noi am studiat despre Epoca _____, Epoca Antică și Epoca _____.

În Preistorie, oamenii au evoluat devenind mai puțin dependenți de mediul înconjurător. Dacă la început se ocupau cu pescuitul, culesul și _____, în neolitic au început să practice _____, olăritul, țesutul și să-și ridice _____. Mai apoi, au început să înlocuiască uneltele din piatră cu unele confecționate din _____.

În Epoca Antică au apărut civilizații strălucitoare, care au creat invenții și cunoștințe pe care le folosim și în zilele noastre. Au apărut _____, statele și _____.

Comerțul se practica cu ajutorul _____.

Cele mai importante civilizații antice din Europa au fost civilizațiile greacă și romană. Grecii au creat noi științe (filosofia, _____, geografia) și au avut creații artistice impresionante, cum sunt cele de pe _____ ateniană. În Grecia antică au apărut regimul politic _____, teatrul și Jocurile _____.

Roma a fost de asemenea o civilizație impresionantă. Mari ingineri, romanii au construit temple, _____, drumuri, _____ și au excelat prin organizarea militară, juridică și administrativă. Limba vorbită de romani, _____, stă la baza unor limbi vorbite de popoare din zilele noastre, inclusiv la baza limbii române.

O altă civilizație antică a fost cea a geto-dacilor, care au locuit pe teritoriul de azi al țării noastre și sunt, alături de romani, strămoșii românilor. Evoluția acestei civilizații a fost întreruptă de cucerirea de către romani, în urma a două sângeroase războaie în care dacii au fost conduși de regele _____. În anul 106, capitala Daciei, _____, a fost cucerită, iar Dacia a devenit provincie romană.

Odată cu dispariția Imperiului Roman de Apus a început Epoca Medievală, caracterizată la început prin invazii și războaie. Fidelitatea și sprijinul militar erau asigurate prin oferirea unor _____, de către regi, unor nobili. La rândul lor, marii nobili puteau ceda moșii mai mici către nobili care le deveneau _____.

În Epoca Medievală au apărut popoarele de azi ale Europei, între care și poporul român.

Un rol important în această epocă l-a avut Biserica creștină. În 1054, aceasta a suferit _____, în urma căreia au luat naștere două biserici: Biserica Ortodoxă și Biserica Catolică.

Cele mai importante state medievale din Apusul Europei au fost Imperiul Roman de Răsărit (Imperiul _____), Imperiul Carolingian, _____, Anglia și Imperiul Roman de Neam Germanic.

Listă de cuvinte și expresii:

Am completat corect _____ spații libere, din totalul de 26.

Acropola	Bizantin	Franța	Marea	Olimpice	terme
agricultura	casă	istoria	Schismă	oraș	trecut
apeduct	Decebal	izvoare	Medievală	Preistorică	vasal
bani	democratic	istorice	metal	Sarmizegetusa	vânătoare
(monede)	epocă	latină	moșie	scriere	

Test final

La finalul unității de învățare, tipărește această pagină din manualul digital și rezolvă cerințele. Verifică răspunsurile în varianta digitală a manualului. Adaugă fișa și testul la portofoliul tău.

Organizează

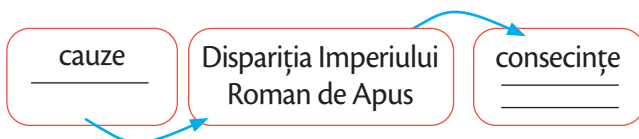
I. Încercuiește din lista de mai jos civilizațiile antice apărute în Orient:

1. China	4. Roma
2. Grecia	5. Persia
3. India	6. Cartagina

II. Stabilește dacă afirmațiile de mai jos sunt adevărate sau false. Scrie în dreptul acestora litera A (Adevărat) sau F (Fals).

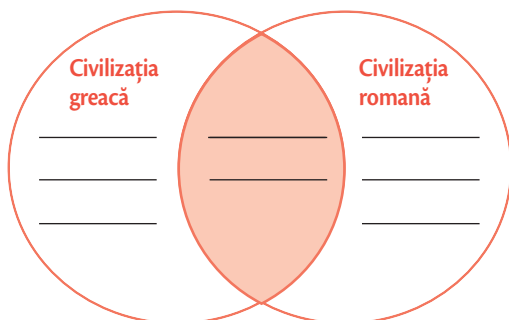
- În neolitic oamenii aveau un mod de viață sedentar.
- Pericle a fost împărat roman.
- Filosofia a apărut în Grecia antică.
- Mohammad este întemeietorul religiei islamice.
- Decebal este creatorul primului stat al dacilor.

III. Scrie în schema de mai jos o cauză și două consecințe ale dispariției Imperiului Roman de Apus.

IV. Selectează din lista de mai jos și scrie în diagramă, în mod corespunzător, două asemănări și două deosebiri între civilizația greacă și cea romană.

a. religia	c. ocupațiile
b. distracțiile preferate	d. organizarea politică

Spune-ți părerea

Care dintre civilizații crezi că a avut o contribuție mai importantă în istorie, Grecia sau Roma? Argumentează răspunsul, menționând cel puțin două informații istorice concrete.

Aplică

I. Alcătuieste câte un enunț istoric folosind cuvintele:

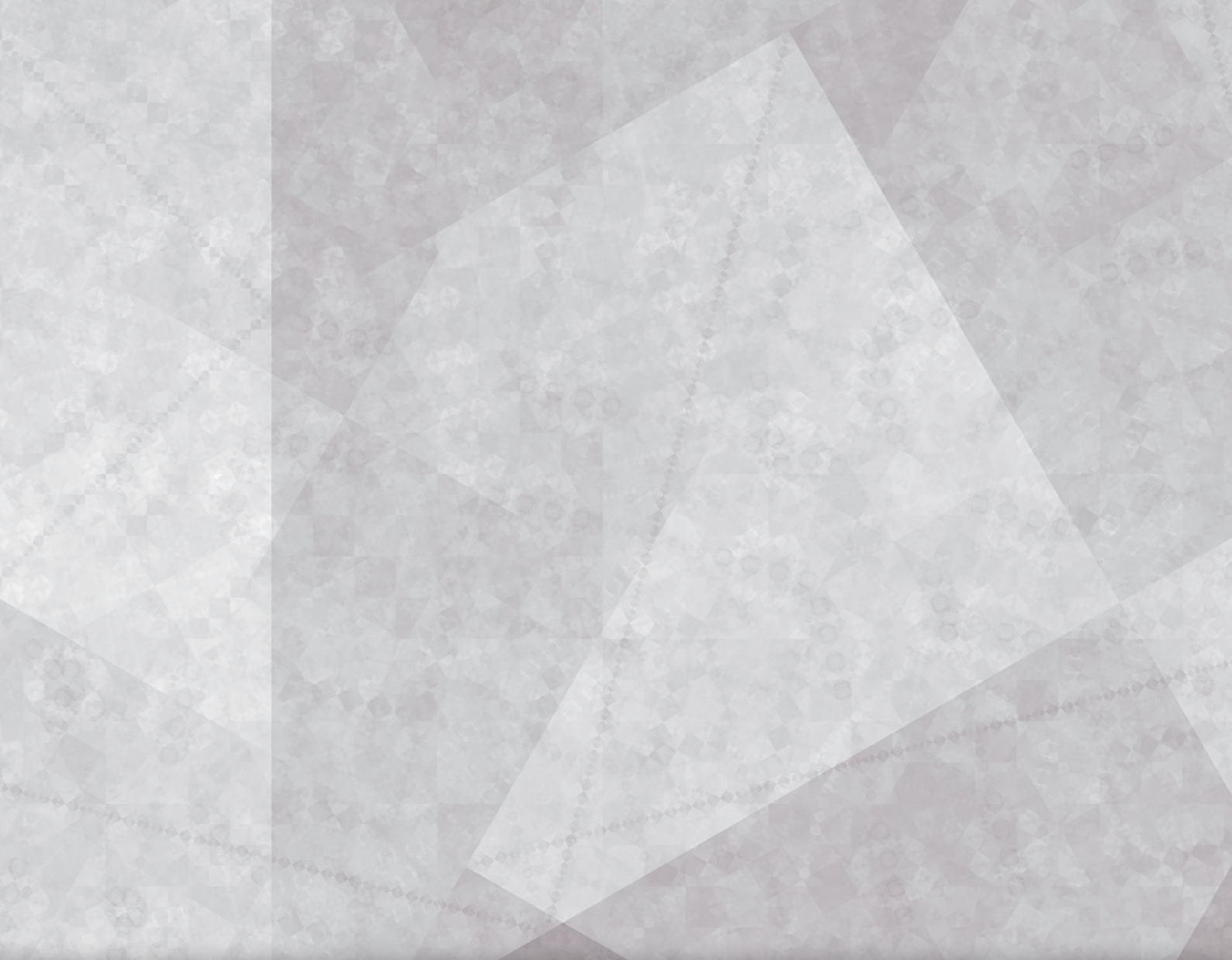
a. minaret	b. apogeu	c. Papa
d. democrație	e. Mecca	

II. Imaginează-ți un dialog (4-5 replici în total) între un senior și un vasal, imediat după depunerea omagiului vasalic.

Ceremonia vasalității, imagine din *Marile Cronici ale Franței*, Jean Fouquet, sec. XV

SUBIECT	ORGANIZEAZĂ: 50 de puncte	SPUNE-ȚI PĂREREA: 10 puncte	APLICĂ: 30 de puncte	OFICIU: 10 puncte
Punctaj maxim	I. 3 x 4 = 12 puncte II. 5 x 2 = 10 puncte III. 3 x 4 = 12 puncte IV. 4 x 4 = 16 puncte	10 puncte	I. 5 x 3 = 15 puncte II. 15 puncte	
Punctajul tău				TOTAL:

6 420620 008721

www.cdpress.ro